

God zoekt het weggedrevene.

door: A. J. Hoogenbirk.

GRONNEN - TYP. G. G. CALLENBACH INZELING.

NIJKERK - G. F. CALLENBACH.

GOD ZOEKT HET WEGGEDREVENE.

TYP. G. C. CALLENBACH NIMKERIK.

God zoekt het weggedrevene.

Een verhaal uit de achttiende eeuw

DOOR

A. J. HOOGENBIRK.

NIJKERK,
G. F. CALLENBACH.

I.

VOOR OUDEN EN JONGEN.

Wanneer de lezer, te Amsterdam komende of zijnde, eens mocht vragen naar de Anjeliërsgracht, dan loopt hij groot gevaar lang te zoeken, eer men hem terecht helpt.

't Is noodig dit vooruit te zeggen, nu we aan die gracht een bezoek hebben te brengen. We voegen er dus aanstonds bij, dat dit geschieden zal niet thans, maar in den jare 1706, waarnaar we ons in den geest terug verplaatsen. Dat wat toen mogelijk was, 't nu niet meer is, komt daardoor, dat de Anjeliërsgracht, gelijk nog meer grachten in den Amsterdamschen „Jordaan”, om vele redenen is gedempt. D. w. z. het *water* is verdwenen, 't welk eigenlijk *de* gracht is, al noemt men de straat aan weerskanten veelal ook aldus, zoodat men *in* de gracht varen en *op* de gracht wandelen kan. Na de demping krijgt zoo'n tot straat geworden gracht, soms ook een nieuwen naam, en zoo is dan ook de Anjeliërsgracht thans de Westerstraat. Wie haar zoekt moet in 't westelijk gedeelte der stad wezen.

Op die Anjeliërsgracht stond in genoemd jaar en ook nog vroeger en later een vrij groot huis, dat evenals heel de gracht nog niet oud, maar toch reeds tamelijk „uitgewoond” was, en er verveloos en vervallen uitzag.

Het werd van zolder tot kelder bewoond, zoodat het er „grimmelde van levendige sielen,” gelijk een dominee uit die dagen eens zeide. Zulke huizen nu plegen niet bijzonder fraai te wezen, wijl ze veel te lijden hebben, en de bedoeling ook is er met weinig kosten veel van te trekken. Dat was toen al net zoo als nu.

Het „huis” — d. i. te Amsterdam het onderste, afzonderlijk bewoonde deel van een gebouw, mits boven den kelder — zag er armoedig, doch zindelijk uit. Op de breede, groene deur, die in tweeën open ging, prijkte een bord met de woorden:

SCHOOL EN BRAAYEN

en daaronder las men den naam *W. Vlechters*.

Wie echter meent, dat hier een schoolmeester woonde, die Vlechters heette, vergist zich zeer. Want zoo ge hadt aangeklopt — een schel was er niet — zou men u op uw vraag geantwoord hebben, dat hier de „koster van de Zon” woonde.

't Is noodig dat we dit al even uitleggen. De man die hier woonde was, als gezeid, koster, en wel bij een der kleine gemeenten van Mennisten of Doopsgezinden, die men toen in Amsterdam vond. Deze waren namelijk in vele groepen verdeeld, die elk afzonderlijk vergaderden. Hun kerkjes droegen meestal namen, zooals het Lam, *de Zon* enz. Aan 't laatstgenoemde kerkje bekleedde de man die hier woonde den post van kosten. Hoe hij heette heb ik niet kunnen ontdekken, doch wel dat zijn betrekking, die heel weinig werk vereischte, ook even weinig opbracht. Dit was dan ook waarschijnlijk de reden, dat hij te zijnen huize een school had. Die werd echter niet gehouden door hem maar door zijn vrouw, die vóór haar huwelijk met die school den kost had gewonnen, en om de oude bekendheid te behouden, haar eigen naam op de deur had laten staan, wat ook de kosten van overschilderen uitwon.

Misschien denkt ge, dat er in het huis behalve een koster en een onderwijzeres ook nog een kok woonde, die uit „braayen” ging. Maar zoo was 't niet: „braayen” wilde eenvoudig zeggen: breien. Ook die kunst werd hier onderwezen. En als ik u nu zeg, dat de koster, behalve de kerk ook nog verschillende heeren, als oppasser, diende en voor velerlei beschikbaar was, dan zult gij wel begrijpen, dat de lieden die hier woonden niet lui maar ook niet rijk waren.

Nu dat gebeurt meer menschen, en 't is een groot geluk, dat vrede, rust en rijkdom niet daarvan afhangen of men veel bezit. Wie heeft wat hij behoeft kan tevreden en dankbaar zijn, vooral zoo hij nog iets mee kan deelen aan die nood heeft. Geeft de Heere God nog meer, dan behoeven we dat niet als iets te beschouwen, dat eigenlijk maar last en gevaar brengt, maar als toevertrouwd goed, waarvan eens rekenschap zal moeten afgelegd worden.

Armoede is op zich zelf altijd iets droevigs en maakt iemand ook evenmin inwendig beter als de rijkdom hem slechter maakt. Alleen is bij den laatste het gevaar voor afwijken van den Heere God grooter. Daarom spreekt de Heere Christus van de verleiding des rijkdoms, en waarschuwt de apostel tegen het vallen in den strik van het rijk willen worden. Maar overigens leert ons de Schrift rijkdom noch armoe, maar 't brood onzes bescheiden deels te vragen. Geeft God meer, wij mogen dat evenzeer dankbaar gebruiken, als bij gebrek tot Hem om vervulling gaan.

Nu zijn er in de wereld dravers, loopers en kruipers, gelijk ik eens hoorde zeggen, en dat is vooral toepasselijk op de menschen, wat hun vooruitgang in het tijdelijke betreft. Enkelen komen snel vooruit, anderen gaan bedaard voort, maar ook velen brengen 't met alle moeite nooit heel ver. Zij blijven altijd in moeite en zorg en zijn als de slak, die net zoo goed haar best deed als 't paard, en

toch het altijd verloor bij 't hardloopen. En hoe lieflijk en troostrijk 't nu ook mag zijn, zijn best gedaan te hebben, aangenaam voor wie het treft is zulk een slakkenlot niet. Dat ontwaart al deze en gene op school, en in de groote school des levens ondervindt men het nog meer.

Had alzo de koster niet veel in deze wereld, tenzij dan bemoeienis en hoofdbreken, hij behoorde tot de menschen wier schat is in de hemelen, omdat ze daar hun ware vaderland en tehuis ook hebben. Zijn voorvaderen hadden, gelijk hij wist, anderhalve eeuw geleden veel lijden en vervolging doorgestaan, omdat zij het Woord Gods hooger stelden dan de dwaalleer der Roomsche kerk. Vele lezers zullen ook wel weten, hoe de Doopsgezinden zijn vervolgd. En al was nu ook dat lijden opgehouden sedert de Gereformeerden in den Staat aan het roer der zaken stonden, toch ondervond onze koster maar al te wel, gelijk allen die den Heere Christus dienen, dat de wereld hen haat. Dat heeft de Heer Jezus Zijn discipelen en allen die Hem volgen voorspeld.

De koster had, toen hij met de schooljuffer trouwde, reeds twee kinderen, een zoon en een dochter, uit een vorig huwelijk. Wel waren er op die manier in alle geval twee leerlingen, maar deze kostten natuurlijk meer dan zij inbrachten. De school zelf was nu juist geen bloeiende zaak. Want de lieden in de buurt betaalden liefst zoo weinig mogelijk. Voor het „braayen” juist een duit daags of liever per avond; wat, daar er Zaterdags rust was, juist 5 duiten of ruim een halven stuiver per week maakte. Die avondschool was het meest bezocht, maar alleen door meisjes. De daggaanders behoorden tot de beide geslachten, doch waren alle beneden de tien jaar, en veelal niet ouder dan wij ze nu op de bewaarschool vinden. Ge begrijpt dus, dat er op die school niet veel aan kundigheden en wetenschappen werd gedaan. Des morgens werden de meeste kinderen gebracht, des middags weer gehaald. Wie tusschentijds niet naar huis ging bracht een boter-

ham mede om geen honger te lijden, en verorberde den voorraad om 12 uur.

De schooltijd werd doorgebracht met spelen, een beetje spellen, 't leeren van de tafels en cijfers. De oudere kinderen kregen ook onderwijs in 't schrijven van streepjes, „hanepooten” en „spekhaken”, ook wel „beentjes” en „slangetjes” genoemd, en leerden vragen uit den Catechismus. De juffrouw, die zelf tot de Gereformeerde kerk behoorde, (haar man was — als gezeid — Mennist,) stond daarop, al had net als nu het vragen leeren soms heel wat in. Als er 's morgens gebeden en een psalm vers gezongen was, vertelde de juffrouw, die heel huiselijk door de kinderen „tante” werd genoemd, uit den Bijbel. En dit deed zij zoo, dat al de neefjes en nichtjes het mooi vonden en er veel van onthielden ook. Bij mooi weer vertoefden de kinderen een groot deel van den dag in den tuin of liever op 't grasveld achter het huis. Op regenachtige dagen moest men zich binnenshuis oefenen en vermaken.

't Was natuurlijk, dat de juffrouw alleen al deze zaken niet leiden kon. Daarom had zij dan ook een paar meisjes van een jaar of vijftien als helpsters in dienst, te meer daar de school soms wel vijftig leerlingen telde. Die hadden het dan echter niet te ruim, en des zomers wel eens wat warm. Ge zult zeggen, dat bij zooveel leerlingen, de inkomsten van het kostersegezin toch niet zoo klein waren. Doch, als ik zei, het schoolgaan werd slecht betaald, de helpsters werkten niet voor niemendal, en wat het ergste was, onder de ouders der leerlingen waren nog al eens „kwaje betaalders,” d. w. z. menschen die „vergaten”, als de week om was, het schoolgeld te voldoen. De koster ging dan wel om het op te halen, maar dikwijls kreeg hij niet meer dan een belofte, die den zak niet vulde, en ook lang niet altijd gehouden werd. Zoo liep het geld soms weken op, en werd ook wel in 't geheel niet betaald, tot schade ook van den leerling, die dan van de school werd gezonden.

Misschien wel door de vele moeite die de school haar bezorgde, of door den min frisschen dampkring, was tante vaak ongesteld, en had dan den dokter noodig, die toen, evenmin als nu, zonder betaling hielp, althans niet menschen die op velerlei wijs hun bestaan vonden.

Zoo is te begrijpen, dat er bij heel wat werk toch in het kostersgezin alles behalve overvloed heerschte. Het was noodig, dat we dit hier even duidelijk maakten, om redenen die straks wel zullen blijken. Alleen dient nog gezegd, dat hoewel noch de man noch de vrouw veel gouden rijders of Zeeuwsche rijksdaalders te zien kregen, zij toch nog altijd gelegenheid vonden om van het hunne wat af te zonderen voor anderen. Dit wist men in de buurt heel goed, en maakte, dat men den koster, al heette hij ook „fijn”, toch een goed hart toedroeg en zijn vrouw eveneens.

Onder de leerlingen die in 't jaar dat we boven genoemd hebben de school bezochten, bevond zich een meisje van ruim tien jaar. Eigenlijk had zij reeds lang naar „'t groote school” gemoeten, doch 't scheen dat haar ouders dit zoo niet inzagen, en „tante” sprak er niet over. Geertje — zoo heette het meisje — was een stil en wat zwak kind, dat nooit last veroorzaakte, wat heel veel zeggen wilde in een school die eigenlijk meer bewaarplaats moest heeten tegen vele onheilen, die een kind op straat of onbewaakt in huis konden treffen. Ze was al lang „uitgeleerd”, en kon dus nu en dan voortreffelijk een handje helpen, bij allerlei dat in het school te doen viel. Ze deed het altijd gewillig, en zoo kon de juffrouw het ook wel aanzien, dat nu en dan Geertjes schoolgeld wat lang, ja heel lang uitbleef. Dit had trouwens zeer droevige oorzaken.

Op zekeren avond wilde de juffrouw zich juist ter rust begeven, toen er aan de deur werd geklopt. Haar man deed open; Geertje stond voor hem, bitter snikkende.

„Wel wat scheelt er aan?” vroeg de koster deelnemend; „nog zoo laat op straat?”

„Vader is weg,” antwoordde het kind al snikkende.

„Weg, waar naar toe?”

„Och, de dienders hebben hem opgepakt. Hij was dronken, en toen is hij gaan vechten, en nu zit hij in het hok.”

De goede koster schudde meêlijdend het hoofd. Hij begreep gansch de treurige geschiedenis, die trouwens niet geheel nieuw voor hem was.

„Waar is moeder dan?” vroeg hij.

„Moeder was uit werken, en moet van nacht blijven oppassen,” zei Geertje.

„En je ben nu alleen, zeker?”

„Ja, ik durf niet goed in huis; als vader thuiskomt...”

„Daar is niet veel kans op,” sprak de koster, „maar wacht, ik ga met je meê.”

Hij liep in huis en vertelde haastig terwijl hij zich aankleedde, aan zijn vrouw wat er gaande was. Toen begaf hij zich met Geertje op weg. In een nauwe zijstraat moesten ze een lange, donkere gang door. Aan het eind daarvan bestegen ze een vrij hooge trap, en stonden dan in het donker voor een deur, die niet gesloten was. Toen zij wilden binnengaan kwam van boven een buurvrouw, om te zien wie er was. Zij bracht licht, en vertelde nu wat er was gebeurd. 't Bleek dat een vechtpartij had plaats gehad op straat, en 't minder de schuld was van Geertjes vader dan van een paar straatloopers, die hem geplaagd hadden, terwijl hij dronken was.

„'t Is jammer van dien man; anders een beste kerel,” zei de buurvrouw. „Maar als hij wat op heeft is er geen huis meê te houden. Zijn vrouw heeft er wat een verdriet van.”

„Ja,” zei de koster, „en het ergst is 't voor hem zelf, want hij gaat zoo naar lijf en ziel te grond. Maar kom, 't is al laat.”

Hij sloot de deur, stak den sleutel bij zich, zei aan de buurvrouw dat hij morgen terugkwam, en ging toen weg met Geertje, die opgehouden had te weenen, en

blij was, dat althans iemand zich over haar ontfermde.

Eenige dagen later trad op een morgen een forsch gebouwd en armoedig gekleed man het huis van den koster binnen, en vroeg hem te spreken. De man hield zich zooveel mogelijk bezijden het schoolvertrek, als wilde hij door de kinderen niet gezien worden. Weldra zat hij in de kamer van den heer des huizes met dezen in gesprek:

„Ik ben de vader van Geertje,” zoo begon hij, „en kom u eens bedanken voor wat u voor haar gedaan hebt. Ze hadden me laatst kwaad gemaakt en dan sta ik mijn man. Maar nu kom ik u wat vragen ook. Ik ga dienst nemen in 't leger....”

De koster keek den man verbaasd aan. Hij wist wel hoe deze, die vroeger als korendrager een redelijk bestaan had, langzamerhand, wyl hij „de pijp en de kan” al te lief had, aan lager wal was geraakt. Eindelijk had Geertjes vader nergens meer vast werk kunnen krijgen, zoodat hij als opperman, straks als sjouwer en dan weer als „opkorter” d. i. straatveger, wat moest zien te verdienen. Doch dat was alles onvast en menigmaal leed het gezin gebrek. Terecht zegt de Schrift van den sterken drank: Al wie daarin dwaalt zal niet wijs zijn. Want de man, schoon gezond en krachtig, was een halve bedelaar, omdat hij niet nalaten kon in de kroeg en verstand en geld te verdrinken. Dat al wist de koster; toch kwam het besluit van Geertjes vader hem zeer onverwacht.

„Je moet dat niet doen,” sprak hij vriendelijk. „Beter je leven, met 's Heeren hulp; dan is hier te Amsterdam nog werk in overvloed voor een man van jouw jaren en kracht.”

De ander haalde de schouders op.

„Daarbij,” ging de koster voort, „een Christen moet niet vechten. De oorlog is uit den booze; je moogt er je niet in begeven.”

De lezer zal zich herinneren, dat de koster tot de Doopsgezinden behoorde, die meenden dat men geen

wapenen mocht dragen, en niet in den krijg mocht gaan. Nu is 't zeker waar, dat de oorlog een gruwelijk ding is, en dat de Heere God den tijd zal doen komen, dat de zwaarden tot spaden en de spiesen tot sikkels geslagen worden. Want het Woord zegt dat. Ook vermaant ons de apostel Paulus, zooveel mogelijk vrede te houden met alle menschen. Maar het is niet altijd mogelijk. Onze vaderen konden onmogelijk toestaan, dat b.v. in 1672 Franschen, Engelschen en Munsterschen ons land buit maakten. De Boeren in Zuid-Afrika moesten, toen het tot oorlog met Engeland kwam, hun erf verdedigen. Daar valt ook door Christenen niets tegen te zeggen.

Dat de oorlog niet deugt weten overigens allen die den Vrededorst lief hebben. Maar we zijn hier in het gebied waarop de vorst dezer eeuw werkt, door wien de mensch tot de zonde is gebracht, en die zonde heeft alles bedorven. Daarom zal er ook geen duurzame vrede op aarde zijn, vóór de Vrededorst komt als Koning der koningen, en Hij den Satan onder zijn voeten verplettert.

Van al deze dingen wist Geertjes vader echter heel weinig. Hij wist alleen zeer goed, dat de Mennisten niet mochten vechten, en ook dat hij zelf niet Mennist was. Trouwens hij vocht, ook al was er geen oorlog. Zoo zei hij dan eenvoudig:

„Maar ik ben niet Mennist; ik mag het dus wel doen.”

Dat kon de koster niet zoo dadelijk toegeven. Hij poogde op alle manier te bewijzen, dat het een Christen niet past het zwaard te nemen. Dat al baatte weinig, ook wjl zijn bezoeker van een Christen weinig meer had dan den naam, en op alle vermaningen maar één antwoord had: „Ja maar, *ik* ben geen Mennist.” En dat was ook zoo.

„Maar wat zal er dan van je vrouw en Geertje worden?” vroeg de koster eindelijk.

„Ja, daarom ben ik juist hier gekomen. Ik moet mijn papieren in orde hebben; anders nemen ze mij misschien niet aan, al kijken ze nu niet zoo nauw. Ook moet be-

schreven worden, dat aan mijn vrouw en kind wat wordt uitgekeerd van mijn handgeld en wat er verder is. Ik zal wel zorgen dat ze geen gebrek lijden”.

De koster kon niet nalaten te zeggen, dat hij daar niet zoo zeker van was. Doch de ander zei: „Ik weet wat ik weet; het komt terecht, als u de papieren in orde wilt brengen. Ik zal er de kosten voor maken.”

Wat de koster ook zeggen mocht, daarbij bleef het. „Ik ben u dankbaar,” zei Geertjes vader, „voor al wat u voor mijn kind hebt gedaan, en ik hoop ook mijn leven te beteren. Hier komt er toch niets van terecht. Je wordt telkens weer verleid.”

„Zonder den Heere God zal 't nergens gaan,” sprak de koster. „Ik weet dat de ruwe krijgsmansstand nu juist niet zoo geschikt is om daarin zijn leven te beteren.”

„Ik heb weinig keus,” was 't antwoord. „Ze zijn daar ginds aan 't vechten tegen de Franschen; er is volk noodig, en ik weet er meer dan een, die er heen is gegaan, en vooruit is gekomen.”

„Ik weet er ook menigeen, die nooit is teruggekomen,” zei de koster ernstig.

„Nu ja, maar een mensch sterft niet vóór zijn tijd, en ik zeg maar, de minste kogels raken. Misschien kom ik wel in Luik te liggen of in Hoey, zooals een paar van mijn kennissen, en dan heb je een leventje als de prins.”

„Maar als je nu eens nooit terug kwam?”

„Dat moet ik avonturen.”

„Maar weet je wel, dat de dood vooral daarginds plotseling komt, en in de eeuwigheid die dan volgt, valt niet te avonturen, vriend. Zou je bereid zijn, als je werdt weggenomen?”

„Daar wordt niet naar gevraagd,” sprak de ander, die knorrig werd. „Als ik op mijn zaken pas, gaat de rest niemand aan. Ik ben geen Mennist.”

De koster zweeg en zuchtte.

„Wilt u de papieren in orde brengen? vroeg de bezoeker.

„'t Kan voor je vrouw en kind nog nuttig wezen,” was 't antwoord. „Ik zal het doen.”

De bezoeker nam een kort afscheid, en ging de papieren halen, die hij aan 't schoolhuis bezorgde. Den volgenden dag zou alles klaar zijn.

Niet lang daarna kwam Geertje op een morgen aan de juffrouw — de burens zeiden de „schoolvrouw” of de „matrès” — vertellen, namens moeder, dat zij van school ging.

Er was meer dan één reden voor de juffrouw om daar niet tegen te hebben, maar zij kon toch niet nalaten te vragen:

„Kom je nu op 't groote school?”

„Ik geloof het niet,” zei Geertje. „Moeder gaat nu haast alle dagen uit werken, en dan moet ik thuis blijven om den boel te doen en eten te koken.”

Zoo ging dan Geertje heen, al speet het de matrès ook, dat zij zoo'n handige meid moest missen. Zij vertelde het haar man, die zei: „Ik dacht het wel. De man zit nu in Brabant” — zoo noemde men toen België veelal — „en met al zijn mooie beloften geloof ik toch, dat zijn vrouw haar vingers niet zal blauw tellen aan de guldens die hij overstuurt. Misschien loopt het er nog op, dat zij gevraagd wordt wat te geven. Die arme vrouw. Kon ik maar wat voor haar doen!”

„Ja,” zei de schoolvrouw, „dat zou goed wezen. Ik zal er eens over denken. Maar de andere week is 't oorlog, en zolang moeten we 't natuurlijk uitstellen.”

De lezer denkt misschien aan den oorlog, die toen, zooals we gezegd hebben, in Zuid-Nederland werd gevoerd, den Spaanschen Oporvolgingsoorlog, waarin de Nederlanders en Engelschen streden tegen de Franschen. Doch de juffrouw bedoelde heel wat anders.

Ge moet weten, dat de bewaarscholen van dien tijd ook hun feesten hadden, net als nu, maar op een andere wijs. Een keer of vier in 't jaar stond namelijk het leeren en braaiven een dagje stil voor prettiger dingen. Dan ver-

schenen de jongens en meisjes wat later dan gewoonlijk, in hun Zondagsche pak, en gewapend — de jongens altijd — met bogen en houten geweren en blikken sabels en trommels en trompetten. Aan kleurige vlaggen en papieren, steken met haneveeren en al dergelijke krijgshaftige teekenen was geen gebrek, zoo min als aan meer vreedzame dingen gelijk kooten (knikkers), tollèn enz. De meisjes hadden hun poppen netjes aangekleed, brachten springtouwèn en bikkels meê, en zelfs wie niets had wist toch dat het dien dag „oorlog” d. w. z. groote pret zou wezen. Want dan waren alle schoolwetten en straffen tijdelijk krachteloos en buiten werking gesteld. Men mocht „vrij spelen”, en wat dat zeggen wil behoef ik den lezers zeker niet te vertellen. Terecht kon er van getuigd worden „dat men ’t gejuig soms reeds van verren kwam te vernemen.”

Maar zult ge zeggen: Oorlog is toch alles behalve een pretje, hoe kon men dan zoo’n dwaazen naam kiezen? Laat ik u echter zeggen dat de naam niet dwaas was, maar wel de verbastering er van. ’t Heette eigenlijk niet „oorlog” maar *oorlof*, d. w. z. verlof, vrijheid, namelijk om zich te vermaken (Denk maar aan ons woord *veroorloven*). Doch toen men dat woord niet meer begreep, werd er, „oorlog” van gemaakt, te meer wijl er nog al eens soldaatje bij gespeeld werd. Zulk verbasteren van woorden komt veel voor en maakt de woorden dikwijls onbegrijpelijk.

De groote dag des oorlogs brak aan, door de juffrouw en haar helpsters altijd met eenige zorg verwacht. Al spoedig verschenen de eerste liefhebbers in feesttooi, en met zeer blijde gezichten. Weldra daagden er meer op; de vroegere leerlingen hadden mede op zulke dagen vrijheid eens te komen kijken, en maakten daarvan ook ditmaal gebruik. Want ge moet weten, dat er om de krachten tijdens den oorlog te bewaren, dien dag door de juffrouw werd getraceerd op wafelen en water voor allen, en ’t is gebeurd, dat de eerste makkelijker te krijgen waren dan

het laatste. Op gewone dagen kreeg alleen elk leerling die zoet was geweest, zoo'n wafeltje meê naar huis.

't Duurde niet lang, of de feestvreugde was in vollen gang. Er werd oorlog gevoerd op alle wijzen, en gespeeld en gezongen en gesprongen dat iemand hooren en zien verging. Het schoolvertrek was er voor opgeruimd, en wie in den tuin wilde kon terecht. De koster had wijselijk dezen dag als altijd bestemd voor boodschappen. Of dit nu was wjl hij als Mennist tegen oorlog was of wjl hij gevoelige ooren had, durf ik niet zeggen.

Terwijl de juffrouw en haar helpsters overal tegelijk moesten zijn, om te zorgen dat ondanks den oorlog de vrede bewaard bleef, en een enkele gewonde werd verzorgd, bespeurde de eerste hoe Geertje ook was binnengekomen. Gelijk meer groote meisjes deed zij aan het spel echter niet meê, maar keek het aan, en bemoeide zich met de kleine kinderen. Geertje zag er bleek en mat uit. Haar Zondagsche pak, schoon zindelijk en netjes, was al vrij oud en versleten. Ook stond haar gezichtje, ondanks al de feestvreugde, toch lang niet vroolijk.

„Ik ben blij dat je gekomen zijt, beste meid,” sprak de juffer vriendelijk; „kon je weg?”

„Van daag is moeder net thuis,” sprak Geertje, „dus ging het.”

„En hoe maak jelui het nu?”

„Zoo als het kan,” zei het meisje, dat in een paar maanden wel een jaar ouder scheen geworden, wat haar antwoorden betrof.

De schoolvrouw begreep best hoe dat kwam, en zij nam zich voor om straks eens met Geertje te spreken.

Aan alle oorlogen, zelfs aan den tachtigjarigen en den honderdjarigen, is gelukkig een eind gekomen. Zoo is dan ook begrijpelijk, dat die op de Anjeliërsgracht tenslotte ophield, al hadden de strijdenden nog wel een beetje willen voortgaan.

De deelhebbers en liefhebbers waren afgetrokken, en de

rust was wedergekeerd. Juist wilde Geertje ook heengaan, toen de juffrouw haar riep, en verzocht even te blijven.

Daar had Geertje niets tegen; zelfs weigerde zij niet te blijven eten, na moeder even te hebben gewaarschuwd. De dag was toch „in de war.”

„En hoe gaat het nu?” vroeg ook de koster, „ben je altijd thuis?”

„Ja,” zei Geertje, „moeder kan mij niet missen. Zij gaat uit werken en zij is zwak; dus moet ik thuis helpen, want moeder is heel moe, als zij gedaan heeft.”

„En stuurt vader nu geld?” vroeg de juffrouw?

„Vader?” vroeg Geertje verbaasd, „die is immers in Brabant, die kan geen geld sturen.”

De koster begreep, dat het kind van niets wist, en vond het beter maar niet verder te vragen. Geertje deed een goed maal en keerde met een opgeruimd hart naar moeder terug. Deze echter was alles behalve vroolijk. Er was van vader een brief gekomen, welke door iemand die uit het leger kwam was meegebracht en bezorgd. Dit was nog een geluk, wijl de brief anders zeker een stuiver of twaalf aan port gekost had. Want ge moet weten, vrienden, dat in dien tijd het postwezen heel anders was ingericht dan nu en veel gebrekiger. Naar vele plaatsen in het buitenland kon men slechts eens of tweemaal per week brieven zenden. Die waren lang onderweg — gij begrijpt waardoor — en kostten veel geld. Postzegels waren toen onbekend. Wie een brief frankeeren wou, moest op het postkantoor het geld betalen. Deed hij dat niet, dan was degeen die den brief ontving het geld schuldig. Tegenwoordig worden brieven zelden ongefrankeerd verzonden, vroeger wel. Hoeveel port een brief kostte hing af van de reis, die hij te maken had. Uw ouders, vrienden, zullen zich den tijd nog wel herinneren, dat een brief van Amsterdam naar Haarlem een stuiver en een van Amsterdam naar Rotterdam tien cents kostte. Dit alles maakte, dat de gewone burgerlui weinig brieven schreven of ontvingen.

In den brief schreef vader, dat hij een heele reis gemaakt had, en nu met een afdeeling soldaten te Oudenaarde in Vlaanderen lag. Hij zou daar echter niet blijven, en men verwachtte spoedig in gevecht te zullen komen met de Franschen. Dit was wat moeder vertelde. Doch er stond in den brief nog meer, 't welk het dochtertje echter niet te weten kwam.

Dezelfde man, die beloofd had geld te zullen oversturen, schreef namelijk al aanstonds aan zijn vrouw, dat ze haar best moest doen om *hem* wat te zenden. Hij had, zei hij, allerlei moeten aanschaffen en kosten gemaakt en die kon hij van zijn soldij onmogelijk betalen, en hier in het vreemde land was niemand die hem iets wilde leenen. Doch 't kwam later alles terecht. Dan kon hij wat overhouden, en zou geld naar Amsterdam zenden. Als zijn vrouw niets had, moest zij maar wat uit het huishouden verkoopen of in het pandjeshuis beleenen, of bij goede menschen wat vragen. Maar geld moest hij in elk geval hebben, en liefst heel spoedig.

Toen Geertje naar bed was gegaan, en moeder alleen bij een kaarsje haar kleêren zat te verstellen, las zij den brief, die heel slecht geschreven was, nog eens over, en zuchtte diep:

Waar moest zij geld vandaan halen? Zij zag in het rond in de kamer, die heel haar woning uitmaakte. Er was zoo weinig, dat waarde had. Haar man had door zijn drinken er reeds zooveel doorgebracht. Er stond al zoo menig nog goed stuk „achter de schuine deur” — een uitdrukking die doelde op de kleine pandjeshuizen, wier deuren voor 't gemak altijd schuin open stonden, zoodat schellen of kloppen onnoodig was. En verkoopen? De jood gaf zeker geen twee rijksdaalders voor heel 't armoedig boeltje. Bovendien, het weinigje dat zij nog had, kon niet gemist worden. Hoe moeder 't ook uitrekende, zij wist niet aan geld te komen. Want goede menschen waren er toen evenmin veel als thans. Zij had zoo gehoopt, dat

haar man, gelijk hij vast beloofd had, voor haar zou zorgen, en nu, nu wilde hij, dat zij hem zou helpen!

De tranen kwamen de arme vrouw in de oogen, en vielen op den brief. Zij legde hem weg, borg het naaiwerk, en zette zich neer om nog eens na te denken. Doch de vermoeienis overmeesterde haar; zij viel in slaap.

Toen zij wakker werd, rilde en huiverde zij. De kaars was opgebrand, en 't was donker om haar heen. Het was zeer guur najaarsweer en 't vertrek was alles behalve luchtdicht. Zij stond op, bevend aan al haar leden, en ging te bed. Doch toen Geertje des morgens ontwaakte en moeder riep, gaf die geen antwoord dan door een zwaar gesteun. Het meisje stond op, en ging een oogenblik later weer naar moeder zien. Doch hoe zij ook riep, moeder antwoordde niet, en liet alleen een kermend geluid hooren.

Geertje barstte in tranen uit, en schreide een tijdlang. Toen ging zij weer naar bed. Nu had moeder de oogen geopend, zag rond en zei toen:

„Ik kan niet opstaan kind. Ik ben erg ziek. Laat mij maar een poos liggen, en doe vast den boel. Straks zal ik wel beter zijn.”

De dag ging voorbij, maar toen het avond werd, was moeder nog ziek, en Geertje wist niet wat te doen. Zij ging ter rust, in de hoop, dat de zieke den volgenden dag wel hersteld zou wezen, doch dit was, helaas, zoo niet.

Wat nu te doen? Moeder had wel graag een dokter laten komen, maar dat kostte veel geld. Doch Geertje wist raad. Dicht bij woonde de scheerder, bij wien haar vader vroeger nog al eens in den winkel kwam en die haar goed kende. Scheerders, of zooals zij zich deftig noemden, „scheermeesters,” waren in dien tijd menschen van heel wat meer beteekenis dan thans, nu zij er vaak nog een vak bij moeten doen. Zij waren namelijk tevens zoo min of meer geneesheeren, behandelden zieken, schreven pillen

of drankjes voor, verrichtten aderlatingen en zoo meer. In hun winkels zag men ook allerlei potjes en fleschjes met geneesmiddelen, en hingen aan den zolder soms geraamten van dieren; ook prijkte wel een opgezette of een geschilderde salamander aan den wand.

Naar den scheermeester dan ging Geertje, en vertelde hem 't geval. Hij kwam eens kijken, en vond dat de vrouw erg de koorts had, waartegen zij knoppen van aalst, d. i. alsem moest drinken, die voor een stuiver bij den drogist te krijgen waren. Dit bittere geneesmiddel bleek weldra goed van werking. Althans onder 's Heeren zegen kon moeder reeds na enkele dagen weêr opzitten, en was zij weldra geheel van de koorts bevrijd.

Doch al week ook de ziekte spoedig, niet alzo de gevolgen. De goede vrouw, die al niet sterk was, had thans bijna geen krachten meer behouden. Wel zei de scheermeester: „Je moet zien weêr op je verhaal te komen, en wat wijn drinken en een krachtige soep nuttigen en vleesch en eieren eten,” maar dat baatte niet veel. Want al deze goede dingen waren niet gelijk de alsemknoppen voor een stuiver te krijgen, en zelfs niet voor tien. Moeder bezat weinig, en daarbij verdiende zij nu natuurlijk niets, zoodat er meermalen gebrek aan brood was, hoeveel te meer aan vleesch en wijn! En dat er uit Brabant geen geld kwam, behoef ik nauwelijks te zeggen, evenmin als het de huismoeder met den besten wil mogelijk was, aan de begeerte van haar man te voldoen.

Op zekeren morgen zat de zwakke vrouw zich te koesteren in de najaarszon, die door het venster scheen, toen de deur werd geopend, en een man binnentrad, als huis-knecht gekleed, die vroeg of hier een werkster woonde. 't Bleek weldra dat hij terecht was. Mevrouw, zoo deelde hij meê, had hem gezonden om te vragen, of de schoonmaakster een paar weken kon komen. Doch de vrouw antwoordde droevig: „U ziet wel, hoe ik er uit zie. Ik wil wel, maar ik kan niet.”

„Dat geloof ik ook,” sprak de man, „wat scheelt er aan?”

Nu vertelde moeder haar korte, droeve geschiedenis. En al hebben heere knechten wel eens den naam van voor arme menschen niet vriendelijk te zijn, deze althans was anders. Want toen hij alles gehoord had, sprak hij:

„Beste vrouw, er staat geschreven: Dient elkander. Hier heb je een gulden — meer kan ik niet missen, want het is een kwade tijd met dien oorlog, en dat merk je in alles. Maar ik zal mevrouw eens vertellen, hoe ik 't hier gevonden heb. Wie weet waar het goed voor is.”

De overste der schenkers, wiens droom Jozef uitlei, is lang dood, doch er leven nog altijd veel neven van hem, gelijk deze en gene wel eens zal bespeurd hebben. Onze heere knecht echter was van een ander geslacht. Dat bemerkte Geertjes moeder reeds twee dagen later. Toen namelijk hield er voor haar deur een koets of karos, gelijk men toen zei, stil, zoo mooi dat heel de buurt uitliep om dat fraais te zien, en ook wie er in zat. Koetsen kwamen op de gracht niet veel.

Met behulp van een knecht belandde bij Geertjes moeder weldra een dame, die met de koets was gekomen, en die nu zelf eens kwam zien, hoe het met de zaken van de werkster stond. Dat bleek spoedig, en mevrouw bespeurde ook, hoe iemand die zoo zwak was vooreerst wel niet weer haar gewoon bedrijf kon opvatten. Eensklaps kwam een gedachte bij haar op. Maar om u die duidelijk te maken moet ik eerst iets vertellen.

Zooals gij weet, bestaan er tegenwoordig verschillende gelegenheden om menschen, die uit armoede tijdelijk geen woning of verblijf hebben, te huisvesten. Er zijn Tehuizen voor daklozen, allerlei inrichtingen voor behoeftigen, en desnoods zorgt de politie dat iemand niet op straat blijft zwerven. Vroeger echter ging dit heel anders, en we mogen gerust zeggen, dat het in dit opzicht thans beter is.

Als iemand te Amsterdam geen onderkomen had, dan kon hij zich des avonds aanmelden aan het Gasthuis, dat

op dezelfde plaats stond waar 't nu nog staat, namelijk bij de Oudemanhuispoort. Er was ook een ander gasthuis, 't Pesthuis genaamd, maar dit lag buiten de stad in de wei, bezijden den Overtoom; het is nu ontruimd. De brug er naar toe heet echter nog vaak de Pestbrug.

In 't gasthuis dan was een deel van 't gebouw afgezonderd om tijdelijke gasten, gezonde, te herbergen, d. w. z. men kon er althans slapen, al was 't niet op een zacht bed. 's Morgens ging de deur open, en moest elk weer de straat op. Heel lang echter had men van die gastvrijheid geen genoeg. Dat bleek uit het opschrift boven de deur:

„Drie dagen, langer niet, herberg ik die 't behoeft,
Den vierden drijf ik uit de schooiers en 't geboeft.”

Wie dus meer dan drie nachten achtereen hier ter ruste wou gaan, werd afgewezen. En als ik u nu nog zeg, dat deze plaats de „bajert” heette, dan begrijpt ieder die dit woord vat, opperbest wat plaats het was, en ook dat het bij moeder thuis wel zoo prettig slapen is.

Nu moet ge weten, dat het gasthuis bestuurd werd door heeren, die men regenten noemde. De echtgenoot der dame, welke de zieke bezocht, was zulk een regent, en zijn vrouw wendde zich nu tot hem met de vraag, of hij niet voor de schoonmaakster een postje had in 't gasthuis. Licht kon zij bij dit of dat behulpzaam wezen, wat niet zooveel kracht vorderde, en 't was dan in alle geval „voor vast”, al bracht het misschien niet zoo heel veel op.

Mijnheer zei, dat hij er eens over denken zou. Doch of hij nu kort van geheugen was of wel van aard met zijn knecht veel verschilde, dit is zeker, dat mevrouw na drie dagen nog niets naders had vernomen. Nu was deze dame iemand, die door haar dienstboden wel eens werd beschreven als „een kwaje”, wat toen, en nog in sommige streken, wil zeggen, een degelijke, een die wat aandurft, die doorzet. 't Duurde dan ook niet lang, of zij vroeg haar

man hoe 't nu met de zaak van de schoonmaakster stond. Dat was niet veelbelovend. Mijnheer toch zei, dat er, zoover hij wist, op 't oogenblik geen enkel plaatsje open was. Maar hij zou het in gedachten houden, en later wel zien. Doch mevrouw van dit uitstel weinig gediend, sprak:

„Lieve man, dan weet ik beter raad. We moesten de vrouw dan maar naar het gasthuis brengen, om er verpleegd te worden. Opnemen doen zij het arme mensch zeker. En dan komt zij er toch in.”

Mijnheer begreep wat mevrouw eigenlijk bedoelde. Hij zou dus nog eens zien. 't Gevolg was, dat reeds de volgende week de zaak haar beslag kreeg.

Geertjes moeder werd aangesteld om de bajert schoon te houden, wat gelijk in elken bajert zoo ook hier een heel werk was. Schoot er dan nog tijd over, dan kon zij dien besteden met elders dienst te doen. Zij zou dan echter in 't gasthuis moeten inwonen, daar ook eten en drinken, en tot verder loon eenig geld ontvangen. „En is ze ziek”, zoo voegde mijnheer, die dit meedeelde er bij, „dan wordt ze kosteloos verpleegd”.

Toen de vrouw dit alles hoorde, was eenerzijds haar heel wat zorg ontnomen. Immers nu behoefde zij niet te vragen: vanwaar zal ik alles krijgen wat ik noodig heb, had geen huur te betalen, en misschien kon zij voor haar man, dien zij bleef liefhebben, nog iets overgaren. Maar aan den anderen kant was er een groot bezwaar. Geertje kon niet meegaan; waar moest die blijven? Mevrouw had daar blijkbaar niet aan gedacht, en er van spreken dorst ze tot de dame niet.

Lang, heel lang zaten moeder en dochter hierover te redeneeren zonder tot een besluit te komen. Toen het avond werd, nam Geertje een kloek besluit, en ging den eenigen vriend opzoeken, dien zij in de wereld had, den koster van „de Zon”.

De man ontving Geertje heel vriendelijk, en liet haar alles vertellen. Toen zei hij:

„Ik geloof dat het des Heeren weg is, zoo je moeder aanneemt wat haar geboden wordt. Zij heeft dan een werk, naar ik meen, dat haar krachten niet te boven gaat. Doch waar je zelf nu blijven moet, dat is een andere vraag. Daar moet ik mijn vrouw over spreken. Kom morgen eens terug.”

Zoo deed Geertje, en om kort te gaan, reeds na een paar dagen — er was haast bij 't werk — verhuisde moeder naar den bajert en Geertje naar 't schoolhuis. Ze zou bij den koster komen wonen.

„Waar voor vier plaats en eten is, kan er allicht een vijfde bli,” zei de juffrouw. „De Heere God geeft ons het noodige en nu zullen we deelen met wie nood heeft.” Geertje zou, daar een der helpsters ging vertrekken, op school dienst doen bij oorlog en vrede, en verder in 't huishouden meehelpen. „Meer,” zei de koster, „kan er niet op overschieten, want het is een slechte tijd.”

't Kostte moeder en dochter veel van elkaar te scheiden, al ging moeder niet naar Amerika, en al lag de Anjeliërsgracht geen uren, ja geen uur van 't gasthuis. Maar moeder troostte Geertje door te zeggen, dat zij haar kon opzoeken zoo dikwijls zij wilde, en dat moeder zelf, als zij vrij was, ook bij haar zou komen. „De Heere God weet dat we er zijn en waar we zijn, kind,” zei moeder. „Hij zorgt voor ons, gelijk je ziet. Ik zal Hem bidden dat Hij je zegent en vader ook, al is die heel ver. Kon ik hem maar vertellen wat er gebeurd is, maar ik weet niet waar hij nu is. Misschien is hij wel al dood of gewond, want ik hoor, dat er weër erg wordt gevochten.”

„Ja dat is zoo,” sprak de koster zwaar zuchtende. „Ik hoor dat ook van heeren die ik bedien, en 't staat in de Nieuwspost. Ik zeg maar, als alle menschen Mennisten waren zooals wij, zou 't er wat rustiger uitzien in de wereld.”

Daar wist de schoonmaakster niet veel tegen te zeggen, doch daar zij evenmin kans zag het te brengen tot wat

de koster wilde, nam zij hartelijk afscheid, met grooten dank aan haar vrienden, en vertrok naar de plaats die voortaan haar woning zou wezen.

Maar toen zij weg was, sprak de kostersvrouw: „Hoor eens beste man, ik ben er nog niet zoo vast op, dat alle strijd de wereld uit zou wezen als iedereen Mennist was. Wat wordt er onder u ook niet veel getwist. De een behoort tot de Waterlanders, de ander tot de Vlamingen, de derde is Lams-Mennist en het is een oneenigheid zonder einde.”

„Maar wij gaan elkaar toch niet als wilde beesten te lijf, en schieten de een den ander niet dood.”

„Dat doen godvreezende Gereformeerden en anderen ook niet,” zei de vrouw, „maar als een je land wil hebben en je onderdrukken, zoo als de Spanjaarden hier deden in mijns grootvaders tijd, dan mag ik me toch wel verweren. Als hier nu eens van nacht een dief kwam, zou je hem dan ook niet de deur uit zien te dringen?”

„'k Hoop maar dat er geen komt. Trouwens, zoo een zou hier niet veel te stelen vinden,” hernam de koster.

Daarmeê liep 't af. Allereerst moest nu voor Geertje gezorgd worden. Gelukkig was zij, gelijk we weten, hier geen vreemdeling. Met de kinderen van den koster, een jongen van zes en een meisje van acht jaar, was zij dikke vrienden. Zoo gevoelde zij zich dan hier, waar zij reeds zoo veel jaren had doorgebracht, thuis. En al konden de lieden haar ook geen afzonderlijke slaapkamer geven, noch ook veel lekkers of moois, Geertje was ook niet veel van dien aard gewoon; haar vader had daarvoor te zeer zijn gezin verwaarloosd. Inderdaad had het meisje, wat de omgeving betreft, zelfs geen kwaden ruil gedaan. Alleen voelde zij, hoe hartelijk de juffrouw ook was, toch het gemis van moeder. Iets echter had zij gewonnen, waarvan zij zelf de waardij toen nog niet begreep. In dit huis werd God gediend en geëerd. Dat had bij Geertjes ouders zeer veel te wenschen overgelaten, al noemde men haar

moeder althans een vrouw die „voor 't goede was,” en die, als zij niet vroeg uit moest, ook wel in den Bijbel las. Bij den koster was er niet alleen tijd maar ook lust voor. En 't gebrek aan dien laatsten is veel meer dan aan den eersten een reden, dat zoovelen hun Bijbels dicht laten.

II.

KWADE SAAMSPREKINGEN.

Drie jaren ongeveer waren verlopen, sinds Geertje bij den koster in huis trad. Ze was er vriendelijk behandeld en had op haar beurt getracht hun genoeg te doen, die voor haar zorgden. Als behulpzel of helpster had zij op de school goede diensten bewezen, hoe jong zij ook was. Nu, wanneer men met liefde dient en niet louter om loon gaat het ook goed. Indien allen die dienen — en welbeschouwt dient ongeveer iedereen — dit betrachtten, zou het er in de wereld anders en beter uitzien.

Moeder had het bij den arbeid om orde in den bajert te houden, hoe zwaar dit op het gehoor af ook is, toch niet al te moeilijk. Dat ze door een groot heer was aanbevolen maakte dat men met aanmerkingen op haar wat voorzichtig was, en zij zelf zorgde wel die zoo min mogelijk te verdienen. Soms mocht Geertje geheele middagen bij moeder doorbrengen. Dat was Zaterdags, wanneer de school na twaalven toch onbewoond was. Dan had zij — hoe goed 't bij den koster ook was — toch eerst recht gelukkige uren. En nog meer op Zondagen. Want dan was moeder om de andere week een geheelen dag en anders een halven vrij, en bracht de uren tusschen en na kerktijd bij den koster door.

Van haar vader had Geertje al dien tijd weinig vernomen. Met behulp van den heer die haar aan een postje had geholpen, was het moeder gelukt haar man een brief te doen toekomen, waarin zij hem vertelde hoe 't met haar stond, en dat het dus met den besten wil onmogelijk was hem geld te zenden. In het antwoord, dat eerst na eenige maanden kwam, stond dat de man dit zeer goed begreep, en zou zien dat hij er zich door redde. Maar, zoo zeide hij verder, het was ook hem onmogelijk geld te sturen. Hij had zich daarin misrekend. Daar hij telkens van garnizoen moest verwisselen, had hij allerlei uitgaven waarop hij niet had gezonnen, en leed soms zelf gebrek. Hij had al genoeg van het soldatenleven, en zou blij zijn wanneer zijn diensttijd om was. Overigens verhaalde vader in zijn brieven veel van den oorlog, van den Prins van Oranje (Jan Willem Friso) en de Franschen, die hen telkens bestookten.

Heel duidelijk waren die brieven echter niet, vooral niet voor moeder en dochter. De koster las ze echter trouw voor, en legde, zooveel hij kon, den inhoud uit, iets wat bij de spelling die vader gebruikte niet zeer gemakkelijk was.

Verder waren er in die drie jaar weinig brieven gewisseld, ook al omdat noch vader noch moeder vlug in 't schrijven waren, en daarbij wijl het scheen dat de brieven niet altijd terecht kwamen, en men dus lang vergeefs antwoord wachtte. Te verwonderen was dit in oorlogstijd nu juist niet. Doch toen er nu telkens berichten kwamen van gevechten en veldslagen, die in Brabant werden geleverd, en er in verscheiden maanden geen bericht was gekomen, toen begon men zich af te vragen of er ook iets aan schorten kon.

Dit was echter niet zoo gemakkelijk te weten te komen; althans, welke pogingen men ook deed, het gelukte niet. En zoo wist niemand of de man leefde of dood was, en schreef men ook maar niet meer, daar er toch geen antwoord kwam.

Ofschoon nu Geertje zoomin als moeder veel met anderen over vader spraken, wyl hij bij die hem kenden lang niet geacht was, vonden zij het toch heel naar, dat zij nu niets meer van hem hoorden. Hij had zich altijd goed voor hen getoond, doch de sterke drank was hem, gelijk zoo velen te sterk geweest, en hij had zijn huisgezin gelijk zichzelf in de ellende gebracht. Maar daaraan dachten de huisgenooten nu niet meer. Zij vroegen zich af: Waar is hij? Wie weet, indien hij niet reeds dood is, in welk een ellende hij verkeert. En zoo was 't dan ook geen wonder, dat Geertje met een bedroefd hart en een betrokken gezichtje op zekeren schemeravond liep boodschappen te doen, toen zij een bekende ontmoette. 't Was een meisje wat ouder dan zij zelf, een goede kennis uit de straat waar zij vroeger had gewoond.

Spoedig waren die twee in druk gesprek, waarin men elkaar vertelde hoe het ging, en zoo ongeveer over alle bekenden en allerlei uit de buurt werd geredeneerd. Ten laatste zei 't buurmeisje:

„Je hebt het zeker ook al niet naar je zin op dat school.”

„Hoe dat?”

„Wel, je ziet er alles behalve vroolijk uit.”

„O,” zei Geertje, „ik heb het hier best. Maar zie je, we zouden zoo graag weten waar vader is. We hooren niets meer van hem.”

„Ja, dat is naar. Maar waarom ga je niet naar de waarzegster?”

„Weet die het dan?” vroeg Geertje, die wel eens van zulk een vrouw had gehoord, maar 't rechte niet wist.

„Zeker, ik ben er ook geweest, en ze heeft me heel wat verteld, wat me gebeuren zal,” sprak de ander.

„En wat dan?” vroeg Geertje nieuwsgierig.

„Och, dat zeg ik liever niet,” antwoordde het buurmeisje. „Je hoort er zelden veel goeds. Ik zal trouwen met iemand die van buiten komt, en veel verdriet hebben in mijn leven. Maar je vertelt het toch aan geen mensch?”

„Zeker niet. En zou ze ook wat weten van mijn vader?”

„Ik denk het wel. Ze weet alles uit de kaarten. Maar het kost geld, zes stuivers.”

Dat was in dien tijd zooveel als nu driemaal zes misschien. En Geertje rekende dan ook in stilte reeds uit, dat zij nooit zooveel zou kunnen bijeenbrengen. Doch zij zweeg daarvan en zei alleen :

„k Zou wel eens willen weten waar mijn vader is en hoe 't hem gaat. Waar woont die kaartlegster?”

Zij kreeg het adres, en toen Geertje afscheid had genomen, was heel haar hart met de gedachte aan die vrouw vervuld. Gelukkig hield zij haar overdenkingen niet voor zich, maar deelde die bij den avonddich mede aan haar vrienden.

„Je zijt er toch niet naar toe geweest?” vroeg de juffrouw bezorgd.

„Neen,” antwoordde Geertje eenvoudig, „want het kost zes stuivers, en ik heb geen duit.”

„Gelukkig”, zei de koster, „want je zoudt daar groot gevaar hebben geloopt, mijn lieve kind, voor dit leven en voor het toekomstige.”

„Maar ik zou toch heel graag weten hoe 't met vader is,” zei Geertje.

„Natuurlijk, kind. Maar zie je, de Heere God houdt soms dingen voor ons verborgen, en heeft daarvoor Zijn wijze redenen. Nu kunnen de menschen wel door de kracht van den booze, en zoo God het toelaat, dingen zeggen en doen die boven ons vermogen zijn, gelijk de Schrift ons leert, maar dat is groote zonde. God heeft dat aan Israël nadrukkelijk verboden, en wil niet dat we doordringen in wat Hij verbergt. Ook zijn daarbij die kaartlegsters en duivelskunstenaars niet zelden bedriegers, die de menschen maar wat wijs maken. Daarom houd je ver van hen. Je kondt anders heel ongelukkig worden tengevolge van de zonde die je bedrijft.”

't Was duidelijk op Geertje's gezicht te lezen, dat die

woorden haar min of meer teleurstelden, en de juffrouw die dit zeer goed opmerkte, sprak, na het ontbijt, toen de jongere kinderen weg waren:

„Luister eens Geertje. Je schijnt niet recht te gelooven, wat mijn man je zeide en toch is het volkomen waar. Zie dit boek, dat ik hier heb, is geschreven door een godzaligen predikant die Brakel heette, en kort geleden te Rotterdam is gestorven. Daarin staat iets, dat ik je even wil voorlezen.”

En nu las de juffrouw uit het boek de „Redelijke Godsdienst” een verhaal voor van een jongmens, die ook waarzeggerij gepleegd had en daarvan zeer treurige gevolgen had ondervonden, gelijk ieder er nog in kan nalezen.

„Dat kon u ook overkomen,” sprak de juffrouw, „en daarom is het goed dat je gewaarschuwd werdt. Maar bovendien bezondigt men zich tegen den Heere God en verlaat Zijn wegen. Dus doende zou je nooit zegen hebben.”

Daar had Geertje niets tegen te zeggen, doch haar verlangen om iets van haar vader te vernemen werd er niet minder om. Juist de onzekerheid, waarin men nu reeds lang verkeerde, maakte die begeerte sterker. Doch eer dan zij verwacht had, werd eraan voldaan, al was het dan ook niet op zulk een wijs als moeder en dochter gewenscht hadden.

Eenige dagen na het gesprek, dat we zoeven vermeld hebben, kwam Karel, zoo heette het zoontje van den koster, thuis met het verhaal, dat hij op de Noordermarkt een „standje” had gezien. Dat standje bestond in niets anders dan dat een menigte volk zich had vergaderd rondom een tweetal mannen, waarvan er een stond te rusten tegen een boom bij de kerk. Deze man, zei Karel, zag er heel bleek uit, en leunde op een stok. De ander had kloeker voorkomen, maar slechts één arm. Deze twee waren uit den oorlog terug gekomen met pensioen, daar zij wegens de gevolgen van hun wonden, voor den dienst

niet meer deugden. Het volk dat hen had opgemerkt verdrong zich, toen zij wandelden, om hen heen, om wat te hooren over den oorlog. En aan die begeerte had de man met één arm voldaan. „Maar ik kon er niets van verstaan,” zei Karel.

Geertje had heel opmerkzaam geluisterd, en toen onze vriend had uitverteld, sprak zij:

„Weet je ook waar die mannen wonen?”

„Ja,” zei Karel, „althans de eene die zoo bleek zag. Die woont, hoor ik, dicht bij, op het Fransche pad in „de Bocht van Guinee.”

Het Fransche pad, moet de lezer weten, behoort, gelijk de Anjeliërsgracht, tot die stegen en straten, welke men in onzen tijd tevergeefs in de hoofdstad meer zoeken zou, omdat ze, tegelijk met verandering van uiterlijk, ook andere namen hebben gekregen, gelijk we vroeger reeds zeiden. Het Fransche pad heette eigenlijk Goudsbloemgracht, doch had wellicht zijn bijnaam van de Franschen, die er oorspronkelijk hadden gewoond, te weten de Gereformeerden, die in 't laatst der 17de eeuw, wegens de vervolging om des Woords wille, naar Nederland waren gevlucht. Het bestond uit twee lange, zeer smalle grachtjes, door een water gescheiden, ook zoo smal dat een kikker er over heen kon wippen, zooals Bilderdijk zei. Er in verdrinken ging bovendien moeilijk, wijl het water altijd maar halve diepte had. Ieder wierp er in 't geen hij kwijt wou wezen, en dat zei in zoo'n buurt van „vischteven” en „appelsmotzen” heel wat. Hoe eng de zijpaden en 't water samen waren, kan ieder opmerken, die nu de straat bezoekt, welke van het Fransche pad gemaakt, en nog niet heel breed is. Zij heet Willemstraat, naar onzen koning Willem III, en ziet er thans geheel anders, veel beter en mooier uit dan vroeger. Toen zou ook een fatsoenlijk mensch niet gaarne in die buurt zijn gekomen; thans kan hij dit heel goed. Dit is grootendeels daaraan te danken, dat Godvreezende menschen zich vóór 50 jaren

het lot der bewoners van 't Fransche pad hebben aange-
trokken, en hun en hun kinderen 't Evangelie hebben
gebracht. Waar dat komt wordt alles beter.

„De Bocht van Guinee” was de naam van een herbergje,
dat destijds op 't Fransche pad stond. Er werd ook nacht-
verblijf gegeven; dat bewees 't opschrift boven een venster:
„Hier houd men slaepers in en buiten de kost.” Dit was
wel dubbelzinnig, maar ieder in de buurt begreep toch
best wat er mee bedoeld werd. Zoo ook de soldaat, die
op de Noordermarkt door Karel was gezien, en die in
het herbergje zijn intrek had genomen.

Geertje had grooten lust om meer te vernemen. Recht
verblijd was zij, toen de man des huizes, die wel begreep
wat zij wilde, tot haar zei: „We moesten, dunkt me,
dien man eens gaan opzoeken. Misschien weet hij of zijn
makker wel iets van je vader te vertellen.”

Tegen dien avond togen Geertje en haar pleegvader er
op uit. Al kwamen ze zelden op 't Fransche pad, toch
was „de Bocht van Guinee” gauw gevonden, en ook de
gezochte oud-soldaat. In de benedenkamer van het kroegje
zat hij, omringd door een aantal mannen uit de buurt,
die luisterden naar zijn verhalen uit den oorlog. 't Was
er vol, tot groot genoegen van den kastelein, die den ver-
teller kosteloos op brandewijn onthaalde, waarvan de
overige gasten eveneens — maar voor hun goede geld —
een behoorlijk deel kregen. Al de mannen rookten, wat
toen reeds algemeen was en uit de lagere standen ook
tot de hoogere doorgedrongen. Geertje echter, die zoo'n
dampkring vol jenevergeur en tabaksrook niet gewoon
was, vond het hier alles behalve plezierig en vrij wat
erger dan op 't Pad zelf, al ging ook daarvan in tweeërlei
zin vaak geen goede reuk uit.

Zooals ik vroeger gezegd heb, was het met des kosters
gezin in de buurt juist andersom. Wel waren de gasten,
en de kastelein vooral, verbaasd hem hier te zien binnen-
treden, maar zij begrepen, dat er iets bijzonders moest

ТѢ. С. С. ГАЛЕНРАЧЪ НУКЕРК.

zijn, te meer wjl hij een jong meisje bij zich had. Men schikte dus wat voor beiden in, en zoo hadden de nieuw-gekomenen ook gelegenheid om nog een goed stuk te hooren van de geschiedenis, waar de oud-strijder zijn hoorders mee bezig hield. Dat Geertje met alle aandacht luisterde, begrijpt ge. Doch ook de koster verloor geen woord, al schudde hij nu en dan bedenkelijk het hoofd.

Zat onze vriend in dat gezelschap wel wat vreemd rond te kijken, en zijn gezellin niet minder, hij wist geduld te oefenen. Gelukkig duurde het niet lang, wjl de waard, op deze twee gasten minder gesteld, al spoedig vroeg, wat mijnheer bliefde.

Daar nu mijnheer geen jenever of zoo iets bestelde, gaf de kastelein hem niet onduidelijk te verstaan, dat hij dan hier niet terecht was; waarop de koster zei, dat hij kwam om den oudgediende te spreken. De waard, die dezen laatste even graag behield, als hij den matigen vriend wel missen kon, deed toen de boodschap aan den soldaat, in de hoop, dat men zoodoende 't eerst van de ongewenschte gasten zou verlost wezen. Dit echter viel tegen. Want de soldaat, zeer geveleid doordat men hem kwam raadplegen, beloofde „zoo met een” te geven wat hem gevraagd werd, doch ging intusschen voort met zijn verhaal, dat nog al aanhield. Eindelijk kregen de wachtenden hun beurt, en vroeg de koster, of hij ook iets wist van Kees Janszoon Rljpe — zoo heette Geertjes vader — die te Amsterdam had gewoond en dienst had genomen, enz.

„Was 't niet zoo'n lange met een baard?” vroeg de soldaat, die al meer had gedronken dan goed was.”

„Neen, hij had geen baard,” zei de koster.

„Maar die kan hij dan wel aangeschaft hebben,” hernam de ander. „Ik heb toch wel den rechten voor. Heb je wel 'reis gehoord van „de dood van Yperen?””

De koster had er nooit van gehoord, maar verscheiden gasten riepen: „Ja, ja!”

„Nu, dan zal ik je zeggen waar dat van daan komt,”

ging de soldaat voort; „dan hoor je meteen wat je weten wilt, vader. Dat Yperen, weet je, is zoo'n stad, daar verweg in 't zuiden van Vlaanderen, en daar lagen nu ook onze manschappen. Maar 't was zoo'n ongezond nest, dat ze er, den een voor den ander na, kwamen te crepeeren ¹⁾. Verscheidene werden gelukkig al gauw overgeplaatst, als ze er nog maar kort waren, anders waren ze ook om zeep gegaan. En als er dan weer een zoo bij ons kwam — wij lagen verderop oostelijk — en hij zag er zoo wit uit als een doek, van de koorts, dan zeiden we: Daar heb je weer „de dood van Yperen.” En nu kan ik je wel zeggen, dat die Rijpe, waar dat je van spreekt, ook in dat Yperen is beland, tenminste er gingen vijf lui uit Amsterdam heen, waar er geen een van is teruggekomen, zoover als ik weet. 'k Heb, meen ik, den naam ook wel gehoord. Ik zou hem dus maar uitschrappen, zooals de dokter zei, als hij met de lijst rondging.”

Geertje die oplettend geluisterd had, al begreep zij er niet alles van, gaf een schreeuw toen zij die woorden hoorde. Allen keken verbaasd op, en toen het meisje in tranen uitbarstte, en de koster zei: „'t Is haar vader,” was er een algemeene deelneming. Een der mannen, meenende dat zij flauw zou vallen, bestelde dadelijk een „hartsterking”, te weten een glaasje brandewijn. Doch de koster was zoo wijs daarvoor te bedanken. Toen beproefden de mannen haar te troosten door wat appelen en andere smakelijke dingen te halen, zoodat zij ten slotte haar boezelaar vol had. Doch Geertje deed niet dan schreien, en lette nauwelijks op al wat rondom haar gebeurde. 't Kroegje liep nog voller; er kwam zelfs een heel groepje menschen voor de deur, om te hooren en te zien wat „ongeluk” er gebeurd was. De slimme kastelein, die nu begreep dat de twee gasten, die hij eerst wel had willen weggijken, toch nog voordeel brachten, riep zijn vrouw.

---

¹⁾ Sterven.

Deze nam toen Geertje meê naar boven en beproefde haar te troosten, terwijl haar man beneden de handen vol had om al de nieuwsgierigen te bedienen.

Intusschen zette de soldaat zijn verhaal voort. En de koster hoorde hem nog vertellen, hoe hij en zijn kameraad gepensionneerd waren, wegens hun bekomen wonden, bij een uitval tegen de Franschen, en hoe hij, de spreker, er nog altijd aan labbereerde ¹⁾ en zoo meer. De koster echter voelde zich hier al minder op zijn gemak, en ging heen. Geertje zou spoedig volgen. Deze verscheen ook na een poos, gebracht door de „wijnhuisvrouw” zelf, die verklaarde dat het meisje zoo dikwijls mocht terugkomen als zij maar wilde. Ze behoefde dan ook niet in den „drinkwinkel” te zitten, maar mocht gerust boven komen.

De koster, die van deze vriendelijkheid het zijne dacht, bedankte beleefd voor al de moeite, en vroeg wat hij schuldig was. Doch de juffrouw zei: „Niemandal: ik heb het uit liefde voor mijn evenmensch gedaan.”

Toen moeder later het droef verhaal vernam, was zij evenals haar dochter, diep terneer geslagen. Had zij na de laatste brieven van haar man gehoopt, dezen nog eens weder te zien, daarop scheen nu alle kans verdwenen. Wel kon zij zonder groote zorgen leven, maar ten eerste was het in 't gasthuis nu niet zoo aangenaam, dat zij er bij voorkeur wou blijven, en ten tweede zou Geertje toch niet altijd haar verzorgers tot last kunnen zijn, al verzekerde de koster dat zijn vrouw veel dienst van haar had.

Dit laatste was nu volkomen waar. Want Geertje verstond het „braayen” in tweeërlei opzicht, en was even goed in staat om in de avondschool als bij de bereiding van den maaltijd te helpen, wat de juffrouw natuurlijk zeer te stade kwam. 't Was gelukkig, dat de school niet veel kunst en wetenschap eischte, en eigenlijk des daags vooral diende om de jeugd voor onheilen te behoeden,

---

¹⁾ Laboreeren d. i. er onder lijden.

thuis of op straat. Geertje toch was op leeren, zoowel wat zichzelf als aan anderen betreft, minder gesteld, ten minste als 't hoofdwerk betrof, en niet wat met de handen vooral werd verricht.

De juffrouw had er op aangedrongen, dat Geertje, wier ouders Gereformeerd waren, doch die evenals deze weinig van God en Zijn gebod wist, zou beginnen met den Catechismus te leeren, en dan later de catechisatie bezoeken. Geertje echter had daar weinig lust toe. Het boek met den blauwen omslag en de groote „Duitsche” letters trok haar weinig aan. Wel stond vooraan een groote haan geteekend, als zinnebeeld der naarstigheid en er onder een vers om daartoe aan te sporen, maar noch de haan noch het vers werkten veel uit. Eerst zei Geertje dat zij de Duitsche letters niet kon lezen, en toen de juffrouw haar eindelijk die kunst geleerd had, bleef het toch geweldig sukkelen met de vragen, ook al werden voorloopig de teksten, die bij de antwoorden stonden, nog niet geleerd.

Nu moet ge weten, dat in dien tijd de Catechismusvragen nog veelal in de kerk door de kinderen werden beantwoord. De dominee, op den preekstoel staande, deed de vraag, en de jongelui, beneden zittende, gaven beurt om beurt antwoord. Die gewoonte heeft nog zeer lang stand gehouden. Na het overheeren werd dan over den Catechismus gepredikt. Maar ge begrijpt, hoe lastig en hinderlijk het was, als in de kerk, voor de ooren van allen, de leerling haperde en bleef steken. Dat wilde Geertje nog al eens overkomen, tot groote ergernis en schaamte van de juffrouw, die altijd trouw meeging. Doch als zij er het meisje over bestrafte, was 't antwoord: „'t Zijn ook zulke rare woorden.”

Maar de koster, die, schoon hij als Mennist geen Catechismus had geleerd, toch wel begreep waar het eigenlijk in zat, sprak: „Hoor eens meidlief! Vader Cats zegt:

Het leeren moet niet sijn gedwonghen,
De lust moet sitten in den jongen.”

Geertje echter had eindelijk eens vrij bits geantwoord: „Ja maar, ik ben ook geen jongen.” Dat was nu zeker heel waar, en toch bewees het, dunkt mij, dat de goede koster gelijk had.

Eenige jaren waren voorbijgegaan, jaren waarin veel was gebeurd, doch 't meeste niet naar het uitwendige zichtbaar. In 't huisgezin van den koster was 't vooral aan de kinderen te merken, dat de jaren voortspoeden. Karel, de zoon was thans zeventien jaar oud, Koosje, de dochter, bijna twintig. De school bestond nog altijd, en werd nu door de vrouw en de dochter des huizes beide bestuurd. Aan leerlingen ontbrak het in deze volkrijke buurt voortdurend niet. En dat was gelukkig, wijl de koster, al bleef hij zijne vele beroepen uitoefenen, toch gelijk hij zelf zei „voelde dat hij ouder werd” en in elk geval niet meer zoo voort kon als vroeger. Huibert hielp natuurlijk vader zooveel hij vermocht. Want in dien tijd was het nog niet zooals veelal tegenwoordig, dat de jongelingen als heeren rondwandelen, terwijl vader en moeder bijna armoe lijden. Doch veel kon Karel, die bij 't leerlooien was, niet doen. Vader zei dan ook wijselijk: Leer je vak in den grond; dan kun je naderhand goed je brood verdienen en behoeft niet als ik allerlei baantjes te hebben, zoodat men nooit rust heeft.”

„Maar vader,” vroeg Karel eens, „waarom hebt u dan geen vak geleerd?”

„Ja, jongen,” zei de vader, „dat hebben mijn ouders verzuimd. Doch de Heere heeft toch voor mij gezorgd.”

Wat vader liever niet vertelde was, dat die ouders, wijl zij een zeer oneenig leven leidden, hun kinderen niet behoorlijk hadden opgevoed. Zoo had vader in zijn jonge jaren zelf maar moeten zien, hoe hij er kwam, en dit had tengevolge gehad dat hij steeds daar ging, waar hem 't meest werd betaald, niet waar hij 't meest leerde. Op later leeftijd kende hij dus veel menschen, kende hij „van

alles", maar kende hij geen ambacht. Gelijk hij zeide, had de Heere God gezorgd dat het hem aan niets ontbrak. Toch wist hij zelf al te goed, dat zulk een weg als hij uit nood had bewandeld, niet de begeerlijkste is. En we gelooven dat de lezer, die soms lust mocht gevoelen den lateren koster in zijn omzwervingen na te volgen — zulke jongelui zijn er wel tegenwoordig — van hem leeren zullen, dat het verkeerd uitkomt. De Schrift spreekt van een „bestendig wezen." Maar iemand die op zijn zestiende jaar al zooveel ambachten, beroepen en betrekkingen heeft gehad, als hij jaren telt, heeft van dat bestendige al zeer weinig, en aan zijn wélwezen is zeer te twijfelen.

Maar waar was Geertje? zult gij vragen. Geertje was bij haar pleegouders noch zelfs op heel de Anjeliërsgracht meer te vinden. „Ze is aan de Beurs, zou de juffrouw gezegd hebben, als ge 't haar gevraagd hadt. Hoe dat kwam zal ik u vertellen.

Gelijk ik een vorig maal zei, had de wijnhuisjuffrouw het meisje zeer vriendelijk verzorgd, en te verstaan gegeven, dat zij haar „met alle liefde" nog eens bij haar ontvangen zou. De koster was daar, zooals we zagen, en om goede redenen minder op gesteld. Doch Geertje had, zelfs bij al de gedachten die haar over haar vader vulden, toch die woorden van de juffrouw goed verstaan, en hen onthouden ook. Zij moest erkennen, dat de vrouw uit het kroegje — vrouw Peters heette zij in de buurt — heel vriendelijk voor haar was geweest, en dat was iets wat op Geertje altijd diepen indruk maakte.

Nu wist zij, dat haar pleegouders liefst met de kroeg en de bewoners ervan niets hadden te maken, doch 't meisje vond dat eigenlijk niet aardig, nu zij gezien had wat goede menschen daar toch woonden. Vroeger was zij altijd bang geweest in een wijnhuis te komen, en de koster noemde zulke plaatsen dan ook vaak woningen des satans. Doch nu ze er eenmaal in was geweest, vond Geertje het in zoo'n huis toch niet zoo erg. Wat steekt er eigenlijk voor

kwaad in, dat ik de juffrouw eens een enkelen keer opzoek, dacht zij. 't Is zoo'n vriendelijk mensch. Brandewijn drinken doe ik toch niet, en met al die mannen beneden heb ik niets te doen. Ik moet er maar eens heengaan.

Op een namiddag, toen zij eens uitging, begaf Geertje zich dan naar 't Fransche pad. 't Was daar op dien tijd van den dag niet zoo heel druk, en toen zij door de geopende deur van het kroegje naar binnen zag, bespeurde zij, dat er slechts een enkel bezoeker was. Toch dorst zij niet binnengaan en wandelde voorbij het huis. Bezijden liep een gang of steegje, en Geertje zag dat daar een deur was die zeker ook toegang tot het huis gaf. Zij herinnerde zich nu ook dat zij die deur was uitgekomen, toen zij na haar pleegvader het huis verliet. Zoo op de hoogte gesteld besloot zij — 't was nu wat laat geworden — een andermaal het voorgenomen bezoek te brengen.

Weldra bood zich weder de gelegenheid aan, en ging Geertje opnieuw naar „De Bocht van Guinee,” waar zij door de vrouw des huizes zeer vriendelijk werd ontvangen.

„Ik ben blij dat je eens weer zijt gekomen,” sprak de vrouw, „ik dacht wel dat je me niet zoudt vergeten. Je zult je thuis zeker ook wel eens vervelen.”

„Och neen,” zei Geertje, „er is altijd heel veel te doen.”

„Jawel met zoo'n school en dan nog het huis en de boel. Maar zie je, een mensch wil toch ook wel 'reis vrij wezen en zijn plezier hebben, en daar zal wel niet veel van instaan, bij zulke fijnen. Mij dunkt, vooral Zondags moet je wel schrikkelijk je vervelen, als je zoo den heelen dag moet rusten, en niets mag doen en geen plezier hebben.”

„O,” zei Geertje, „dat is zoo niet. We hebben 't op Zondag lang niet vervelend. 's Ochtends gaan we naar de kerk, en hebben net tijd om klaar te komen. Uit de kerk eten we, en dan gaat de een hier de ander daarheen of we blijven thuis en praten, en er wordt wat gelezen. Soms is er bij de Mennisten 's middags ook kerk, maar wij gaan meestal 's avonds weer. Als we uit de kerk

komen, zijn er dikwijls een paar gasten, en zoo is de dag om eer ik 't weet.

„Nu ja, maar vindt je dat kerk gaan en dat lezen niet vervelend?”

„Ik blijf soms wel liever thuis,” zei Geertje, „maar toch, dien Catechismus opzeggen, dat vind ik eigenlijk het onplezierigst. Ik wou dat ik daar af was.”

„Ja meid, dat begrijp ik,” zei de juffrouw, „ik had er indertijd ook het land aan, en heb er eindelijk de brui van gegeven. 'k Weet er nu ook geen woord meer van.”

De juffrouw sprak dit uit, als was het een heldenstuk om in te roemen, wat Geertje zeer verbaasde. Doch ze antwoordde alleen:

„Ja, ziet u, de juffrouw is er erg op gesteld dat ik het leer, en dan kan ik toch niet weigeren.”

„Nee zeker niet; de menschen zijn ook zoo goed voor je, maar toch als ik in je plaats was, wist ik wel raad.”

„Wat dan?”

„Wel ik zocht een dienst bij goede menschen. Want, zie je, je eet nu toch altijd eens anders brood, en vroeg of laat wordt je dat verweten. Ik weet genoeg hoe 't in de wereld gaat. Daarbij wat heb je er aan, je leven te verknien bij dien fijnen Mennisten koster en bij zijn vrouw, die ook altijd onder den preekstoel wil zitten. Ik zeg maar, we bennen allemaal onzen lieven Heers kinderen, en als we maar braaf zijn en elk het zijne geven, dan zal 't wel goed afloopen.”

Of Geertje dat nu ook geloofde, weet ik niet; ze had het in elk geval anders geleerd. Zij kon echter niet nalaten te vragen, of de juffrouw dan nooit naar de kerk ging.

„Och lieve kind,” was 't antwoord, „hoe zou ik er tijd voor hebben! Denk 'reis aan. Zaterdag sluiten we nooit vóór eenen; zooals je begrijpt, 't zit hier altijd vol volk. Dan moet de winkel nog gedaan, want ik behoef je niet te zeggen hoe die er soms uit ziet, en dan kan ik naar

bed gaan. Maar vóór dag en dauw moet 'k er al weel uit: 's zomers om zes uur al weer open."

„Heden, zoo vroeg al?"

„Och ja, daar zijn er altijd, die in de vroegte een hartsterking nemen en ook die thuis komen van 't visschen of zoo en ik weet niet wie al. Maar ze liggen soms als bulhonden al voor de deur. En dan gaat het den heelen lieven Zondag door. Je hebt haast geen tijd om te eten. Op den middag lossen mijn man en ik elkaar af, anders was het niet te doen. Dan wordt het meestal weer heel laat. Is het eindelijk bedtijd, dan slaap je waar je staat en gaat. Verleden heb ik heelend'al vergeten 't licht uit te doen. De nachtwacht is me toen komen opkloppen."

„Ja, dan kunt u ook niet naar de kerk gaan," zei Geertje, die er echter vergat bij te zeggen, dat als de kastelein geen drinkebroers op Zondag ontving, de rust van zelf zou komen.

„Dat meen ik ook," zei de juffrouw, „en in de week komt er heelemaal niet van. Ja, ja, een mensch heeft niet veel rust. 't Is zwoegen en zweeten tot je zalig end."

Geertje had nog niet veel op die wijs hooren spreken. Wel werd de Jordaan toen, net zoo min als nu, bewoond door louter vrome menschen; wel hoorde zij ook van sommige vriendinnetjes veel lichtzinnigs, maar toch maakte, wat nu gezegd werd; op het meisje meer indruk, dan al wat zij vroeger vernomen had. Immers de vrouw die tot haar sprak, was iemand op leeftijd en redeneerde zoo vlot en overtuigend, dat Geertje haar geen ongelijk kon geven. Zeker voelde zij dat het alles gansch anders was dan wat ze thuis hoorde; ook getuigde er iets in haar, dat de woorden der vrouw niet deugden, maar toch vond ze er behagen in. Zoo is ons hart, zoolang God het niet vernieuwt. Het verkeerde en zondige trekt ons aan, en we hebben er genoeg in. Al weten we dan den weg, dat is heel iets anders dan erop te wandelen. Men kan zelfs Gods Woord en den Catechismus en nog veel meer in

zijn hoofd hebben en toch — gelijk ik meer dan eens gezien heb — wandelen op de wegen der zonde en des doods. Ja, menigeen die in zijn jeugd godvrezend is opgevoed, keert zich later geheel van God af. En zoo gij dit niet doet, lieve vrienden, houdt u dan niet voor beter dan die anderen, maar bidt liever:

*Leer mij, o God van zaligheden,
Mijn leven in Uw dienst besteden;
Gij zijt mijn God, vat Gij mijn hand.
Uw goede Geest bestier' mijn schreden,
En leid' mij in een effen land.*

Maar, „een eenig zondaar verderft veel goeds,” zegt de Schrift, en dat bleek ook hier.

Toen Geertje thuis kwam was 't als bezag zij alles in des kosters huisgezin met andere oogen dan vroeger. Dusver had zij niet anders gemeend, of zij had het hier goed, en was nog bevoorrecht boven velen. Zoo deed zij dan ook met liefde en dankbaarheid wat zij te verrichten had, al was dat op sommige dagen niet weinig.

Doch nu kwam 't haar ineens voor, dat zij toch eigenlijk een saai en vervelend leven had, vergeleken bij dat van anderen, die er hun plezier van konden nemen. Wat stak daar ook eigenlijk voor kwaad in?

Wanneer iemand *meent*, dat hij ongelukkig is of 't slechter heeft dan hij verdient of dan het behoefde, is 't voor hem ook werkelijk zoo, al ziet ook niemand anders het in. 't Gesprek met de herbergierster had Geertje de oogen geopend, zooals zij dacht. Zij voelde zich nu niet vrij meer, verstoken van veel genot en diep te beklagen misschien nog wel. En paar dagen was zij er geheel stil van. Dit was zoozeer tegen haar gewoonte, dat de juffrouw eindelijk naar de reden vroeg. Doch het meisje antwoordde slechts met: „O, 't is niets,” en de juffrouw, schoon overtuigd dat het wèl iets was, zweeg voor 't oogenblik.

Zoo kwam de Zondag. Na kerktijd vroeg Geertje, of ' goed was dat ze eens een singeltje om ging. De buitensingels, nu verdwenen, waren toen de gewone wandeling van vele Amsterdammers, die dan, tusschen rijen boomen door, de vestingmuren der stad aan den eenen kant zagen en aan de andere zijde weiland. 't Was niet heel mooi, maar men vond het toch een „brave wandeling.”

„Ik wou liever, dat je dat niet deedt,” zei de koster: „je weet op Zondag hebben we iets beters te doen.”

„Maar er steekt toch geen kwaad in om eens bij zulk mooi weer onder de groene boomen te loopen,” zei Geertje, „dat doen zooveel menschen.”

„Jawel,” was 't antwoord, „maar die God vreezen kennen wat beters. Al het aardse gaat voorbij, en we moeten liever bedenken wat tot onzen eeuwigen vrede dient, dan al die vergankelijke dingen na te jagen, vooral op Zondag.”

Geertje zweeg en de koster maakte zich gereed om naar „de Zon” te gaan, waar hij wezen moest, omdat er dien middag vergadering was. De juffrouw ging in de keuken om den maaltijd te bereiden, waar trouwens des Zondags weinig aan te doen was. Men zou heden vrij laat eten, gelijk Geertje wist. Nauwelijks waren de koster en zijn vrouw vertrokken, of Geertje kleeedde zich aan, groette Karel en Koojsje, en ging de deur uit. Weldra had zij de Zaagpoort bereikt, een nauwe doorgang in den stadsmuur, en kuierde zoo naar den buitensingel, waar 't vol was van wandelaars; ook enkele karossen of rijtuigen waren te zien. In de stadsvest had men schuitjes met roeiers; jongens speelden op de balken, die in het water hun tijdelijke bergplaats hadden, joden liepen met koekjes te koop, kortom er was heel wat leven en beweging, meer voorzeker dan op den dag des Heeren paste. Want ook toen viel over het waarnemen van dien dag veel te klagen, wat de predikanten in de kerk dan ook vaak deden. Al werd niet zoo openlijk de Rustdag ontheiligd als nu, toch liep het ook daarmee vaak slordig. Zoo werd

b.v. in de buurt van de Weteringpoort op Zondagmorgen kattenmarkt gehouden, waar denkelijk nog wel meer dan muizenvangers werden verhandeld. De vermaning van den Catechismus omtrent den Rustdag was toen evenmin onnoodig als thans.

In jaren had Geertje zoo'n Zondagmiddag niet gehad. Toen zij in 't huis harer ouders was, viel zoo iets meer voor, doch dat was al lang geleden. Zij vergat geheel den tijd, tot zij eindelijk met schrik de klok van den Westertoren vier hoorde slaan. Op een draffe haastte zij zich huiswaarts, en kwam buiten adem aan.

„Waar heb je toch gezeten?” vroeg de juffrouw, „ik heb je zoo gemist. Vader is ook al thuis.”

Dit laatste leek Geertje 't minst van alles, en ook niet, dat de koster bij het eten heel weinig zei en blijkbaar iets had, dat hem hinderde. Wat dat was bespeurde zij des avonds, even vóór 't naar bed gaan. Haar pleegvader riep haar alleen, en vroeg waar zij dien middag was geweest. En toen Geertje dat verteld had, volgde een ernstige vermaning om des Heeren dag te heiligen en een scherpe bestraffing over haar ongehoorzaamheid. Geertje dorst niets zeggen, maar haar gezicht toonde al te goed wat zij dacht. Evenmin baatte het veel, dat de juffrouw den volgenden dag haar 't verkeerde van haar gedrag onder 't oog bracht. Geertje zei eenvoudig: „Ik heb toch geen kwaad gedaan, en waarom mag ik Zondags niet wandelen? Dat doet de dominee ook wel.”

Nu moet ik hierbij opmerken, dat het meisje daarin gelijk had, en ook dat het op zichzelf volstrekt niet verkeerd is des Zondags eens buiten te wandelen. Zelfs al vierden wij den Rustdag gelijk Israël dat deed — wat niet zoo is — dan zou nog wandelen geoorloofd zijn. De Heere God heeft den Sabbat gemaakt om den mensch, en gunt ons rust ook door ons te verlustigen in Zijn schepping.

Maar is dus een wandeling op Zondag niet verboden,

dat wil niet zeggen, dat al wat erbij kan komen, ook goed is. Rijden en rossen, herbergbezoek, dat al deugt er niet bij, zoomin als in de tram terug te keeren omdat men moe is. En bovendien kan er nog veel kwaads geschieden door gesprekken en daden die niet betamen, waartegen de apostel ons nadrukkelijk waarschuwt.

Daarin nu zal ook wel allereerst de reden gelegen hebben, dat de koster Geertje op Zondag niet liet wandelen. Hij wist zeer goed, dat er op die wandelingen Zondags, „zoo'n singeltje om,” heel wat kon voorvallen, waar de Heere God geen welgevallen in heeft, en dat kwade samensprekingen goede zeden bederven. De kennissen van Geertje uit vroeger dagen vooral, waren nu juist niet van de vroomsten, en hen trof zij op zulke wandelingen aan. Toch 't wandelen op zichzelf was niet verkeerd, en de koster dreef het te ver, door te meenen dat 's Heeren dienst het verbiedt. Beter ware geweest, zoo hij zelf met al de zijnen bij zich, nu en dan eens een luchtje ware gaan scheppen.

Geertje althans werd wrevelig door de bestraffing, hoe gegrond die ook grootendeels was, en 't zou blijken wat gevolgen een in zich zelf kleine zaak hebben kan.

III.

IN 'T UYTERSSE FRUITHUYS.

Zoodra mogelijk ging Geertje, die behoefte had, haar hart eens te luchten, naar de bajert of liever naar 't gasthuis om moeder te spreken, die zij het voorgevallene vertelde.

„Ja kind,” zei moeder, „ik zie daar ook zoozeer geen kwaad in, maar als de koster het liever niet wil, moet je 't laten. Hij heeft veel voor ons gedaan, en dat dienen we op prijs te stellen. We konden hem nog meer noodig hebben.”

„Maar ik deed dan toch eigenlijk geen kwaad?”

„Ja, wat zal ik je zeggen? 't Best is dat je naar de menschen je schikt bij wie je bent. Ze weten meer van den Bijbel af dan wij.”

Dit laatste was ook zoo, doch het liet Geertje onbevredigd, die van moeder gelijk hoopte te krijgen. Dat moeder nu nog wel anders had kunnen spreken is ook waar, doch het ontbrak haar aan de rechte kennis der dingen die het koninkrijk Gods aangaan, en daarbij wilde zij haar dochter niet graag geheel afvallen.

Wat teleurgesteld keerde Geertje terug tot haar school- en huisplichten. 't Ging echter niet als vroeger. 't Was of de kinderen ondeugender waren dan ooit te voren, en 't er op toelieden haar 't leven lastig te maken. In huis

ging het evenmin goed. Geertje vond, dat de juffrouw al moeilijker werd van humeur, en al minder uitvoerde, ja bijna alles op haar, Geertje, liet aankomen. Kortom alles begon haar tegen te staan. Waren de kinderen op school wat druk — 't geen in de warme dagen wel wou gebeuren — dan verklaarde Geertje, dat „haar hoofd omliep” en dat de scholieren „de beest speelden.” Vond zij des morgens de huiskamer wat in wanorde, dan was 't: „'t Ligt hier als op de Noordermarkt.”

(Deze markt, vlak bij de Anjeliërsgracht, was en is nog de verkoopplaats van allerlei op bepaalde dagen, zoodat het zelfs moeilijk is te zeggen, wat men er *niet* kan kopen. Dat al ligt in kraampjes en op straat uitgesteld, en 't is er dan ook op marktdagen stampvol van koopers, verkoopers, kijkende en etende bezoekers, meest vrouwen. Alles warrelt bont dooreen, en zoo wordt begrijpelijk waarom men te Amsterdam de uitdrukking „als op de Noordermarkt” gebruikt.)

De waarheid echter was, dat niet de kinderen en de zaken, maar Geertje veranderd was. Ons humeur, zegt iemand zeer terecht, is als een verrekijker. Plaatst men het eene glas voor 't oog, dan ziet men alles klein; door het andere schijnt alles groot. Wie slecht gestemd is, maakt een mug tot een olifant en een molshoop tot een berg. Bovenal echter is waar, dat zoo wij ons van den Heer afkeeren en den dienst des Heeren eigenlijk als een last beschouwen en naar wat anders verlangen, we ook liefst hun ontvlieden wier lust is in Gods wet en gebod. Geertje was ontevreden, omdat zij niet kon leven naar den wensch haars harten, en die ontevredenheid kwam neer op de kinderen en de huishouding, die er toch niet de schuld van waren.

Op zekeren morgen riep de koster Geertje bij zich alleen en zei:

„Beste meid, ik heb je een lastig werkje op te dragen. Zie eens hier. Op dit lijstje staan tien namen van ouders,

die nu al weken niet betaald hebben. Je weet, ik ga daar meest zelf op af, maar kan vandaag niet, want er is een trouwpartij bij mijnheer Stevens en ik moet daar den heelen dag zijn. Zou jij er nu op uit kunnen gaan en zien wat geld binnen te krijgen? Maar wees vooral vriendelijk, want denk er aan: je vangt meer vliegen met stroop dan met azijn, en als ze heelemaal niet willen betalen, wat kan ik er dan nog aan doen? Achter elken naam staat, hoeveel stuivers een ieder te voldoen heeft."

Geertje was dadelijk bereid, al was zij slim genoeg niet te laten merken, hoeveel genoeg haar dit voorstel deed, vooral bij zulk mooi weer. Zij trok haar Zondagspak aan, zei met een blij hart de jonge jeugd voor dien dag vaarwel, en ging de straat op, wel platzak, maar met alle hoop om straks met gevulden buidel thuis te komen.

De eerste poging daartoe slaagde niet best. In plaats van geld kreeg het meisje wat men een „standje" noemt. Er verscheen namelijk een moeder, die vrij haveloos gekleed en over de onderdeur liggende 't uitschreeuwde, dat heel de buurt het moest hooren: „Durf jelui nog om geld vragen, als je eerst mijn kind hebt mishandeld? 'k Ben blij dat hij er af is, en je krijgt hem niet meer. 't Is schande, dat zeg ik!"

Of Geertje nu al zei, dat het kind niet mishandeld was, maar zich een buil had geloopt tegen de waterton, die ten dienst der dorstigen in de school stond, 't hielp niet. Evenmin dat het meisje er op wees, hoe men ten minste had behooren te zeggen, dat het kind voorgoed wegbleef.

„Daar heb ik allemaal niks mee noodig!" schreeuwde de vrouw, die boos werd omdat zich niet, gelijk ze gehoopt had, een groep menschen om de deur verzamelde, en meteen smeed zij de onderdeur dicht.

De lezer zal misschien zeggen, dat zulk een behandeling toch al heel leelijk was, en dat is ook zoo. Maar in dien tijd hadden de schoolmeesters en schoolvrouwen 't minder makkelijk dan thans, ten minste wat den omgang met

de ouders betreft. Ik herinner mij een boek te hebben gezien, dat nu een twee eeuwen heugt. Vooraan is een plaatje, dat een school voorstelt. De meester staat in het midden van de kinderen. Rechts van hem bevindt zich een moeder met een klein meisje. De vrouw is blijkbaar zeer verbolgen, en uit haar mond komen deze woorden:

„Ik ben gans ontsint
En kan niet verdraeghen,
Dat mijn goede kint
Dus gij hebt geslaeghen.”

Aan 's meesters rechterhand echter ziet men een vader met een zoontje. Deze vader spreekt:

„Slae hem wel met stock of roe,
Eer ik hem elders doe.”

En de meester? Ja, die slaat de oogen verbijsterd rond en roept uit:

„Malheureux est l'homme, dit Aristote, qui a le soin des enfans de plusieurs mères!”

D. w. z.

„Ongelukkig is de man, zegt Aristoteles, die te zorgen heeft voor kinderen van verschillende ouders.”

(Aristoteles was een Grieksch wijsgeer, die over velerlei heeft geschreven, en vooral vroeger zeer in trek was.)

Of nu de menschen in dien tijd als ze driftig waren op rijm spraken, is te betwijfelen. Maar als zoo iets kon gebeuren in de *escole françoise*, de Fransche of deftige school, dan begrijpen we hoe 't elders toeging.

Gelukkig had Geertje niet overal zoo treurige ervaringen. Verscheiden achterstallige betalens — 't waren in den regel dezelfde — verwachtten, zoo 't scheen, al dat ze gemaand zouden worden, en betaalden. Zodoende gelukte het bijna alles wat verschuldigd was te innen en kon Geertje met een paar beloften en veel stuivers huiswaarts keeren.

't Was echter nog wat vroeg, pas één uur, en het meisje gevoelde weinig lust op zoo'n mooien, maar heeten dag, nog misschien een paar uur in de warme en juist niet frissche school te vertoeven. Ze had haar taak volbracht, 't was goed gegaan, de koster kwam nog niet thuis; waarom zou zij haast maken?

Een gedachte kwam bij haar op. „De Bocht van Guinee” lag niet ver af. Daar kon ze nu ongemerkt eens heen gaan; 't was toch ook vlak bij huis.

Zoo gezegd zoo gedaan. Ze ging door het steegje en klopte aan. Weldra werd er geopend, en de vrouw des huizes ontving haar met een:

„Lieve deugd, dat is nu eens aardig van je; kom binnen, beste meid!”

Geertje wenschte niets liever. Toen zij boven was en gezeten, vroeg de juffrouw:

„Heb je al gegeten?”

„Neen dat doe ik straks.”

„Wacht dan even,” en de vrouw verdween, en kwam weldra terug met iets smakelijks, dat Geertje niet afwees. Al etende geraakte zij met haar nieuwe vriendin in een gesprek, zoo vertrouwelijk, als hadden zij malkaer al jaren gekend, of „gekeune” zooals men zei op 't Fransche pad.

Het was aan de bezoeker te bespeuren, dat zij iets op het hart had, en 't kostte de wijnhuisjuffer weinig moeite te weten te komen wat dat zijn mocht. Geertje verhaalde kort en goed wat er gebeurd was, er bijvoegende dat het haar nu begon te vervelen.

„Geen wonder,” was 't antwoord, „wie zou dat niet vervelen! Wat in de wereld steekt er nu voor kwaad in om op Zondag te wandelen? Moeten we dan den heelen Zondag slapen? Maar ik zou me daar ook niet aan storen.”

„Ja maar,” zei Geertje, „zoo krijg ik moeite met de menschen, en dat wou ik liefst niet.”

„Natuurlijk, maar dan is 't buiten je schuld. Je bent toch ook niet met dien koster getrouwd.”

„Neen, wezenlijk niet,” zei Geertje lachend.

„Nu, als 't dan niet anders wil, kan je nog overal terecht. Je hebt twee flinke handen aan je lijf, en geloof me, een knap meisje willen ze overal wel in dienst hebben. Wie fatsoenlijk is, vindt altijd een plaats. Je behoeft wezenlijk je leven niet bij die menschen te verslijten, en te verkniesen bij die fijnen.”

Niet weinig geveleid door 't een en ander wat de juffrouw had gezeid, luisterde Geertje met volle aandacht, en nam de leelijke woorden en verkeerde raadgevingen als recht goed en voortreffelijk aan. Zij was nog te jong en te onervaren, te zeer wereldsch gezind om in te zien hoe gevaarlijk alles was wat zij hier hoorde, en hoe zij groot gevaar liep voor tijdelijk genot eeuwige schade te lijden.

De juffer wist, helaas, maar al te goed wat zij deed. Zij was, gelijk de lezer uit hetgeen we vroeger mededeelden, reeds bespeurd kan hebben, niet buiten de vreeze Gods opgevoed. Doch reeds jong had ze zich van den weg des levens afgewend, om te wandelen op den breeden weg des verderfs. Het beroep van haar man werkte er toe mee, om haar geheel buiten den kring te doen leven van hen die God dienen. Trouwens, dit zou haar ook een afschuw zijn geweest. Zij haatte alle „fijnen” met een volkomen haat, omdat zij God haatte, en van Zijn dienst niet wilde weten. Wel is 't zoo van nature met ons allen, doch zij die den weg der gerechtigheid kennen, en er zich dan van afkeeren, zijn feller in hun haat en harder van hart, dan degenen, die nog nooit den wil des Heeren recht hebben geweten. Zoo ging 't ook hier. De herbergierster, die zelf niet vroom wilde zijn, vond er genoeg in, hen die er toe neigden daarvan af te brengen. En zoo hoopte zij dan ook Geertje even wereldsch en goddeloos te zien als zij zelf was. Juist de onrust die haar vaak kwelde, dreef haar tot zulk een gedrag.

Doch er was nog een reden, waarom de juffer zooveel belang in Geertje stelde. Zij had namelijk een zuster, die een grooten handel dreef in groenten, in een huis aan de Beurs, die toen stond waar nu het Beurspleintje is, aan 't eind van het Rokin. Deze handelaarster was weduwe, en had in haar zaak en nog meer overhuis iemand noodig, die zij, ook bij eigen afwezigheid, ten volle vertrouwen kon. Zulk een nu meende de vrouw uit „De Bocht van Guinee” in Geertje te zien, en vandaar dat zij poogde haar uit des kosters huis te krijgen. Wel had zij daarover ronduit kunnen spreken, maar zij wist te goed, dat de koster niet zou toestemmen, dat Geertje ging dienen bij lieden, die geheel in de wereld leefden, en Zondags evengoed verkochten als in de week. Zij moest het dus op andere wijs beproeven.

Nu zult ge wel zeggen, dat het toch vreemd was, dat de herbergierster niet liever omzag naar een meisje, dat buiten God leefde en niet met de „fijnen” had verkeerde. Doch dit zat zoo: 't Kwam in dezen dienst vooral op eerlijkheid aan, wijl er èn gewerkt èn verkocht moest worden. Nu begreep de vrouw heel goed, dat zij bij menschen, die naar de leer des Heeren zijn groot gebracht, veel meer kans had eerlijkheid te vinden dan bij andere. Zij wist opperbest, hoe zij zelf menigmaal en lang in haar geweten was bezwaard geweest, over veel wat in haar huis gebeurde, al had zij er zich overheen gezet.

Zoo gaat het veel in de wereld. Men haat de vroomheid, men spot met hen die God vreezen, maar ten slotte voelt men toch zeer wel, dat zij 't meest te vertrouwen zijn. Wie slecht volk wil zien loopt daartoe nooit de kerk binnen, en ieder beseft, dat wat boos en goddeloos is niet eerst en meest onder de vromen wordt gevonden, al is ook bij hen kaf onder het koren.

Natuurlijk werd dit alles aan Geertje niet zoo uitgelegd, daar dat allicht het plan zou hebben doen mislukken. Veeleer stelde de herbergierster zoo 't voor, als dreef haar

louter belangstelling in het meisje. 't Gevolg hiervan was, dat, toen 't gesprek geëindigd was en de bezoeker afscheid nam, deze meer dan ooit overtuigd was, dat zij een ongelukkig leven had, dat de koster een grimbeer en zijn vrouw een bazin was, en dat zij, Geertje, niet beter kon doen dan zoo gauw mogelijk aan beider gezag te ontkomen.

„Waar een wil is, is een weg,” zeggen de Engelschen, en dat geldt zoowel ten goede als ten kwade.

Zoodra Geertje er hart en zinnen op gezet had, te „veranderen,” was 't alsof voor alles thuis hoofd en handen verkeerd stonden. Geen wonder trouwens, want haar hart was er niet meer bij. De huisgenooten merkten dat zeer goed. Zelfs Karel en Koosje, schoon minder gewoon op alles nog scherp te letten, moesten wel bespeuren, dat hun vriendin onverschillig werd, zich met niets dat hen betrof meer inliet, korte, bitse antwoorden gaf en zich geheel onverschillig toonde, als er over God en Zijn Woord en dienst werd gesproken. Ook bewees zij geen den minsten lust, om, gelijk vroeger, „een hand en een voet te zijn” gelijk de koster het placht te noemen.

't Duurde dan ook niet lang, of er ontstond een heel onaangename toestand. De juffrouw, die met groot geduld had afgewacht of het beteren zou, moest eindelijk het meisje vermanen, toch van gedrag te veranderen, en vooral haar hart toch niet af te trekken van den dienst Gods. Doch Geertje gaf lomp ten antwoord, dat zij zelf wel wist wat haar paste, en dat zij geen lust had altijd onder den plak te zitten. 't Hielp niet veel, dat de huismoeder haar wees op het verkeerde van zoo hooggevoelend zijn. 't Antwoord was: „Ik kan het hier toch niet goed maken; ik ga maar liever heen. Ze willen me ergens anders ook nog wel hebben.”

Terwijl de zaken zoo stonden, gebeurde het dat Geertje, toen zij moeder eens ging bezoeken, vernam dat deze ziek was. Daar zij in het gasthuis woonde, kon zij aldaar ver-

pleegd worden, en haar dochter kreeg als bijzondere gunst verlof haar dagelijks te bezoeken.

Van dit verlof maakte Geertje een zeer trouw gebruik, althans zij deed het zoo voorkomen. Zij vertelde thuis, dat moeder gevaarlijk ziek lag — wat niet waar was — en kreeg zoo gelegenheid om elken dag een paar uur uit te gaan. Dat zij die niet telkens in het gasthuis doorbracht is zeker. Evenzoo echter, dat zij veel met moeder sprak, en deze trachtte te overtuigen, dat het op het bewaarschool toch niet was uit te houden, en ook dat zij wat meer vrijigheid verlangde. Moeder nu, die haar dochter heel lief had en zelf meer „braaf” dan waarlijk godvreezend was, begon weldra Geertje gelijk te geven. En toen het zoover was, wist het meisje genoeg.

Tot belooning van haar goede diensten ontving Geertje van den koster alle weken eenig geld. 't Was niet veel, maar dat kon ook niet. Bovendien er was vele jaren liefderijk voor haar gezorgd, en nog altijd woonde zij als huisgenoot bij hem in.

Op zekeren avond zat het gezin bijeen. De vader nam den grooten „Keur-bijbel”, (dat is een Statenbijbel bij Keur te Dordrecht uitgegeven) en deed dien open, toen er een paar kleine blaadjes uitvielen. Hij nam ze op, stak ze bij zich, en las het hoofdstuk uit de Schrift. Doch toen er gebeden was en men opstond, bezag hij zijn vondst eens wat nader. 't Waren een tweetal liederen, op slecht papier en zeer onoogelijk gedrukt. 't Een heette: „De zingende Zwaan,” 't ander: „De Overtoomsche Marktschipper.”

De koster las niet verder. Hij wist genoeg van die laffe, liederlijke rijmen, die op draaiorgels worden gespeeld, al zoo menigeen veel kwaads geleerd, zoo menig hart bedorven hebben. Hij haatte al deze ijdelheden van ganscher harte, gelijk alle draaiorgels tevens, waar men vele redenen voor kan hebben. Den volgenden morgen sprak hij over 't geen hij gezien had, en nu bleek dat de liedjes aan Geertje toebehoorden.

„En hoe kwamen ze dan in den Bijbel?” vroeg de koster.

„Och,” zei 't meisje, „dat was bij vergissing. Ik had ze gekregen, en wist zoo gauw niet waar ik ze bergen zou.”

„Maar in den Bijbel! Hoe kom je daar toe!” zei de huisvrouw.

„Nu, die zal er toch niet van bederven.”

„In alle geval zullen de ijdele, goddelooze deunen je hart bederven, kind,” zei de koster. „Smijt ze weg, en zing liever een psalm, zooals we je geleerd hebben.”

„Dat doe ik Zondags genoeg,” zei Geertje, „ik wil ook wel eens wat anders zingen.”

„Kindlief,” sprak de koster, „er staat geschreven: Hetzij gijlieden eet of drinkt of iets anders doet, doet het alles ter eere Gods. En nu begrijpt ge toch wel, dat men die laffe, vuile liedjes niet ter eere Gods kan zingen. Veeleer heeft de duivel er zijn genoegen in.”

„Maar u kunt toch ook niet boodschappen doen en kleeren uitkloppen tot eer des Heeren,” was 't antwoord.

„Dat geloof ik wel,” sprak de juffrouw. „Als de Heere God ons een werk te doen geeft en wij doen het trouw en goed, dan is dat tot Zijn eer, evengoed als dat ik Zondags naar de kerk ga. Maar buitendien, ons gewone werk is in zich zelf niet verkeerd en zondig, en die versjes wel.”

„'t Kan wel wezen,” zei Geertje, wie let daar zoo op!”

Zoo eindigde het gesprek. Maar wie mocht meenen, dat het op Geertje iets uitwerkte, vergist zich. „Zij hebben vele vonden gezocht”, zegt de Schrift van de menschen, die God recht gemaakt heeft, maar die kromme wegen verkiezen. We zagen reeds dat Geertje ook van zulke vonden wist. Zoodra mogelijk ging zij de straat op met een verbolgen gemoed, als iemand die zich geweldig verongelijkt acht.

Zij liep naar de Noordermarkt. Daar was het — op Maan-

dag — juist weer de drukke marktdag. Er stond ook een man met een zeil, aan een stok geheschen. Op dat zeil waren allerlei tooneelen afgebeeld, minstens drie moorden, en 't geheel zag er schrikkelijk bloedig uit. Er stond dan ook boven: „De ijselijke gruwelmoord in het land van Picardijen” en er vóór zag men een grooten hoop volks, wachtende tot de man die er bij stond van den ijselijken gruwelmoord zou gaan vertellen.

Geertje bleef even staan. Ze had reeds vaak zoo iets bijgewoond, en hield meer van de poppenkast, die hier ook, desverkiezende kosteloos, was te zien. Doch terwijl zij den zeileman aankeek, bespeurde zij eensklaps, dat het dezelfde was, dien zij lang geleden in „de bocht van Guinee” had ontmoet, waar hij zijn heldendaden verhaalde. De man die van zijn jaargeld waarschijnlijk niet kon leven, trachtte er zoo wat bij te verdienen.

Nu bleef Geertje even staan en van even kwam het tot langer, zoodat de man reeds midden in den moord van Picardijen was, eer zij er aan dacht heen te gaan. Juist toen zij dit deed, kwam er een slede voorbij, waarin een dame zat. Zulke toesleden, zooals zij heetten, waren gelijk aan een koets zonder wielen, en wiegelden op riemen heen en weer op een onderstel, waarvoor een paard was gespannen. Men zat er zeer makkelijk in, als men ten minste tegen de schommeling kon, die sommigen „zeeziek” maakte. Was echter de straat wat hobbelig, 't geen toen en nog wel in Amsterdam 't geval kon wezen, dan gebruikte de bestuurder zijn „smeerlap”, een bundel vochtige lappen aan een touw, die hij behendig vóór de slee wierp, welke er dan zacht over heengleed. Daar zoo'n ding er heel onoogelijk uitzag en daarbij niet heel voorzichtig werd behandeld, kreeg 't woord „smeerlap” ook de leelijke, verachtelijke beteekenis die 't nog heeft. Eigenlijk echter duidde het iets zeer nuttigs aan.

Doch de smeerlap was dit heden niet. Want toen de sleeper (de koetsier) bij 't opgaan van de Anjeliersbrug

zijn werktuig aanwendde, deed hij 't zoo onhandig, dat het terzij terecht kwam, en de slee, den verkeerden kant opsullend, met een smak tegen een boom en omsloeg. De dame gaf een gil en in een oogenblik liepen honderden, vooral vrouwen, van de markt naar de plek van 't ongeval. Geertje ontbrak natuurlijk niet, en zag op haar gemak aan, hoe de dame, die erg geschrikt was, werd voortgeholpen en in een „wijnhuis” gevoerd, hoe 't paard werd afgespannen, de slee weer opgericht, en eindelijk span en man begeleid door twee marktdienders of politiedienaren, aftrokken tot nader onderzoek.

't Was intusschen laat geworden, zooals de klok van het torentje der Noorderkerk duidelijk aanwees. Geertje zag het wel, maar deed alsof zij 't niet merkte. Wat kon het haar schelen! Zij wilde nu eenmaal „veranderen”, en 't moest er nu maar toe komen. En alweer zou 't blijken, waar een wil is, is een weg.

Twee dagen toch na den pas beschreven middag stond Geertje voor de deur in het steegje op 't Fransche pad, en klopte daar aan. Weldra zat ze boven, waar de juffrouw haar vriendelijk als altijd ontving, doch niet zonder een blik vol beteekenis te slaan op een vrij groot pak, dat Geertje droeg.

„Kom je me weer eens spreken?” vroeg zij, „wel dat is goed.”

„Ik kom u eens vertellen,” was 't antwoord, „dat ik bij den koster vandaan ben!”

„Wat!” riep de andere, zich zeer verbaasd houdend, schoon zij lang voorzien had dat het daartoe komen zou, en er voor een deel zelf de schuld van was.

Nu vertelde het meisje, hoe zij niet langer had willen blijven, wijl zij telkens een „standje” kreeg. Zoo nog pas weder, omdat zij wat lang was uitgebleven. Dat had zij niet meer willen velen, en zoo was zij dan nu maar voor goed vertrokken.

„Of je gelijk hebt,” zei de kasteleines. „Wie zou ook

bij zulke lui zijn jong leven willen verkniezen. Weet je moeder het?

„Ja, die vindt het goed.”

„En wat denk je nu te doen?”

„Dat weet ik nog niet. Ik kan misschien voor een nacht bij moeder blijven, die weer beter is, en dan zal ik wel zien.”

't Was als Geertje had gezegd. Zeer laat thuis komende had zij van de juffrouw een welverdiende bestraffing ontvangen, die echter weinig indruk maakte. Geertje werd er driftig onder en zei ten slotte: „Als ik hier te veel ben, ga ik liever heen. Een beetje eten en twee schellingen in de week kan ik overal nog wel krijgen.”

Hoe leelijk dit gezegde ook was, tot iemand die zooveel voor het meisje had gedaan, de schooljuffrouw werd niet boos, doch zei eenvoudig: „Kind, je wordt door een verkeerden geest gedreven, en wilt een verkeerden weg op. Denk er aan, dat wie God verlaat, zich veel smart bereidt. Ik geloof eigenlijk, dat het je hier te eng wordt omdat wij de wereld niet willen dienen.”

„Nu ja,” was 't antwoord, „ik kan niet altijd kijken als iemand die te begraven gaat.”

„Dat behoeft ook niet,” zei de koster, welke, juist binnentredend, die woorden hoorde, „dat heeft nooit iemand gezegd.”

Nu ontstond een lang gesprek, waarvan 't slot was, dat Geertje ronduit verklaarde: „Ik ben geen kind meer; ik wil wat meer vrijigheid hebben en niet altijd bekeven worden. Ik ga liever heen.”

Schoon man en vrouw nog poogden haar van haar voornemen af te brengen, 't baatte niet. Twee dagen later pakte het meisje het weinige dat zij had bijeen, en trok regelrecht naar „de Bocht van Guinee.”

„Ik geloof dat ik wat goeds voor je weet,” zei de herbergierster, die zooals we zagen haar plan al gemaakt had, „mijn zuster zoekt een meisje zooals jij. Ze heeft

een drukke groente- en fruitneering, en je zult een goed leven hebben. Je bent in den winkel en overhuis en behoeft ook geen cornet te dragen."

De cornet of neepjesmuts ontleende aan de pijpvormige nepen haar Franschen naam. Zulk een muts werd met dun koperdraad, dat het karkas of geraamte vormde, in fatsoen en stand gehouden. 't Was een vrij duur en ook niet makkelijk hoofddekseel, dat door burgervrouwen en dienstboden werd gedragen, gelijk nu nog wel, schoon allengs minder. De dienstmeisjes echter waren om vele redenen minder op zoo'n hoofdtooi gesteld, en verkozen verreweg een „floddermuts", wat echter door deftige lieden niet werd geduld.

„En," ging de vrouw voort, „op een goed loon en een goed leven kun je rekenen. Mijn zuster is een best mensch en zou geen vlieg kwaad doen. Ook heb je er vrij wat verval. In zoo'n winkel valt er nog al eens wat af. Dat begrijp je."

Geertje zette groote oogen op. Van „verval" was bij den koster weinig sprake geweest. Wat een begeerlijk vooruitzicht nu. Maar . . . „verval" heeft twee beteekenissen.

Intusschen redeneerde de praatgrage juffer al voort, en 't slot van de zaak was, dat Geertje beloofde er dadelijk met moeder over te zullen gaan spreken. Dit voornemen voerde zij dan ook uit en wel met dit gevolg, dat moeder toestemde. Wel deed zij het niet van harte, maar zij kon het niet van zich verkrijgen haar dochter op een plaats te laten, waar die 't zoo naar vond. Ook was er alle vrees, dat Geertje, al wilde men 't haar beletten, toch zou doen wat zij verkoos. 't Ware zeker veel beter geweest zoo moeder eenvoudig haar toestemming geweigerd had, en met haar dochter naar de pleegouders was gegaan. Doch Geertjes moeder had vrij wat van Eli's karakter, die wel niet goed vond wat zijn zonen deden, maar het ook niet belette. Menig kind zou wenschen ook zulke ouders te hebben. Toch is het geen zegen maar een groot

onheil, dat zelfs tot een vloek kan worden, gelijk Eli's geschiedenis wederom leert. Als de dokter een drankje geeft dat niet smaakt, is zeker 't prettigst het te laten staan. Maar toch noemen we hem, die niet inneemt, een dwaas. De Heere God wil ons wel de begeerte onzes harten geven, maar, let wel, als wij ons in Hem verlustigen. Dat laten velen er af, en denken en vragen alleen om 't eerste.

Verblijd van hart keerde Geertje naar haar vriendin terug. Deze had intusschen ook niet stil gezeten, maar den vrij langen weg naar de Beurs afgelegd om haar zuster te waarschuwen. Zij kon het meisje de goede tijding mededeelen, dat zij reeds den volgenden dag terecht kon.

„En hier is de „goospenning,” zeide de kasteleines, terwijl zij 't verbaasde Geertje een gulden in de hand stopte. „Ik heb hem eigenlijk eerlijk verdiend, want ik ben de besteedster geweest die je den dienst heeft bezorgd. Maar je moogt hem gerust hebben. Dat is 't eerste voordeeltje.”

De „goospenning”, of eigenlijk „Godspenning”, was het geld, dat de dienstbode ontving als zij aangenomen werd, en waarvan zij dan weer de besteedster of tusschenpersoon kon betalen, die haar aan den dienst had geholpen. 't Heette zoo — en nu nog — wijl dat geld oorspronkelijk was bestemd om geheel of ten deele aan de armen of „om Gods wil” gegeven te worden. Zoo noemde men ook gestichten wel Godshuizen. Dat geld diende dan tevens als een onderpand, dat de dienstbode ook werkelijk in dienst treden zou.

Weldra trok Geertje naar 't nieuwe huis, en vooreerst was zij wonderwel in haar schik.

't Was daar aan de Beurs een vroolijke omgeving. Dichtbij lag de vischmarkt, een plaats waar toen menig rechtgeaard Amsterdammer niet van daan was te slaan. Vlak daaraan paalde de Dam, die altijd 't zij men er markt hield of niet, vol was van sleden, karren, koetsen, menschen en honden.

Deze laatsten waren, naar 't schijnt, in het oude Amsterdam nog talrijker dan in het tegenwoordige, en dat zegt veel. De fruitwinkel zelf grensde aan de Beurs, een gebouw met zijgangen en in 't midden open. Daar kon het ontzaglijk druk zijn, en terecht mocht men er van zeggen:

„Hier treft de Moor den Pool, de Turk den Spanjaard aan.”

Daarbij was die buurt wel voorzien van herbergen, drinkwinkels en voorts winkels van alle soort, zoodat men er den ganschen dag volk zag; een heel andere en grootere drukte dan op de Anjeliërsgracht, en juist iets naar 't hart van Geertje.

Daar binnen in den winkel was 't niet minder levendig. „t Uytersse Fruithuys” had een welverdienden goeden naam, al klonk die, op zijn plat Amsterdamsch uitgesproken, allesbehalve mooi.

Heel de morgen stond het niet stil van menschen, die appelen of druiven kochten, huismoeders die groenten kwamen halen, dienstboden, die bestellingen deden. Tegen den middag werd het wat kalmer, doch viel er in winkel en huishouding allerlei te doen, waar anders geen tijd voor was. Was het mooi weer, dan liep het des avonds ook nog vrij druk. In 't kort, er heerschte zooveel bedrijvigheid en afwisseling, dat menigeen 't met minder zou hebben willen stellen.

De winkel behoorde aan een weduwe, die de zaak dreef met behulp van ettelijke knechts, doch zelf mee de handen uitstak, en ook gelijk de dame, vroeger beschreven, een „kwaje” heette, een waar niet meê viel te gekken. Van den vroegen morgen af was zij, met een schort voor en een jak aan, in de weer om te zeggen wat er gebeuren moest en 't zelf te helpen uitvoeren. Later op den dag verscheen zij echter in een andere kleedij, die wel wat te veel bewijzen toonde van liefde voor pronkzucht. Dat de winnende hand mild is, toonde de juffer ook, en tevens dat wie in 't veen is op geen turfje ziet. Dit werd Geertje

al aanstonds duidelijk, toen zij den eersten dag op druiven werd onthaald en den tweeden de twaalf duiten ($7\frac{1}{2}$ cent) mocht houden die zij teruggekregen had van den man, dien zij geleverde Tesselsche kaas betaalde.

Wat Geertje minder leek was het vroeg opstaan. De groentemarkt begon reeds in den nacht, en dan moesten allen die wilden koopen er zijn. Want de boeren, die in schuitjes de groenten uit den omtrek hadden gebracht, voeren als zij „los” waren dadelijk weg en wie er 't eerst bij was had keur, en kon nog eens een goeden koop doen. Daar loerde natuurlijk ieder op, ook menigeen die wel geen winkel had maar een groot gezin. Vroeg op zijn was dus de boodschap, heel vroeg, wat Geertje niet gewoon was. Gelukkig echter was 't hier ook vroeg nacht. Te 9 uur des avonds ging wie wilde ter rust, al bleef de winkel nog een poos open, onder toezicht van een inwonenden knecht. Trouwens tijdig te bed zijn was toen bij zeer velen wijselijk nog in eere, vroeg op ook. 't Is wel jammer dat dit thans anders is, en menigeen van den nacht den dag maakt. Men wint er niet bij, en doet zijn gezondheid veel kwaad.

De winkel dankte zijn naam van den „Uyterssen” aan een groot bord dat boven de deur prijkte. Daarop stond met groote letters:

'T UYTERSSE FRUITHUYS.

Met Godes seegen en gunst van menschen
 Bedien ik een yder nae syn wenschen.
 Fruiten, groentens en kruyden in alle soort
 Bied ik civiel ¹⁾ en als 't behoort.
 Wie weten wil hoe mijn koopwaar sy
 Treed binnen en ondersoektet vry.

1693.

„Uytert” was toen een naam voor Utrecht, gelijk dan ook de Amsterdammers van de „Uytersse straat” spraken.

---

¹⁾ Goedkoop.

Wie echter fatsoenlijk spreken wou — zooals de wijnhuisvrouw ook graag deed, — zei *Utrecht* wat dan ook de juiste naam was en is.

Wie het vers gedicht en daar gesteld had weet ik niet. „t Is vóór mijn tijd gebeurd,” placht de fruitvrouw te zeggen, en misschien daarom stoorde zij zich aan den eersten regel althans van het rijm zeer weinig. Aan „Godes zegen” werd hier wel allerminst gedacht. Zondags werd tot 2 uur gewerkt en verkocht, ja liep het soms drukker dan in de week. De menschen moesten toch immers Zondags ook eten! Men vergat echter, dat het koopen van dat eten heel best den vorigen dag kon geschieden; evenzoo dat een mensch, al eet hij ook Zondags, toch in de zes week- en werkdagen door Gods zegen genoeg kan verdienen op daarop ook als 't Rustdag is te teren. Hier echter was de Zondag ten halve een „ezelsdag,” zooals Ds. Brakel, van wien ik u vroeger sprak, 't noemt, en voor 't overige een dag van uitgaan en pret. En al werd er dan ook heel wat „gebeurd,” toch kon Gods zegen er niet op rusten. Het was loon, ontvangen in een doorboorden buidel. Ge weet toch wat dat beduidt, vrienden?

Maar als ik zei, daar werd niet op gelet en 's Heeren zegen zelfs nooit gevraagd. Toen Geertje voor de eerste maal haar boterham kreeg — een wichtige — zette zij zich ouder gewoonte neder om vooraf te bidden. Maar de juffrouw die dat merkte, was er gauw blij, en sprak: „Och kom, meid, eet maar zoo op; daar is hier geen tijd voor. De weeskindertjes zullen wel voor ons bidden.” En Geertje bad voortaan niet meer vóór zij toetastte. 't Goede te laten is voor wie God niet vreest altijd wel het begeerlijkste. Van kerkgaan stond, als blijken zou, weinig in. De avondkerk Zondags werd, om weer met bovengenoemden leeraar te spreken „verwandeld.” Voor 't overige had evenals in het wijnhuis niemand Zondags of in de week „tijd” om ter kerk te gaan. De waarheid was, dat niemand er lust toe gevoelde.

Ons hart kan niet bij alles tegelijk zijn. En daar nu in den „Uyterssen winkel” de harten steeds waren bij appels, druiven, groenten en bij pret en geld verdienen, bleef voor de hemelsche dingen geen plaats over. Waar uw schat is zal uw hart zijn. De schat van de fruitvrouw lag in een ijzeren geldkist, diep in den achterkelder. Dit nu deugde niet, want onze schat moet juist hoog liggen, namelijk in den hemel, zoodat nog de roest noch de dieven er bij kunnen. Dan is ook ons hart niet altijd volgedachten aan de schatten op aarde en hun bewaarplaats, maar aan de schatten daarboven en aan den hemel, waar God voor Zijn kinderen die heerlijke, onverderfelijke erfenis bewaart.

Des Heeren dag brak aan, en Geertje was bekend gemaakt, dat zij dezen Zondag een „kerkbeurt” zou hebben, en den volgenden na twaalven geheel vrij zou wezen.

Diensvolgens ging het meisje dien morgen ter kerk. Toen zij er uit kwam, vroeg de juffrouw waar zij geweest was.

„Wel, hier in de Kapel,” zei Geertje.

„In de Kapel? Dus ben je naar de kerk geweest?”

„’t Was immers mijn kerkbeurt.”

De juffrouw had tot antwoord slechts een wat minachtelijken lach. Doch de ander voelde heel goed wat dat beduidde. Al vertelde het uithangbord, dat men ’t hier van Gods zegen verwachtte, toch stond de juffrouw verbaasd, dat de meid die een kerkbeurt had, ook heusch ter kerk ging. ’t Bleek duidelijk, dat zoo iets als overbodig werd beschouwd.

Nu, er zijn meer vrome uithangborden, waarachter heel veel onvrooms gebeurt. Maar de Heere God ziet het, en er is een gedenkboek voor Zijn aangezicht.

Tijdens de kerkbeurt was de winkel geregeld zijn gang gegaan. Doch tegen twee uur werd algemeene werkstaking bevolen. „Een mensch moet ook eens wat hebben,” zei de winkelierster. „Daar is de Zondag toch ook voor.” Heel zwierig gekleed ging zij weldra uit, en liet Geertje voor ’t eten zorgen, dat vrij wat zorg eischte. Vond het meisje

't minder prettig, dat zij heel den dag verder zou moeten thuisblijven, de maaltijd, kostelijker dan zij er ooit een bij den koster had gehad misschien, bracht haar weer in goeden luim. Doch meer volgde; want om vijf uur — men at toen vrij vroeg — zei de juffrouw: „Als je soms eens naar moeder wilt, ga je gang.”

Dat behoefde Geertje geen tweemaal gezeid te worden; 't viel bijzonder mee. Weldra was ze in 't gasthuis aangeland. Moeder, die nu des kosters huis ook vermeed, was aanwezig, en hoorde van Geertje niet dan goed van haar nieuwen dienst. Dat de winkel ook Zondags open was, vond moeder wel niet goed, maar toen de dochter opmerkte: „U moet toch ook wel Zondags werken,” deed zij er 't zwijgen toe. Zeer voldaan over haar dag kwam 't meisje weer thuis. 't Was een geheel andere Zondag geweest dan bij den koster, geen dag des Heeren, al was er ten minste één naar de kerk geweest, wat hier zelden voorkwam, zooals Geertje zeer goed begreep. Toch vond zij het zóó veel prettiger. Men werd niet met den Catechismus geplaagd, geen mensch was hier fijn en men hield van vroolijkheid. Nu, dit laatste is goed. „God ontmoet den vroolijke,” zegt de Schrift. Maar er is een zich verblijden *in den Heer* en ook een ander.

Welke vreugd hier gezocht werd, bleek een paar dagen later, toen op een stillen namiddag de huisvrouw, die zich mooi had aangekleed, tot Geertje zei: „De knecht kan 't nu wel af, wil je ook eens mee gaan naar 't Doolhof?”

Hoeveel Geertje ook van die inrichting had gehoord, zij was er nog nooit geweest. Want de koster was sterk tegen al zulke wereldsche vermaken, en bovendien 't kostte 8 duiten (5 cents) om er in te komen. Met blijdschap nam zij nu de uitnodiging aan.

Het Doolhof — het mooiste namelijk; er waren er meer — lag op de Prinsengracht bij de Looiersgracht. (Alleen de poort er van is nog herkenbaar, maar wordt niet meer gebruikt. Op de plek staat nu een school).

De bezoeksters wandelden naar de Prinsengracht en traden binnen. Op een groote plaats of hof met groen geboomte zaten op banken een aantal meest jonge menschen, jongens en meisjes, bier te drinken of nog wat sterkers. Daarmee bevochtigden zij de scharretjes, of de gedroogde scholletjes, die zij er bij aten. Naar deze lekkernij, die een sterk gebit vereischte, heette het bier scharrebier. Ook Geertje kreeg van al 't smakelijke haar behoorlijk deel, dat haar echter minder aantrok. Veel meer genoeg vond zij in de fonteintjes of bedriegertjes, die als men op een plek liep plotseling begonnen te spuiten, zoodat de straaltjes iemand een verfrissing gaven, die anders alleen in het Oosten gebruikelijk is. Menschen, die dit „Oude Doolhof” nog gezien hebben, verzekeren trouwens, dat die fonteintjes de wandelaars „als nuchtere kalveren deden huppelen.” Of echter al die huppelaars en huppelaarsters nuchter waren is een andere vraag. Later, in den tijd waarin ik zelf 't Doolhof heb gekend, was 't drinken althans lang uit.

Wat Geertje echter 't aardigst vond was het doolhof zelf: een kunstige saamstelling van hekjes en laantjes, alle aardig begroeid, maar zoo ingericht, dat men er telkens vast- of doodliep, en dan weerom moest en een ander paadje inslaan. Men kon er heel gemakkelijk in, doch er uit te komen was zeer lastig, net als bij meer dingen in de wereld. Want al zijn de doolhoven, waar de naam vóór stond, te Amsterdam lang verdwenen, toch zijn er nog heel veel doolhoven in die stad — en elders.

Ook Geertje moest natuurlijk 't doolhof in; de juffrouw was er te moe en ook wel wat dik voor. Wat was dat aardig! Doch de meesteres vond eindelijk, dat Geertje wel wat heel lang „doolde”, want er ging een bengel, ten teken dat de „voorstelling” zou beginnen.

„Kom je haast, meid,” riep de juffrouw, „anders zitten we achteraf!”

Geertje repte zich om te komen, maar in een doolhof, net als meer op aarde, is haast een slecht middel om

zijn doel te bereiken. Overal liep zij tegen hekjes aan en moest weerom. Ten slotte voelde zij zich eensklaps om 't lijf gegrepen en een forsche kwant tilde haar, terwijl zij een schreeuw gaf, en al 't volkje rondom van pret juichte, over de heining.

„'t Is niets meid,” zei de jonge gast, en de juffrouw lachte dat zij schudde. Achter den hof lag een zaal, waar Geertje en haar vrouw plaats namen op een der banken, die in rijen achter elkaar opliepen. 't Ging daarbinnen vrij luidruchtig toe. Sommigen verkwikten zich met een nog overgebléven scharretje, anderen met appelen en noten. Eenigen, die blijkbaar wat veel gedronken hadden, zaten luidkeels te zingen. Mannen en vrouwen, jong en oud, maar blijkbaar juist niet uit de deftigste standen, zaten dooreen en hadden soms dollé pret. Er waren ook enkele vaders, die een pijpje zaten te rooken, „toeback te suyghen,” zooals men toen nog vaak zei, en die blijkbaar meer kwamen om hun kinderen een plezier te doen. Al deze lieden zaten in afwachting dat de vertooning zou beginnen.

Trompetgeschal weerklonk, en een oogenblik later verscheen een man, die een paar groote gordijnen wegschoof, zoodat men 't gezicht kreeg op een soort van tooneel, waarom en waarop allerlei poppen en figuren stonden. Om te beginnen echter wees de man, die een stokje in de hand hield naar een hoek van het vertrek en sprak:

„Burgers, boeren en buitenlui, liefhebbers van wat fraais en konstigs, alhier ziet ge voor acht duiten ¹⁾ meer dan ievers ²⁾ anders voor een schelling. Aldereerst kom je aan te schouwen dien vermaarden reus, Goliath van Gath,” en de man wees op een reusachtige pop met een Romeinsch harnas aan en een helm op.

„En deuze,” ging de man voort, „is zijn vrouw; dat is een Moscovische,” terwijl hij wees op een haast even groote gestalte, in een lange, witte nachtjapon.

¹⁾ Een stuiver.

²⁾ Ergens (eigenlijk ooit).

„En die dreumis daar, je vat het al, is de kleine David. Kijk hij en is niet grooter dan het kind, dat ze in der armen heit. Maar hij wint het toch van 'em met dien slinger dien hij in zijn hand houdt. Kijk maar; 't is een echte.”

Of nu de slinger even echt was als de Moscovische of Russische vrouw van Goliath, en hoe de man wist dat David klein was, kan ik niet zeggen. Wel dat Geertje wonder schik had. Vooral toen David zijn slinger begon te bewegen, en de reus na een oogenblik rammelde met zijn hoofd, om te bewijzen dat de steen er al in zat. Gelukkig viel hij niet om. Daar was geen ruimte voor. Dat David en Goliath zich bewogen, kwam door verborgen „constige wercken die men machines noemt.”

„En nu attentie voor dat vrouwmensch,” vervolgde de vertoener, wijzende op de gedaante eenër vrouw met een jak aan en een groote muts op, zittende op een bankje.

„Dat is nu bestje van Meurs, van ouds wel bekend, die deed alsof ze vastte zonder end, schoon ze er een broer aan dood had, wat ze mijn slacht, zooals je vat. Ze at niet en bleef toch gezond, maar 't luie wijf lag heel den lieven dag in bed. Eindelijk kwam het toch uit dat ze de lui fopte, en wel at voor twee. Kijk de kruimels zitten nog an der mond?”

Bij die woorden maakte het beeld een beweging als wischte zij zich den mond af, terwijl de man voortging:

„In seven jaeren tijts heit sij geen brood gegeten:
Dat leugenachtig wijf liegt dat de steenen sweten.”

Ik moet hier even zeggen dat het bestje van Meurs (Moers of Mörs een stad in Rijn-Pruisen) werkelijk had bestaan, en ook het bedrog had gepleegd, waarvan zij in 't doolhof werd beticht; haar naam leeft nog altijd voort.

Nu werd de aandacht gevestigd op een groep mannen in heel verschillende kleederdrachten; de een een veldheer, de andere een ruwe wilde.

„Dat benne nu,” zei de uitlegger, „alderlei fameuse personasies vóór jaren geleden. Hier zie je Cromwell daar we voor 70 jaar mee vochten, en den admiraal De Ruyter en Tromp, zijn vriend zooals jelui weet en de Koning van, Patagoniën en Jan van Leyden, den naaktlooper, en nog meer Indiaansche grooten. Ze lijken allemaal sprekend.”

Niemand sprak dat tegen, en daar ieder het blijkbaar mooi vond, zei de vertooner verder zijn les op. Dat was trouwens geen kleine.

Na Cromwell en de andere Indiaansche grooten volgden Salomo en de twee vrouwen, die elk beweerden moeder te zijn van het levende kind. Daarop kwamen Mars, Cupido en de manke Vulcanus; „ook zoo'n heidensch afgodsbeeld,” zei de man. Venus reed in een wagentje en Mars vocht, en een toovenaar liet slangen dansen, alles natuurlijk door de „constige werken” die niemand zien kon en waar de man 't stuur van had. In 't kort van alles en nog wat was hier te zien, en alles bewoog en draaide en ging op en neer, meer dan voor menigeen, die wat veel scharrebier had gedronken, dienstig was.

„Nu, hoe vindt je het?” vroeg de juffrouw, terwijl zij met Geertje huiswaarts keerde.

„O heel mooi; ik had het nog nooit gezien.”

„Natuurlijk, bij die vrome lui staat daar niets van in. *Ik* zeg maar: wat doet een mensch voor kwaad, als hij eens naar de poppen wil kijken en een beetje gaat dolen?”

Nu dat was ook zoo. Maar de juffrouw vergat, dat men hier ook op andere wijs „dolen” kon dan in de laantjes. Immers 't gezelschap dat er kwam, had voor een deel althans, lust tot dingen die minder onschuldig waren dan doollaantjes en Goliath's zuigeling. Er werd dolle pret gemaakt, veel gedronken, ruwe taal gesproken, gevloekt en gevochten en veel liederlijks ook vertoond, al was 't niet in 't kijkspel. Geertje had niet alleen veel gezien dat zij nog nooit aanschouwd had, maar ook veel gehoord, dat haar tot dusver nooit ter oore was gekomen. Doch dit

laatste was weinig goeds en zeer geschikt om de gedachten te verontreinigen en de ziel te bederven; temeer daar 't alles louter pret en vrooljkheid scheen, maar een vreugd was uit den booze. Dat nu had zij bij de „fijnen” ook niet geleerd, doch, als gezeid, de juffrouw zweeg daar wijselijk over en Geertje eveneens.

De vrije Zondag kwam, en na een bezoek aan moeder welke die dag „de oppas” had in 't gasthuis, ging het meisje wandelen. Ze behoefde nu niet te vreezen, dat iemand er wat van zeggen zou. Langs „'t Water” en de „Haringpikkerij” — twee grachten die vroeger zoo heetten — bereikte zij den Haarlemmerdijk, ging de S-vormige Haarlemmerpoort uit en den weg op die naar Haarlem leidt. Dicht bij de „Slatuintjes”, de moestuinen waar Amsterdam zijn groenten ten deele van krijgt, ontmoette zij een paar oude kennissen, die haar dadelijk aanspraken. Een had haar in 't Doolhof gezien, en daaruit dadelijk begrepen dat Geertje „veranderd” was. Uit wat het meisje antwoordde was dit — schoon in anderen zin — ook te merken. Alle drie gingen nu 't smalle paadje langs de tuinen op, waar 't ook aan buurjongens niet ontbrak, die na veel pret de meisjes uitnoodigden in een der vele kroegjes aan de „Baarsjes” eens uit te rusten. Dat viel niet te weigeren, en zoo werd het zeven uur — vrij laat voor dien tijd — eer men langs den Overtoom, „een lustige buurt” weer stadwaarts keerde. Doodmoe, want het was nog een goed uur loopens, kwam Geertje thuis.

Wat was het een aardige dag geweest! Dat scheelde wat bij vroeger. Kerk noch Catechismus kwam er aan te pas. Geertje kon den slaap in 't eerst niet vatten, bij 't overdenken van al 't genoegen. Zij versliep zich natuurlijk den volgenden morgen. En dit berokkende haar van haar vrouw een bestraffing zoo scherp, dat Geertje de juffrouw nu heel wat minder lief vond dan op de plaats van het Doolhof.

Op een morgen zat Geertje tegen acht uur te ontbijten

aan de welvoorzene tafel, waarop een groote koffijkan prijkte — men dronk toen alleen 's middags thee — in den vorm van een rond en op een voetstuk. In dit laatste was een kooltje vuur geborgen. Een kraantje onder in den toren maakte het gemakkelijk zich te bedienen, en Geertje die op dat uur van den dag alleen was, zorgde wel dit niet te vergeten.

Voor de zooveelste maal echter werd zij gestoord door het geroep „volk!” in den winkel. Zij rees op om te gaan „helpen”, en stond een oogenblik later voor . . . den koster. Hij was gekleed in het vrij zwierig pak van een heerenknecht uit dien tijd, en Geertje begreep dat hij bij een partij of zoo iets zou behulpzaam zijn. Zelf echter zette zij een alles behalve feestelijk gezicht. Blijkbaar was haar 't bezoek min welkom. De koster deed als merkte hij dit niet, groette vriendelijk, en vroeg haar hoe 't ging.

Nadat Geertje 't zelfde gevraagd en beiden bevredigende antwoorden gekregen hadden, noodde 't meisje den bezoeker uit even binnen te komen. Deze echter, wellicht begrijpend, dat 't slechts welstaanshalve geschiedde, en ook een weinig gehaast, bedankte, en zette zich maar even op een bankje, terwijl hij zei:

„Het verheugt me je zoo welvarend te zien, en ook, dat je 't zoo goed getroffen hebt.”

Het meisje keek den spreker eenigszins bevreemd aan. Hoe kon hij dat weten, en wat bedoelde hij er mee? Doch de ander ging voort:

„Ja, weet je, ik las daar zoo even op het uithangbord hoe men hier gelooft, dat aan Gods zegen 't al gelegen is. En dat is een heugelijke zaak. Want nu zal die zegen ook wel elken dag gevraagd worden, net als bij ons thuis.”

„O,” zei Geertje, die best begreep waar de koster heen wilde, „dat bord is al zoo oud. Geen mensch leest het ooit, geloof ik.”

„Dat is wel jammer,” zei de koster, „maar wat doet

het er toe of 't bord oud is? De zaak is toch waar en voor elken dag goed."

"Och, lieve deugd, daar is hier geen tijd voor. We moeten al vóór dag en dauw op. Op 't oogenblik zijn ze allemaal uit, en sta ik alleen voor alles. Daar komen al weer twee klanten. Wacht, ik moet even helpen."

Dit geschiedde, en daarna ging Geertje voort met te beschrijven, hoe in den Uyterssen winkel niemand „asem voor geld" had, zoodat de koster er zich wel over moest verbazen, dat zij nog leefde, ja daarbij er zoo goed uitzag. Hij behield de opmerking echter wijselijk voor zich, en zei ten slotte alleen:

"Mij dunkt, Geertje, dan heb jelui des Heeren zegen wel bijzonder noodig om tot zooveel in staat te zijn. En ik hoop, dat zoowel je vrouw, als al de anderen zullen denken aan en doen naar wat op 't uithangbord staat. Dan hangt het er niet voor niemendal."

Geertje kon niet nalaten even te glimlachen, bij de gedachte dat de juffrouw een zegen zou vragen over aller dagelijksch werk, en ze zei dan ook vrij snibbig:

"Ja ziet u, 't is hier geen bewaarschooltje, en de juffrouw is ook niet Mennist."

"Zou je dan denken dat alleen de Mennisten Gods zegen noodig hebben?" vroeg de koster bedaard, maar heel ernstig. „Mijn lieve kind, je vergist je zeer. Of je Mennist zijt of Gereformeerd, of je voor kinderen of voor appelen hebt te zorgen, of je prins heet of opkorter, zonder God gaat het niet. 't Spijt me dat ik me zoo vergist heb, en dat uithangbord hier ook niet meer is dan een mooi woord. Maar hoor mijn raad; 't is goed gemeend: Er is altijd gelegenheid om Gods zegen te vragen en steeds tijd om Hem te zoeken, als we 't maar willen. Maar van nature willen we geen van allen, zooals je Catechismus..."

"O dien ben ik al lang vergeten," zei Geertje die boos werd.

"Des te erger voor je zelf. Hoor eens, je bent op geen

goeden weg; dat zeg ik je uit liefde tot je zelf en als het zoo....

„Neem me niet kwalijk,” was 't antwoord, „maar daar komen alweer menschen, en ik heb nog niet eens ontbeten. Ik loop wel 'reis aan bij u, maar 't is op 't oogeblik heusch te druk.”

Met een wendde Geertje zich om, en vroeg aan een dienstmaagd die binnengetreden was, wat zij verlangde. De koster groette en vertrok.

Toen de juffrouw thuis kwam werd haar trouw verslag gedaan van al 't geen de bezoeker had gezegd.

„Is die koster mal?” riep de juffer vertoornd uit. „Wat denkt hij wel, dat we hier onzen tijd niet noodig hebben! Ik ben net zoo goed als die fijnen. Geen mensch komt een duit aan me tekort, ik geef elk het zijne, en bedien de menschen eerlijk en trouw. Hij kwam zeker om je eens uit te hooren, maar 't gaat hem niets aan wat hier gebeurt. Dat zeg ik je, je gaat er niet heen.”

„Weest u maar niet bang,” zei Geertje, „ik zei het alleen om er af te wezen, dat begrijpt u wel.”

Intusschen ging de koster met een bedroefd hart zijns weegs. „Zij hebben vele vonden gezocht,” zoo dacht ook hij bij zich zelf. Hoe arglistig is toch de mensch, wanneer hij geen lust heeft om de geboden Gods te doen. Diep smartte het hem, dat Geertje, voor wie hij zooveel had gedaan, die hij liefhad als zijn eigen kind, zoo afkeerig was geworden van God en Zijn dienst en, gelijk hij wel begreep, ook vooreerst niet meer haar oude vrienden zou opzoeken.

Hij kwam aan 't heerenhuis, waar hij zijn diensten moest leveren bij de toebereidselen tot een trouwplechtigheid. Dat vorderde toen vrij wat meer dan nu. Men was destijds bijzonder op pracht, feestelijkheden, opschik en allerlei fraais gesteld. Zelfs bij begrafenissen ging het soms zoo toe, dat de regeering er orde op moest stellen, en op de feesten nog eer en meer. Ook van kleeven en

vele dergelijke dingen maakte men toen veel meer werk dan thans. Een dame uit dien tijd in feestkleedij te steken, had bijna evenveel in als het optuigen van een plezierjacht, en ook de heeren hadden zooveel moois en sierlijks aan 't lijf, dat wij in onze mooiste pakken er nog bij af zouden steken. We behoeven echter deze dingen niet terug te wenschen. Zich op te schikken en met allerlei fraais te omhangen, leert ons des Heeren Woord niet. Wie goede en mooie kleeven kan betalen, mag ze gerust dragen, maar we moeten altijd bedenken, dat Gods Woord tegen ijdelheid waarschuwt en dat we vooral ons hart niet op al deze vergankelijke dingen mogen zetten. Ons volk kende toen een weelderigen tijd; er werd goed verdiend en de weelde nam toe. Doch de oude wakkere geest ging er uit. 't Is ons later heel bedenkelijk opgebroken.

De koster ging naar des bruigoms woning op de Heeren-gracht, en werd daar onmiddellijk naar den stalhouder gezonden om boodschappen te brengen over de noodige rijtuigen en sleden, bij het feest dat komende was. Hij liep naar den stal, en trof daar een paar koetsiersknechts aan, doch niet den baas. Terwijl hij dezen wachtte, hoorde hij een der twee knechts, een jonge man, die vrij ruw in zijn uitdrukkingen was, een naam noemen, die hem trof. 't Was die van Geertje Rijpe. Hij luisterde, en weldra bleek hem, dat deze jonge man haar in de slatuintjes onlangs had ontmoet, en van plan was nader met haar kennis te maken. De andere koetsier, die reeds „voorzien was”, zooals hij 't noemde, vond dit best. Dan kon men op vrije Zondagen samen prettig uitgaan. En de koster, die 't alles hoorde, begreep nu nog meer dan vroeger op welk een gevaarlijken weg zijn vroegere pleegdochter zich bevond.

IV.

GROOTE VERANDERINGEN.

Eenige maanden had Geertje in 't fruithuis gediend. Zij had ervaren, dat de juffrouw, die niet „fijn” was, wel eens heel grof kon wezen. B.v. als 't geld voor de winkelwaar niet juist uitkwam, als er een boodschap was vergeten, als de koffie niet goed warm was gehouden, en om nog vele andere redenen, die heel licht konden voorkomen. Soms vond het meisje den winkel soms nog wel zoo lastig als indertijd het bewaarschool. Ook het vroeg opstaan was een kruis en 't verslapen een oorzaak van veel beknorrens.

Over een en ander zocht Geertje zich te troosten, door zooveel afleiding te zoeken als mogelijk was. In den winkel snapte en schertste zij vaak meer dan goed was, al ging het juist niet altijd van harte. Ook werd er veel gepraat vooral over de heeren en vrouwen der gezinnen, waar de dienstboden bij woonden, die kwamen koopen.

Of die heeren en vrouwen, als zij 't gehoord hadden, al het gezegde zouden beaamd of goedgekeurd hebben, is zeer te betwijfelen. Geertje echter had nu geen gebrek aan kennissen en vriendinnen, ja ook vrienden. Zondags sprak men elkaar en ging zooveel mogelijk uit, soms in een heel gezelschap. Dan werd een schuitje afgehuurd,

en voer men naar den Overtoom, waar drinkwinkels en speeltuinen waren en 't vroolijk toeging.

De stalknecht, (want dat was hij eigenlijk) die zooveel genegenheid voor Geertje had, zooals hij zei, behoorde echter al spoedig niet meer tot het gezelschap. En dat was wel beschouwd een geluk voor het meisje. Want het bleek weldra, dat zijn vriendschap voor Geertje eigenlijk ontstaan was uit zijn groote liefde tot de peren, druiven en noten die zij meebracht en waar 't gezelschap en hij allereerst op werd onthaald. Er schoot namelijk in den Uyterssen winkel zoo nu en dan veel over, dat nog wel bruikbaar, maar om te verkoopen min geschikt was. De meid en de winkelknecht mochten dit dan deelen, en zoo had Geertje vaak veel meer dan zij op kon, waar dan haar moeder wel bij voer.

Op zekeren morgen echter was de stalknecht in den winkel gekomen kwansuis om een boodschap, maar blijkbaar vooral om te zien of er niet iets voor hem overschoot. Toen dit bleek niet zoo te zijn, greep hij zonder verlof in een mand appelen, at er een op, en stopte er twee in zijn zakken.

„Hei wat!” riep Geertje, „dat zal je laten. Die komen je niet toe.”

„'t Hindert ook wat,” zei de ander, „je gunt ze me toch wel.”

„O ja, maar ze hooren me niet.”

„Nu ja; wie appelen vaart, wie appelen eet. In 't veen zie je op geen turfje, zeg ik.”

Doch Geertje, al was ze ook op de vromen alles behalve gesteld, had toch te goed van hen geleerd wat eerlijkheid beduidt, om zoo iets toe te laten. Haar geweten zei haar, dat het stelen zou zijn. Zij schaamde zich alleen dat uit te spreken, en zei daarom:

„Denk je, dat ik straks een huis vol leven wil hebben? De juffrouw zou te keer gaan als 'k weet niet wat, wanneer ze die appelen miste.”

„Och kom! Ze zal zoo net weten hoeveel er zijn!”

„Of ze,” zei Geertje, die trouwens niet zoover van de waarheid was, „ze is overal bij als de kippen.”

„Nu daar dan,” sprak de ander, nijdig, terwijl hij de twee appelen weer in de mand smeed. „’t Staat je mooi! Ik groet je.” En meteen liep hij de deur uit. Daarmee was de vriendschap voor goed gebroken. ’k Behoef u niet te zeggen waarom dit voor ’t meisje geen ongeluk was. Ze troostte zich er dan ook spoedig over, wel begrijpend waarom het eigenlijk te doen was geweest.

Doch mocht Geertje ook eerlijk en trouw in haar werk zijn, voor ’t overige dwaalde haar hart meer en meer van Gods wegen af. ’t Scheen of al wat zij vroeger had gehoord, voorgoed was vergeten. Dit was voor een deel ’t gevolg van den omgang dien zij had. Want terecht zegt de Schrift: Kwade samensprekingen bederven goede zeden, en zulke samensprekingen waren het toch eigenlijk, die bij de pretjes en ook nog wel bij andere gelegenheden werden gehouden.

Moeder, die ook wel merkte dat haar dochter anders was dan vroeger, zei er niet veel van. Geertje had weten gedaan te krijgen, dat de Uytersse winkel ook nu en dan aan ’t gasthuis leverde, en dit had moeder en dochter beiden zeer in gunst gebracht bij de winkelierster. Daar de eene vriendschap de andere waard is, had de groentevrouw Geertje opslag gegeven, en werd moeder nu en dan op de koffie genood. Wel zag zij dan dat het hier heel anders toeging dan bij den koster, doch zij troostte zich met de gedachte, dat haar dochter toch „goed oppaste” en de fruitvrouw als een braaf mensch bekend stond.

Doch men kan „oppassend” en „braaf” zijn, en toch met het hart zoover van den Heere God af zijn, als het oosten is van het westen.

Dit echter zag moeder, wier hart zelf niet nabij den Heere was, maar duister in. En zoo liet zij dan

haar dochter begaan en zei: „Ze is ook maar eens jong.” Zij vergat dat juist wijl men maar eens jong is, de gelegenheid moet gebruikt worden, die God dan geeft om Hem te zoeken.

Het werkwoord „doen”, en vooral zijn verleden deelwoord „gedaan”, heeft in onze taal zooveel beteekenissen, dat het de moeite zou loonen die alle eens op te schrijven. Een werkman die zegt: Ik kreeg „gedaan” en een dienstmeisje dat de kamer „gedaan” heeft, bedoelen zeer verschillende dingen, en zoo is er meer.

Geertje was op een morgen bezig geweest dat werkwoord in de laatste beteekenis en in alle tijden te vervoegen, te weten daadwerkelijk, toen de juffrouw binnenkwam en zei:

„Je moest eens even 't mooie komfoor leegen, dat we morgen gebruiken; ('t was nu Zaterdag) er is nog asch in.”

Geertje nam het fraaie komfoor van Delftsch aardewerk, met koperen beslag van binnen, en wilde het ledigen, toen zij bemerkte, dat de vuilnisman nog niet was verschenen en de bak, die hem verbeidde, reeds boordevol was. Zij wist echter raad. Snel trad zij de deur uit, en liep 't Rokin op, een gracht destijds iets dicht bij de beurs dan nu, doch wier water toen minder op een sloot geleek dan thans.

Als gezegd, ging Geertje 't Rokin op, en trad met het komfoor naar den waterkant. In haar ijver bespeurde zij niet, hoe de schoenlapper, die dicht bij de Vischpoort, een doorgang tot de kleine vischmarkt in de Nes, zat te werken, haar met scherpe blikken natuurde, en zelfs els en pekdraad voor een oogenblik neerlei. Trouwens de man zat in een pothuis, en 't is gemakkelijker daaruit in de wijde wereld te staren, dan ver van buiten in 't pothuis. Zulke inrichtingen toch, die thans meer en meer verdwijnen, waren volkomen wat hun naam aanduidde: 't zijn uit-

TYP. C. C. CALLERBACH NIJKERK.

bouwsels, die een vertrek vormen, zoo laag, dat men er niet in staan, en zoo klein, dat twee dikke menschen er niet in zitten kunnen. Wie middenin staat kan de armen niet overdwars uitstrekken, en de schooljongens springen er vaak bovenop. Wie er in zit, zit als in een pot en moet zich, dunkt mij, gedrukt gevoelen. Dit is echter alweer goed, want in een pothuis op te springen van vreugd is denkkelijk niet te doen en zeer zeker gevaarlijk, ook wel voor 't pothuis zelf.

De man dan keek Geertje scherp na, lettend op 'tgeen zij doen ging. Nauwelijks was het meisje begonnen 't komfoor boven de wateren van het Rokin te leegen en te reinigen, of ze voelde zich vrij hard op den schouder tikken, terwijl een schorre stem sprak:

„Ik bekeur je: Zes stuivers. 't Is verboden vuil in 't water te gooien.”

Verschrikt zag Geertje om. Vlak achter haar stond de schoenlapper uit het pothuis, met de spanriem in de hand, als gereed tot verdediging of tot aanval.

„Och kom,” zei 't meisje, die 't voor een grap hield, „je bent knap als jij ze van me krijgt.”

Maar de man van 't lappersgild dacht volstrekt niet aan een grapje, te meer daar hij tegen al wat tot den Uyterssen winkel behoorde een wrok voedde, wijl hij nooit wat te lappen kreeg, omdat de juffrouw haar eigen klanten met werk voortrok.

Hij zette dus een gezicht zoo strak als een schoenlapper maar kan, en sprak:

„Je weet wel, 't mag niet. Trek je beurs maar; je moet betalen.”

„Dank je wel,” zei Geertje; „wat zou 't hinderen of ik dat beetje asch in den wal gooi?”

„Dat moet je dan maar met de heeren uitmaken,” grauwde de ander. „Die hebben er mij voor aangesteld om op te passen. Je zult betalen, zeg ik je.”

Intusschen had deze en gene die voorbijliep even stil-

gehouden, en begon er langzamerhand iets te ontstaan, wat de Amsterdammers een standje noemen, en waar ze nu nog net zoo belust op zijn als vóór twee eeuwen.

„Blijf in je pothuis, leelijke schoes!” schreeuwde een man die uit een der stegen in de buurt was komen opdagen.

„Maak dat je weg komt, meid!” riep een vrouw die vooruitdrong, en Geertje wilde juist dien raad volgen, toen de „schoes”, die ’t bemerkte, op haar aantrad en ’t mooie komfoor greep, met het doel haar dit te ontrukken. Maar dit liet het meisje maar zoo niet toe, en ’t volk dat haar partij koos evenmin. „Sla der op!” riep er een, terwijl een ander wakker met Geertje meetrok om het komfoor te behouden. De schoenlapper liet echter niet los, en weerde zich met zijn eene hand die hij vrij had, door de spanriem te gebruiken.

’t Brak hem echter leelijk op, want het wapen werd hem door een straatjongen ontrukkt, wat groot gejuich veroorzaakte. Dit maakte den pothuisman woedend, hij deed een geweldigen ruk en kreeg ’t komfoor in handen, doch met zulk een schok, dat hij tegen een forsche vischvrouw aantuimelde, die diep beleedigd hem een zet gaf, zoodat gij tegen den grond sloeg en het mooie komfoor met hem. Hoe de val den man bekwam bleek weldra, en aanstonds dat het komfoor aan stukken viel of wel aan „diggelen”, zooals de vischvrouw zei.

Nu ontstond er groot geweld. Geertje schreeuwde van schrik en spijt. De omstanders, meest gebeten op den „leelijken schoes”, gingen hem te lijf en misschien zou de man er even slecht af zijn gekomen als ’t komfoor, zoo niet het steeds aangroeiend standje de aandacht had getrokken der schoutendienaars bij de Beurs. Zoodra ’t volk hen zag naderen stooft het uiteen; ook Geertje zorgde weg te komen. Toen de dienaars kwamen, vonden zij den schoenlapper, die met een blauw oog en een pijnlijken arm bij de scherven stond, welke ’t bewijs moesten leveren dat hij zijn plicht had gedaan.

De lezer moet namelijk weten, dat onze lapper, hoe vreemd ons dit ook schijnt, volkomen naar recht had gehandeld. De wateren te Amsterdam, die thans soms zoo zwart zien als de inkt waarmee ik dit schrijf, waren eeuwen geleden vrij blank en helder. Er zwommen zwanen en visschen in; niet louter stekeltjes, want de visscherij werd zelfs verpacht. Toen de stad echter grooter werd, en men alle vuil in 't water bleef werpen, werd dit „vars maar dat grondig”, al bleef men 't nog drinken. Doch dit ging later niet meer, en zelfs moest de Regeering net als nu nog, steeds waken tegen de onhebbelijke gewoonte om al wat men kwijt wou wezen, maar in 't water te werpen.

Reeds vijf eeuwen geleden was dit verboden, maar gelijk in onze dagen, stoorde men er zich niet altijd aan. Zelfs lagen nu drie eeuwen geleden de grachten zoo vol met koemest, dat de Regeering op elk stuk vee twee gulden belasting lei, teneinde geld te krijgen om de grachten te laten uitdiepen, waar geen schuit meer in varen kon. Zoo werd ook verboden varkenshokken en geheime gemakken aan den waterkant te hebben en nog meer, al 't welk bewijst, dat het er in de steden van dien tijd soms wonderlijk uitzag.

Doch om velerlei redenen baatte het verbod op den duur toch niet veel. Zelfs hielp het niet, dat men een wet maakte waarin stond, dat wie de straat veegde, dat doen moest naar den huizenkant toe, om 't water niet te ontreinigen. De dienstmeisjes en de heeren en vrouwen ook vonden juist andersom veel makkelijker. Wel liet men in de Roomsche tijden hen die de grachten vuil maakten, voor straf met een brandende kaars in de processie meeloopen, maar ook dit gaf niet. Later toen door Gods genade de duisternis van het pausdom voor het licht der waarheid was geweken, hadden er ook geen ommegangen of processien meer plaats. Het stadsbestuur bedacht echter nu weer iets anders.

Pothuizen met schoenlappers erin waren er toen veel

meer dan nu, en meest op de hoeken der straten. Al zittende konden de lappers voortreffelijk 't oog houden op wat er omging, en als „stille dienders” werkzaam wezen. Zoo werd hun opgedragen te zorgen, dat er niets in 't water werd geworpen dat het ontreinigen kon, of wel ieder die het gebod daarop overtrad te bekeuren voor zes stuivers. De lapper keek dus scherp, zoowel in 't belang der stad als in 't zijne. Wilde of kon iemand niet betalen, dan mocht de bekeurder den pot, den bak of 't vat waar 't vuil in was, nemen; aldus had hij ten minste wat.

Ge begrijpt nu beter, vrienden, wat ik zoeeven vertelde en ook, hoe zulk een werkkring de schoenlappers niet bemind en vele menschen kwaad maakte. Daarom zeker is het dan ook later weer veranderd.

Een poosje later kwam Geertje in den winkel terug, komfoorloos natuurlijk, en niet zonder vrees voor 't geen volgen zou. 't Duurde dan ook niet lang of de juffer vroeg, waar het aan 't meisje toevertrouwde voorwerp was, dat om zijn waardij steeds zorgvuldig na gebruik geborgen werd.

't Hooge woord moest er van zelf uit, waarbij Geertje niet kon kalaten alle schuld op den „leelijken schoes” te werpen, die als een roofdier uit zijn hol haar had beloed en overvallen. Ze zei dit natuurlijk meer op zijn Amsterdamsch, doch 't is beter het hier maar naar de bedoeling weer te geven.

De juffer echter was met de uitlegging weinig tevreden en nog minder met het verlies van het fraaie komfoor.

„Maar domme meid,” riep de vrouw boos, „hoe kon je nu zoo iets uithalen. Je weet toch dat die lapper daar zit op te passen, en zijn schellinkie verdient als hij je te pakken kan krijgen.”

„Ik wist er niets van,” zei Geertje, „bij ons op de gracht was dat niet.”

„Ja natuurlijk,” hernam de juffrouw, „in zoo'n schoreme buurt zou 't toch niet hebben gegeven.”

Dit antwoord maakte Geertje wat boos, en zij kon niet laten te zeggen:

„'t Is er in alle geval heel wat fatsoenlijker, dan op 't Fransche Pad.”

Een herinnering op die wijs aan „De Bocht van Guinee” en haar daar wonende zuster, was niet geschikt om de toch al verstoorde huisvrouw weder in goeden luim te brengen.

„Je moest je schamen dat te zeggen,” sprak zij; „als mijn zuster je niet had voortgeholpen, zat je nog bij den koster om met die kleine wurmen te sollen. 't Is bij mijn zuster lang zoo'n kale boel niet als bij dien heerenknecht. Ze huist althans niet in den bajert.”

In den bajert te huizen, was nu juist geen lofspraak in dien tijd te Amsterdam. En hoewel Geertjes moeder wegens bijzondere omstandigheden daar verkeerde, toch vond haar dochter zich diep beleedigd door de uitdrukking. Ze zette dan ook een gezicht, dat toorn en verontwaardiging uitdrukte, zoo zelfs, dat de juffrouw met een hoonenden lach uitriep:

„Nu, je behoeft me zoo astrant ¹⁾ niet aan te kijken; je lijkt wel de afgedankte aap van 't Leprozenhuis.”

De aap van 't Leprozenhuis was een beest, dat dienst deed bij den ommegang, dien de Leprozen, d. i. zij die de lepra of melaatschheid hadden, jaarlijks hielden. De armen onder hen, die zoo deden, gelijk meer verpleegden in gestichten, b.v. oude lieden, haalden dan meteen giften en gaven op. Tot de vertooning daarbij behoorde ook een aap, die allerlei kunstjes deed en veel kijkers trok, zoodat hij zelfs tot een spreekwoord werd. Of nu Geertje dat wist, betwijfel ik. Immers die aap was toen al lang afgeschaff. Maar zeker is, dat ze heel goed begreep, hoe haar

---

¹⁾ „Astrant” is verbasterd van een Fransch woord, dat „rustig”, „kalm” beteekent. Als „astrant” kreeg het langzamerhand de beteekenis van onvervaard, overmoedig, onbeschaamd.

meesteres alles behalve bedoelde iets liefs te zeggen.

Er staat geschreven: „Een zacht woord keert de grimigheid af, maar een hard antwoord doet den toorn oprijzen.” Dit bleek ook hier. Want Geertje werd zoo boos, dat zij uitbarstte in de woorden:

„Ik begrijp nu best wat ze hier in de buurt van je zeggen, vrouw. 'k Had het moeten weten!”

Dat was olie in 't vuur. „Wat hebben ze in de buurt van me te zeggen?” riep de fruitvrouw toornig. „Ik zet iemand om iets van me te zeggen. Wat weet je van me?”

Nu is dat altijd een lastige vraag, maar vooral van 't eene booze mensch aan 't andere. Dat ervoeren zoowel meesteres als dienstbode. Want het met zooveel aandrang gevraagde antwoord bleef uit. Of dat de juffer nu erg speet zij daar-gelaten, doch in allen gevalle was de achterdocht in haar hart gebracht, en dat is een leelijk kruid, 't welk heel snel wortel schiet en moeilijk is uit te roeien. Met een uit-dagend gelaat bleef de juffer tegenover Geertje staan, die echter aan haar meesteres in dezen niets toegaf. Gelukkig dat op dit oogenblik een paar Zaterdagse klanten in den winkel kwamen, die de hulp der fruitverkoopster wenschten.

Tegen den avond echter, toen er een oogenblikje vrij was, begon de juffrouw, die dusver tot de meid geen woord meer gezegd had, 't gesprek opnieuw, door Geertje te zeggen, dat zij zorgen moest, dat er een nieuw komfoor kwam.

De meid echter had daar veel tegen, en beweerde dat het haar schuld niet was, wijl zij de listen van den schoenlapper niet kende, en bovendien de vuilnisbak boordevol was. De juffrouw weer hield vol, dat een verstandig mensch zijn oogen den kost moest geven, en zoo haalde 't eene woord het ander tot de vrouw eindelijk zei:

„Nu, je kunt doen als je wilt. Ik zit er gelukkig niet om verlegen, net zoo min als om jou. Als 't je niet bevalt

wat ik zeg, dan ga je maar vanwaar je gekomen bent. Je zult lang wachten eer je 't beter treft."

„Dat kan ik ook zeggen", sprak Geertje lompweg, „ik wil hier ook niet langer wezen."

En om kort te gaan, een paar dagen later stond Geertje „op straat" en voorgoed buiten den Uyterssen winkel.

Wat nu te beginnen? Een oogenblik kwam bij 't meisje de gedachte op naar den koster terug te keeren, die altijd goed voor haar was geweest, en haar zeker nu ook niet afwijzen zou. Doch haar trots kwam daar tegen op. Ook gevoelde zij weinig lust om zich weder te voegen in het vrome leven, dat in des kosters huis geleid werd.

Er schoot dus niet over dan naar moeder te gaan, en die te vertellen wat er gebeurd was. Nu volgde een lang gesprek, waarin duidelijk bleek, dat moeder haar dochter ongelijk gaf, en eigenlijk wenschte dat deze de zaak weer in orde zou brengen. Doch Geertje, van haar onschuld overtuigd, hield vol dat de juffrouw zoo niet had mogen doen en nu ook de eerste moest zijn om de hand te reiken. Moeder echter begreep terecht, dat hierop lang kon gewacht worden. 't Eind van de zaak was, dat moeder en dochter in geschil raakten, en de laatste boos heenliep.

Ze wist echter raad. Door haar dagelijksch werk was ze in kennis gekomen met verschillende groenteboeren, die 's morgens hun waren naar Amsterdam brachten en in den omtrek woonden. Ze spoedde zich naar de groente-markt, — „groenmark" zeiden de Amsterdammers en zeggen ze nog — die toen dichterbij 't gasthuis lag dan nu, in de hoop er nog bekenden aan te treffen, al was 't reeds vrij laat. Ze vond gelukkig wat ze zocht en vertelde haar wedervaren aan wie 't hooren wou. Een oude boer die 't vernam, kreeg medelijden met Geertje en zei: „Kom maar met mij mee. Misschien weet ik er wel wat op." Zoo stapte 't meisje dan in de bijna leege schuit, en voer weldra door de Boerenwetering naar een der vele „kooltuynen" of groentekwekerijen, den kant uit van

Sloten. Na een uur varen was men er, en Geertje zag voor 't eerst van haar leven, hoe hier vrlj wat menschen woonden, die als ze ergens heen wilden, het nooit zonder schuit konden stellen. Zelfs moesten de kinderen schoolwaarts in een schuitje, 't welk naar zijn gedaante „kattbak” heette.

Doch om schuitje te varen was Geertje hier niet beland. Dit begreep zij zoowel als de boer, die echter ook een gansch ander plan had. In den polder dichtbij, die aan den Haarlemmerweg paalde, woonde een rijke heereboer, die een mooi huis en veel land bezat. Daar hij goed betaalde, kostte het hem nooit moeite de noodige knechts en meiden te vinden voor het boerenwerk. Doch anders was 't voor zijn huis, waarin hij met zijn vrouw en een paar reeds volwassen kinderen woonde. Als gewezen zeekapitein, was hij op orde en netheid gesteld en als een man van deftigen stand op goede manieren. Dienstboden die aan deze eischen konden voldoen waren het best in Amsterdam te vinden, doch deze juist wilden niet gaarne komen. 't Was hun zoover van de stad te eenig. Trouwens nog in onzen tijd bestaat er in die streken geen gevaar, dat men op de wegen door de menigte gedrongen wordt. De grond brengt er veel geld op, en is voor 't bedrijf noodig, zoodat men er wel tamelijk uiteen moet wonen, juist b. v. als in Friesland.

In die dagen echter was 't nog gansch anders. De wegen waren slecht en bovendien was de streek naar Sloten heen een land, „waar geen land meer achter was.” Er achter lag namelijk een ontzaglijk groot water, het Haarlemmermeer, dat in den tijd toen onze grootouders klein waren, nog 't grootste was in Nederland, zoo uitgebreid als heel 't eiland Texel. Wie 't omwandelen wou had een twaalf uur werk. In de dagen waarvan wij hier spreken was 't nog wel zoo groot niet, doch besloeg toch reeds een 16000 bunders. 't Was ontstaan uit verschillende kleine meren, die door storm en boorbraak lang-

zamerhand één meer werden. Zoo waren de 5000 bunders water die de plas in 1530 besloeg, na 60 jaar reeds tot 10.000 geworden, en steeds meer land vrat deze waterwolf weg. 't Eene dorp voor, 't andere na verdween onder de golven, en groote vrees bestond dat het meer ook 't verder liggende land zou bedekken. Daartegen deed men met dijken en dammen wat men kon. Doch dit kostte ontzaglijk veel; in nog geen eeuw tijds b. v. $4\frac{1}{2}$ millioen. En nog hielp het niet, zoodat er telkens over gesproken werd den gevaarlijken plas droog te maken. Wij Nederlanders gaan echter niet over één nacht ijs, en is er dus een brave tijd, van 1617 tot 1839, over geredeneerd of men den plas zou leegmalen of niet. Toen echter in 1836 de storm het water voor de poorten van Amsterdam bracht, en Leiden onderliep, begreep men toch dat het zoo niet langer kon. Men sloeg de handen aan 't werk en zie, in een goede drie jaar werd door drie groote stoomwerktuigen „de slokop opgeslokt.” 't Geheele werk kostte een 10 millioen gulden, maar men kreeg ook ruim 18.000 bunders land waar nu al 20.000 menschen op wonen. In 1852 was de groote taak afgelopen. Wie gelegenheid heeft moet niet verzuimen de meer eens te doorwandelen, maar niet op een heel warmen dag.

Als gezegd, in de dagen waarvan we nu spreken bestond het meer nog, tot schrik van boeren en dijkgraven, tot last voor koortsige menschen, tot vreugd van roeiers, zeilers en visschers niet minder. Want het water zat vol heerlijke visschen. Zelfs vond men er meervallen, die nergens anders in ons land voorkwamen. Toch is het goed, dat dit water niet meer bestaat. Wie gebraden meervallen wil eten, kan die toch wel krijgen. Ge begrijpt nu echter wel, dat het op den Dam te Amsterdam vrij wat drukker was dan b. v. op 't eilandje Vennip in het meer, en ook dat menig een liever niet in die buurt woonde.

Maar waarom had de kapitein daar dan een huis laten bouwen om er met zijn gezin en zijn zoon, den eigenlijken

heereboer, te wonen? Wel, omdat hij, schoon niet meer varende, toch een echte „waterrot” bleef. Uit zijn bovenkamers kon hij daar in de verte de wateren zien van het meer, waar het soms op spoken kon als op een zee. Op die plas kon men uren lang rondvaren en verder door de sluis het IJ bereiken, dat nu ook grootendeels droog, toen een groot water, een zeeboezem was. De kapitein kon dus zijn oude liefhebberij naar hartelust voortzetten, terwijl zijn zoon op de kostelijke, grazige weiden van Sloten werk vond. Doch, als gezegd, aan goede dienstboden was op het huis vaak gebrek. Dit wist de oude boer bij wie Geertje tijdelijk verblijf hield, en hij maakte van zijn kennis een goed gebruik. Dat bleek Geertje duidelijk, toen zij reeds den dag na haar aankomst weder scheep ging, en naar het huis werd gevaren.

Nu volgde een gesprek met de vrouw van den kapitein, een aanzienlijke dame, die vroeg of Geertje bij haar zou willen dienen, en uitlegde wat er vereischt werd. Geertje was eerlijk genoeg om te zeggen, dat zij niet wou beloven aan alles te kunnen voldoen; ook haar geschiedenis die, zij moest vertellen, bewees dit. Doch de dame hield aan, denkelijk wijl ze zelf weinig keus had, en Geertje stemde om dezelfde reden toe. En zoo zat ze dan reeds den avond van dien dag in een heel net kamertje, vóór het venster, te staren op een omgeving, die haar even vreemd was als 't Moorenland, al waren hier de menschen blank als zij.

Vroolijk of gelukkig voelde Geertje zich niet, hoe nieuw alles ook voor haar zijn mocht. Ze vond het eenzaam hier, waar 't zoo stil was, en men door 't venster meer vogels en koeien zag dan menschen; zoo ver van de stad waar ze was groot geworden en de menschen die zij kende. De gedachte kwam bij haar op, of 't niet beter geweest ware, wie dan ook de meest schuldige mocht zijn, om de juffrouw wat toe te geven en zoo te blijven waar zij was. Ook moest ze erkennen dat, al was de Anjeliërs-

gracht minder frisch dan de Sloterpolder en de kosterswoning vrij wat onoogelijker dan dit heerenhuis, zij toch gaarne het laatste weer voor de eerste zou verwisseld hebben. Doch ze troostte zich met de gedachte dat, gelijk er een weg was hierheen, er zeker ook wel een was om er weer vandaan te komen, ja denkelijk zelfs zonder schuit. En zoo, in de hoop dat het niet lang duren zou, maar zonder gebed begon zij den volgenden morgen haar dagtaak. Een slecht begin; alleen die met God den dag aanvangt, begint goed.

Nog niet lang was Geertje in haar nieuwen dienst, of zij wist dat het hier een vreemde huishouding was.

De kapitein, die het hoofd des huizes was en een man van vrij hooge jaren, maar nog gezond en krachtig, zorgde vóór alles, dat *zijn* wil boven aller wil ging, te weten in de dingen waar hij zich mee bemoeide. Hij commandeerde nog net als in der tijd op zijn schip. Als het eten niet om twaalf uur, maar vijf minuten later op tafel kwam — men at toen nog veelal op den middag — was hij voor het overige van dien dag slecht gehumeurd. Hij zorgde, dat de groote Friesche klok altijd zoo juist mogelijk liep, en ook dat 's avonds om tien uur alles „te kool” lag, tot de huishond toe. Hij sprak weinig, en liet zelden iets anders hooren dan bevelen. Er werd aan alle maaltijden gebeden, doch steeds hetzelfde gebed vóór en eveneens eenzelfde na den eten. Ook las de kapitein 's morgens en 's avonds een hoofdstuk uit de Schrift in aller tegenwoordigheid. Dit belette echter niet, dat hij ook meermalen geweldig uitviel, ja zelfs vloekte, als zijn roeischiut b.v. niet netjes was schoongemaakt of de boeier niet naar zijn zin vastgelegd werd. Geertje was bang voor haar meester, doch had gelukkig bijna niet met hem te maken. Want de kapitein geleek min of meer op den man, die toen men hem kwam zeggen, dat de keuken in brand stond, antwoordde: „Dat moet gij aan mijn vrouw vertellen; met keukenzaken bemoei ik mij niet.”

De huisvrouw echter deed daar evenmin veel aan. Misschien omdat haar man rustend kapitein was, was zij rustende huisvrouw, of althans weinig uitvoerende. Wel woonde zij trouw alle maaltijden bij, maar voor 't overige zag men haar niet veel. Alles werd, na de eerste onderrichtingen, aan Geertje overgelaten. Dit nu was lastig en makkelijk te gelijk. Doch er waren meer boeien, en met elkaar kon men 't werk best af, ook al wyl er zelden op gelet werd, hoe 't met dat werk stond of ging.

Van de jongere huisgenooten kreeg Geertje vooreerst weinig te zien. Want de een, de heereboer, bemoeide zich louter met het vee en de boerderij. De andere, een dochter, was veelal afwezig en uit logeeren hier een daar, waarschijnlijk wyl zij dat gezelliger vond dan te wandelen in de Vrije Geer en den Overbraakspolder en andere gewesten in den omtrek. Mevrouw toch hield niet van wandelen, en de kapitein ging liever varen.

In den „Uyterssen winkel” werd, zooals we zagen, niet gebeden en niet gelezen in Gods Woord. Hier werd wel gebeden en gelezen, en toch was het slot van de zaak eenerlei, namelijk dat zoomin daar als hier de Heere God woonde. Men kan de Schrift lezen, en bidden, en toch ver zijn van het Koninkrijk der hemelen. Dat zien we b.v. aan de Joden uit den tijd toen de Heere Christus op aarde rondwandelde. Zij hadden de Schriften en lazen die, en baden zelfs op de hoeken der straten, echter zeide de Heere Jezus tot hen, dat zij blind waren. Ja de schriftgeleerden, die de Wet en de Profeten wel uit hun hoofd kenden, waren toch de ergste vijanden van onzen Heiland. Want hoe voortreffelijk het ook is Gods Woord te lezen, en hoe noodig ook te bidden, het baat niet wanneer het hart er niet bij is, wanneer men het doet uit plicht of gewoonte, of fatsoenshalve of tot eigen eer. Wie de Schrift onderzoekt moet dat doen om wijs te worden ten eeuwigen leven, om het heil zijner ziel te zoeken, en wie bidt moet bidden in geloof, uit drang des harten, bewust dat alleen

Gods genade hem kan behouden. Zoo wordt het niet een zaak van eigen eer, maar tot eere Gods, en Hij zegent de ziel die alzoo Zijn getuigenis onderzoekt, en tot Hem komt. Want God is een belooner dergenen die Hem zoeken. Doch er is ook nog altijd een volk waarvan de Heer zegt: Het eert Mij met de lippen, doch hun hart houdt zich verre van Mij.

Nu had Geertje reeds genoeg van de wereld gezien, om niet spoedig te begrijpen, hoe 't hier eigenlijk stond. 't Was zoo geheel anders dan bij den koster, waar ook gelezen en gebeden werd. Maar daar had men behoefte om God te dienen en te verheerlijken, wjl er liefde tot Hem in het hart woonde. Hier scheen het wel, als beschouwde men den dienst van God als iets, dat alles behalve begeerlijk was, maar toch ook een beurt en deel moest hebben; vooral echter niet te veel.

Toen de Zondag naderde werd Geertje aangezegd, dat zij ter kerk zou moeten gaan. Dat moesten ook, op hoog bevel van den kapitein, al zijn huisgenooten en onderhoorigen, om 't even of zij bij hem inwoonden of niet. Hij had op zijn schip altijd geregeld kerk gehad, zoo ook nu. Wie niet gemist kon worden gedurende de morgenkerk, in huis of boerderij, ging des middags. De eenige die niet ging of althans hoogst zelden was . . . de kapitein zelf. Dit helderde hij echter op, door herhaaldelijk te vertellen, dat hij toch niets aan de preek had, wjl hij doof was. Dit nu was in zoover waar, dat hij, in zijn huiskamer zittende, de dorpsklok van Sloten, een goed half uur ver, niet altijd duidelijk kon hooren slaan, vooral wanneer de wind van het huis af was. Er staat ergens van de menschen geschreven: „Zij hebben vele vonden gezocht.” Wie uit de kerk kwam vond in de huiskamer dan altijd een boek met predikatiën liggen, 't welk de kapitein ook op zijn schip had gebruikt. Dit boek scheen nu de huisgenooten te moeten doen begrijpen, hoe de heer des huizes den Zondagmorgen had door doorgebracht. Ieder geloofde er 't zijne of 't hare van.

Had Geertje eerst tegen den nieuwen dienst opgezien, 't viel haar al spoedig mee. Heel hard werkte hier geen; van boodschappen loopen was weinig sprake, de dag duurde kort, en als men maar zorgde op tijd te zijn, netjes en niet boersch te wezen, dan was er niemand die veel had aan te merken. De dienstboden maakten het zich onder elkaar zoo gezellig mogelijk. Zoo kon dan ook Geertje, toen zij aan moeder in een brief al haar wedervaren berichtte, er bij melden, dat zij 't nog niet zoo slecht had getroffen, en geen spijt had van de verandering. Dit getuigenis nu was niet geheel waar, want het woelige en vroolijke dat Geertjes hart zoo trok, ontbrak hier geheel. Moeder echter deed er 't zwijgen toe, te meer daar zij, nog weinig brieven geschreven hebbende, geen kans zag om haar dochter eens goed op 't papier te zeggen wat in haar hart was. Door bemiddeling van den schipper, die Geertjes brief had meegenomen, kwam ook het antwoord, uit hetwelk de dochter begreep, dat moeder met het gebeurde genoegen nam.

Op een donkeren herfstavond, terwijl het motregende, en er buiten geen geluid vernomen werd, hoorde Geertje, die ter ruste wilde gaan, den wachthond, die dicht bij 't huis vastlag, plotseling aanslaan. Nieuwsgierig luisterde zij, en vernam weldra voetstappen; ook scheen er gesproken te worden en een hek geopend. Zij vernam toen echter niets meer, en ging ter rust.

Het blaffen van den hond in het late avonduur, had den knecht, die 's avonds altijd opendeed, uit den dommel gewekt, die zijn slaap inleidde. Hij sprong van zijn stoel op, en ging den tuin door, benieuwd wie daar nog wezen mocht. Hij wachtte zich echter wijselijk wel 't hek te openen, en riep:

„Wie daar?”

„Een arm mensch, die voor een nacht onderkomen vraagt, al is 't maar in een hoekje van de schuur. Morgen vroeg ga 'k weer heen.”

„Dat gaat niet, vrind! We konden dan 't huis wel vol krijgen, en hadden geen oogen genoeg om op alles te passen. Ga naar 't dorp.”

„Ik kan niet meer,” was 't antwoord, dat met zwakke stem werd gegeven. „Ik had gedacht van daag Amsterdam nog te halen, maar 't gaat niet. Laat mij, om Gods wil, hier van nacht rusten, u zult geen last van me hebben, en 't is maar voor eens.”

„Ja, dat zeggen jelui allemaal. 't Krioelt hier van landloopers en zwervers. 't Staat den heelen dag van die bedelaars niet stil. 't Is hier geen herberg.”

„Maar ik ben geen bedelaar,” sprak de ander, rillend van den kouden nachtwind. „Ik ben een oud-militair en kom uit den oorlog. Ieder mag mijn papieren zien.”

Deze woorden schenen op den knecht indruk te maken. Hij was zelf vroeger in 's lands dienst geweest, eer hij bij den kapitein, die liefst oud gedienden had, huisknecht werd. Een oud soldaat af te wijzen, dat mocht niet, en hij sprak:

„Wacht even; ik kom weerom.”

Hij liet het hek gesloten, maar keerde weldra terug met een lantaarn, waarin een lichtje brandde. Achter hem liep een man van hooge gestalte, en met een degen op zij. Dit was de kapitein zelf. Het hek ging open, en de vreemdeling mocht binnen. Met den knecht naast zich, werd hij geleid naar de bovenkamer, waar ook de heer des huizes verscheen, met een gezicht zoo deftig, als moest er scheepsraad worden gehouden.

De onbekende mocht op een bankje gaan zitten tegenover den kapitein, die hem met strenge blikken opnam. Veel gevaar scheen althans van dezen zwerver niet te duchten. Hij was mager, en zag er bleek en zwak uit. Aan den eenen voet was hij, gelijk bij 't loopen reeds gebleken was, kreupel. Zijn schamele kleedij, die echter niet haveloos was, getuigde van veeljarigen dienst. Krijgshaftig zag de vreemdeling er thans allerminst uit. Doch toen hij op een

gebiedenden wenk van den kapitein opstond, en de verlangde papieren overreikte, bewezen houding en manieren van den zwerver duidelijk, dat de man in 't leger geweest was, en wist hoe zich tegenover zijn meerdere te houden.

De kapitein liep de papieren even door. De uitslag van het onderzoek was blijkbaar bevredigend. Hij stond op en sprak:

„In orde. Mijn bediende weet het overige. Gegroet!”

De man maakte het militair eerbewijs, terwijl de huisheer statig het vertrek uitschreed. Zoodra hij weg was, zei de knecht, minder plechtig:

„Hoor eens ouwe, de dienst heeft je geen goed gedaan, wat je mij slacht. Ik ben blij dat ik er af ben. Waar heb je gelegen?”

Doch er kwam geen antwoord. De bezoeker was achterover op zijn bankje tegen den muur gevallen, en lag daar bleek en als dood. Blijkbaar was hem de inspanning, na al de geleden ontbering, te groot geweest.

De knecht, die meer in zijn leven had bijgewoond, begreep wat er gaande was. Hij liep ijlings heen, en keerde terug met een glas brandewijn. De bezoeker was intusschen weer wat bijgekomen. Hij dronk het glas half leeg, en ging toen, van den knecht verzeld, naar de keuken, waar 't nog lekker warm was.

„Kom nu eens wat bij,” sprak de bediende, „ik ga wel buiten mijn orders, maar anders ga jij dood. Ziedaar, eet wat.”

Hij zette een paar sneden brood neer, een stuk worst lag er bij, en de ander liet zich niet lang nooden. Recht smakelijk zat de man te eten, en zijn blik bewees genoegzaam, hoe dank zijn hart vervulde. Dat de bezoeker vooraf gebeden had verbaasde den knecht. Landloopers deden dat gemeenlijk niet. Wie was die man dan toch, want ook militairen, helaas, waren juist niet altijd bidders. Met welgevallen zag de bediende, hoe de oude wapenbroeder langzamerhand weer op zijn verhaal kwam.

't Zal den lezer misschien verwonderen, dat de knecht, die toch niet hardvochtig was, eerst den zwerver zoo onbarmhartig, in nacht en kou, had willen afwijzen. Maar gij moet weten, vrienden, dat zwervende bedelaars en landloopers, die 't nog soms lastig genoeg maken, toen een ware plaag konden heeten, vooral op het platteland en voor eenzaam liggende hoeven en huizen. Reeds keizer Karel V had in der tijd al dergelijk volkje, bedelaars, „rabauwen en huislooze knechten” uit het land gebannen binnen drie dagen. Maar na drie, ja na honderd jaar waren ze er nog, schoon de scherprechter macht had, hen te grijpen en te geeselen. Aan wie zonder verlof bedelde moest in ouden tijd een teeken gesteld worden. Men spleet hem namelijk den neus, wat zeker wel doeltreffend was om hem kenbaar te maken, maar ook afschuwelijk wreed. Verlof om te bedelen kregen alleen gebrekkigen, als ze er om vroegen. Ook later ging men streng tegen de landloopers te werk, en werd er zelfs nu en dan door de dorpschouten of burgemeesters jacht op hen gehouden.

In de steden lei men 't weer anders aan. Ook daar werden strenge bevelen tegen bedelarij gegeven en plakaten afgekondigd. Maar de lastige gasten waren vaak Oostindisch doof; d. w. z. als sommige volken in de Oost, die de vingers in de ooren stoppen, als er iets gezegd wordt, dat hun niet aanstaat. Dan nam men echter andere maatregelen. Wie herhaaldelijk op overtreding was betrapt, werd b.v. naar de banpaal gebracht. Dat was een paal of zuil aan de uiterste grens van het rechtsgebied der stad geplaatst, die aanwees tot hoe ver zij, die buiten de stad gebannen waren, haar mochten naderen. Dit stond er soms in 't Latijn en in 't Nederlandsch op (gelijk men nog zien kan op den paal aan den Amstelveenschen weg niet ver van onze hoofdstad). De bedelaar werd dan met zijn oor aan de paal gespijkerd, en moest maar zien hoe hij er af kwam. Ook wel werd hij, bij dien paal, eenvoudig met een pak slaag of zoo iets buiten het stadsgebied gejaagd.

Tegen wie te lui was om te werken, paste men, naar verhaald wordt, soms dit middel toe. Men plaatste den luiaard in een put die weinig water bevatte, doch waarin telkens meer liep. Er was echter in de put een pomp. Wilde nu de trage man boven water blijven, dan moest hij pompen of hij wilde of niet. Zoo leerde hij werken en daardoor in letterlijken zin het hoofd boven houden.

Gij begrijpt uit alles, vrienden, hoe 't niet te verwonderen was, dat ook de knecht eenige voorzorgen nam, en zoo wijs was niet in den donker den eerste den beste maar binnen te laten, die allicht afspraak kon hebben met slecht volk, dat zijn slag wou slaan. Toch is het ook waar, dat men in ouden tijd en ook nog later hard en wreed te werk ging, en vooral soms wèl het kwaad wilde beteugelen maar niet de oorzaak wegnam.

De Heere God zegt tot Israël: Onder u zal geen bedelaar zijn. Vele menschen, die God niet vreezen, halen daarbij de schouders op, en zeggen: „Nu ja, dat bevel is wel te geven, maar kan onmogelijk worden uitgevoerd.” Doch zij vergeten, dat de Heere God het ook zoo had ingericht, dat er geen enkele bedelaar onder Zijn volk *behoefde* te wezen. En al kunnen wij 't bij ons niet alles inrichten als onder Israël, zeker is dat we, door goed te letten op en te doen in den geest van wat God voor Zijn volk bepaalde, veel ellende en nood met al hun kwade en droeve gevolgen zouden voorkomen.

Toen de maaltijd was afgeloopen, ging de knecht zijn gast voor naar den stal:

„Hier zal je bivak wezen voor van nacht, kameraad!” sprak hij. „'t Is hier warm en de paarden zullen 't je niet lastig maken; ze zijn mak. Als je soms wat veel muizen hoort, denk dan maar, die komen toch niet om mij.”

„'t Zal wel schikken,” zei de ander. „'k Heb 't slechter gehad dan hier. De muizen zullen me niet uit den slaap houden. Wel bedankt.”

De knecht wees hem een strooleger, waarop een paar

dikke dekkleeden lagen, wenschte den vreemdeling goeden nacht en ging toen naar zijn eigen vertrek, dat boven den stal was gelegen. Juist wilde hij in bed stappen, toen hij onder zich hoorde spreken. Hij luisterde — ja, hij had zich niet vergist.

„Zou 't nu toch een landlooper zijn, die zijn kornuiten hier in haalt,” sprak de bediende bij zichzelf, „dan moet ik zeggen . . . Maar wacht.”

Hij greep zijn jachtgeweer, dat geladen aan den muur hing, en sloop toen op de teenen naar beneden. Vlak bij de trap hoorde hij 't spreken, doch hoe verbaasde hij zich bij wat hij vernam. Blijkbaar werd er geen gesprek gevoerd, maar sprak er iemand alleen, en wel, gelijk de knecht aanstonds hoorde, tot den Heere God. Hij hoorde hoe de onbekende, die hier een slaapplaats had gekregen, den Beschikker van zijn lot dankte voor Zijn onverdiende goedgunstigheid, Hem bad dit huis te zegenen, en voor zichzelf des Heeren geleide vroeg op den dag van morgen, gelijk bescherming in den nacht. Daarna werd het stil; alleen rammelden nu en dan de kettingen der paarden.

Even geruischloos als hij gekomen was, ging de knecht weer naar zijn kamer en ter rust. Hij was diep getroffen. Neen, de man die zoo in zijn eenzaamheid bad was geen landlooper of dief. Toen de knecht den volgenden morgen op was gestaan, vond hij den vreemdeling nog slapende, diep slapende. Hij wekte hem niet, maar ging naar Geertje, vertelde haar wat er gebeurd was en verzocht haar een ontbijt voor den man klaar te maken en 't hem te brengen. Geertje scheen daar niet veel lust in te hebben, zoodat de knecht zei:

„Nu je hoeft niet bang voor hem te wezen. 't Is een oud-gediende en een braaf man.”

„Zeker omdat je zelf soldaat bent geweest,” was 't antwoord. „Daar loopt ook veel schuin volk onder.”

„Hoor eens Geertje,” sprak de knecht, „ik weet wat ik zeg. Ik had het in 't eerst er ook niet op begrepen, maar

zijn papieren zijn goed, en toen ik gisteravond naar bed wou gaan, hoorde ik hem beneden in den stal bidden, neen — 't was of de dominee het deed. En hij was toch moederziel alleen. Zie je, ik ben ook niet zoo vroom, maar ik zeg je, wie zoo bidt, als er geen mensch bij is, dat is geen slechte kerel."

Een uur later ging Geertje den stal binnen, met een paar fiksche boterhammen en een kan melk bij zich. Zij zette 't een en ander neer op een bankje, en trad toen den vreemdeling nader, die op een kist zat, bezig een brief te lezen. Hij zag op toen het meisje naderde. Geertje wilde hem uitnoodigen tot zijn ontbijt, doch nauwelijks had zij een nieuwsgierigen blik op den man geworpen, of zij gaf een geweldigen schreeuw, en zou gevallen zijn, zoo de vreemdeling haar niet haastig bij den arm had gegrepen.

Zoo luid een kreet had het meisje gegeven, dat de andere dienstboden, die niet ver van daar in de keuken waren, 't hoorden, en, wetend wie er in den stal was, haar onmiddellijk te hulp snelden. Vreemd zagen zij op. Geertje zat op een kist, doodsbleek, met het hoofd tegen den muur leunende, en ondersteund door den vreemden man, in armoedige plunje, en bijna even bleek als zij. De oogen van het meisje waren gesloten; zij ademde diep en zwaar. De keukenmeid pompte haastig wat water en toen Geertje gedronken had en de oogen weer opsloeg, was 't eerste woord dat uit haar mond kwam:

„Vader!"

„Verbaasd zagen de dienstboden, bij wie zich nu ook de knecht gevoegd had, den vreemdeling aan, die zijn arm om het meisje had geslagen, ten einde haar te steunen. 't Kostte hem blijkbaar moeite zich staande en goed te houden, doch hij vermande zich, al kwamen hem de tranen in de oogen.

„Ken je dat meisje?" vroeg de knecht eindelijk.

„'t Is mijn dochter, mijn eenig kind," was 't antwoord, waarbij de man luid begon te snikken.

„Dat begreep ik dadelijk,” fluisterde de keukenmeid. „Zie je dan niet, hoe ze sprekend op elkaar lijken? Maar de man ziet er uit als de dood.”

„Zijn dochter op 't oogenblik ook,” sprak de knecht. „Jelui moet zien, dat je haar weer in der fatsoen zet. Ik zal mijnheer even waarschuwen. Mevrouw bemoeit zich toch met niets.”

De schok dien Geertje gekregen had door de ontroering over 't plotseling weerzien van haar vader, na zooveel jaren, was hevig geweest. Gelukkig echter kwam zij — de menschen waren toen minder zenuwachtig dan nu — spoedig weder tot zichzelf. Zij sloeg de oogen op, en zag haar vader lang, heel lang aan. Hij legde haar handen in de zijne en bleef zoo staan, terwijl de meiden Geertje nog iets „voor den schrik” te drinken gaven. Weldra verscheen de knecht, die „orders” had om den vreemdeling bij mijnheer te brengen. De gast volgde den bediende, maar 't was met zoo wankelende schreden, dat de knecht zei: „Kameraad, je moet eerst wat eten, anders houdt je 't niet vol.” Of nu al de ander zei, dat hij niet eten kon, dit baatte weinig. De knecht beriep zich weer op zijn „orders.” Toen die nagekomen waren, werd Geertjes vader bij den kapitein gebracht, die na enkele gedane vragen en verkregen antwoorden zei:

„Mijn raad is, dat je hier nog blijft. Ik geef je dochter vrijaf, want je zult wel wat te verhandelen hebben. Wil je gaan dat staat je vrij, maar ik vrees, als ik je aanzie, dat je toch vandaag de haven niet halen zoudt. In alle geval, vóór je gaat, wil ik je nog wel eens spreken.”

De ander zei vriendelijk dank, en nam met vreugd het aanbod aan. Toen begaf hij zich weder stalwaarts, doch vond er Geertje niet, die naar haar kamertje was gebracht. Daar kon hij nu met haar spreken. Zij was reeds in zoover hersteld, dat zij geen hulp van anderen meer behoefde, en niets verlangde dan rustig met vader alleen te zijn.

Toen zij echter den laatste weder aanzag, terwijl hij

naast haar zat met den arm om haar heen geslagen, schrikte zij opnieuw. Wat was hij veranderd! Zij kon hem zich nog voorstellen als een gezond, krachtig man, blozend van gelaat en sterk als twee anderen. Thans zag hij er uit als een, die 't niet lang meer zou maken; de wangen waren ingevallen, de oogen stonden flauw, en zij behoefde nu niet meer, als toen zij een kind was, te vreezen, dat vaders stevige handdruk haar zeer zou doen. Hoe ontdaan zij ook op 't oogenblik mocht wezen, toch zag zij er, bij vader vergeleken, al ras weer voortreffelijk uit.

Doch er was nog meer bij vader veranderd, dan het uiterlijk. Dat bleek, tot groote verbazing zijner dochter, al aanstonds. Want toen zij, na even zijn haastige vraag naar moeder te hebben beantwoord, nog meer wilde vertellen, sprak hij:

„Mijn lieve kind, wacht even. Laat ons eerst God danken, die ons zoo wonderbaar en onverwacht weer bij elkaar brengt.”

Met groote verwondering zag Geertje haar vader in 't gezicht. Haar herinneringen van hem waren gelijk wij weten, niet louter aangename. Zij kon hem zich voorstellen als een man die veel en zwaar werk deed, maar die ook veel dronk en vaak vloekte. Doch bidden . . . dat had hij, voor zoover zij zich kon herinneren, nog nooit gedaan. Daarbij, hoe had zij 't zelf in de laatste tijden verzuimd, uit gemis van behoefte eraan.

Des te meer moest het haar treffen, toen vader in een kort maar vurig en krachtig gebed, God den Heere dank zei voor het geluk, hun beiden zoo ongedacht geschonken, voor Zijn bewarende hand over hen, gelijk over moeder, en voor zoovele bewijzen van Zijn liefde, leiding en trouw al die jaren van scheiding ondervonden. Met ontroering hoorde de dochter het aan. Zij had zichzelf, als zij aan vader dacht of over hem sprak, steeds voor beter gehouden, dan hem. Thans kwam onwillekeurig de gedachte bij haar op, of dit nog wel zoo was, en zij gevoelde het,

't viel moeielijk daarop ja te zeggen. Thans herinnerde zij zich ook weer wat de knecht haar had verteld, en — hoe weinig zij ook in den laatsten tijd van de „fijnen” had willen weten — zij gevoelde toch, dat de vader van thans een beter man was, dan de vader die haar verlaten had.

„Vader,” zoo sprak de dochter, nadat beiden een poos hadden gezwezen, „hoe is het u toch gegaan? We hebben u telkens brieven geschreven, maar er is bijna nooit antwoord gekomen. O, we zijn zoo bedroefd geweest, en eindelijk kwam er een soldaat uit Brabant, die zei, hij wist niet beter of u waart dood.”

„Kindlief,” was 't antwoord, „ik zou je een heel lange geschiedenis kunnen vertellen, maar dat gaat nu niet. Ik voel dat ik er te zwak voor ben, en de helft zou vergeten. Maar ik zal mijn best doen om je alvast het voornaamste te verhalen. Als 'k door Gods goedheid moeder nog eens mag weerzien en we weer met zijn drieën samen kunnen wezen, hoor je er wel meer van.

„Zooals je nog wel weten zult, had ik dienst genomen bij het leger en omdat er oorlog was met de Franschen moest ik naar Brabant, want daar werd gevochten. Ik kwam te liggen in Oudenaarde, dat is een stad in Vlaanderen. 't Was daar niet pleizierig. De menschen praatten wel Hollandsch, maar heel anders dan hier. Ook waren ze allemaal Roomsch, en hadden het niet begrepen op ons, want we waren ketters, zeiden ze. Wel waren ze onze vrienden, omdat we net als zij vochten tegen de Franschen die 't land wilden innemen, maar voor de rest lieten ze ons links liggen, tenminste de vreemdelingen.

„Ik bleef daar een maand of wat en moest toen uittrekken, omdat er een veldslag zou geleverd worden. Daar ben ik dan ook bij geweest.”

„En was dat niet verschrikkelijk, vader?”

„Ja Geertje, het was zoo, dat ik in 't eerst niet wist wat te doen. Door den rook en het stof kon men niet

ver zien, doch overal om mij heen vielen soldaten dood of gewond neer. En ik hoorde nu gillen en schreeuwen en kermen, en dan weer getrommel en trompetten. Ik begreep niet hoe 't alles ging, maar schoot op kommando maar telkens, tot ik eindelijk een hoop ruiters in galop zag aanrennen. Nu zett'en we ons schrap. De vorsten knielden, de anderen stonden allen met het geweer geladen. De ruiters vlogen als wilden op ons aan, maar wij schoten, schoten nog eens, en toen hoorde ik den officier roepen: „Vooruit!” en wij stormden er met een luid geschreeuw op los. Ik geloof niet dat er vijf en twintig van de Franschen levend afgekomen zijn.”

„Hé, wat vreeselijk,” zei Geertje, die een weinig begon te begrijpen wat oorlog eigenlijk zeggen wil.

„Ik had”, zoo ging de vader voort, „veel lust om het soldatenleven vaarwel te zeggen; want in Amsterdam had ik 't zeker veel beter dan daar, gelijk ik nu recht begon te beseffen. Maar onze kapitein zei, dat ik me flink gedragen had, en dat hij me tot bevordering zou voordragen. Dat is dan ook gebeurd en ik kreeg ook een beter garnizoen. Daar hadden we een lui leven, en zoo raakte ik weer aan het drinken, en 't ging er raar toe onder zooveel vreemd volk, Walen en Duitschers, Engelschen en Zwitsers. Want je moet weten, dat die allemaal vochten tegen de Franschen, en er waren er veel bij, die dienst hadden genomen omdat er niet veel anders overschoot. Ik werd bevorderd, maar ik merkte toch dat ik niet veel verder kon komen, omdat ik zoo weinig had geleerd en ook omdat ik meer lust toonde in drinken en een goddeloos leven dan in dat gene, waartoe de dienst mij telkens riep. Zoo zwierf ik van de eene plaats naar de andere; nu waren we hier, dan daar; maar zelden was het plezierig. Nu, we waren dan ook lang niet altijd welkom en daar was reden voor. Want we maakten het den menschen soms lastig genoeg. In sommige streken daar praten ze Koeterwaalsch, en ook wel Fransch, en dan kon ik al heel weinig met hen op-

schieten, al leer je heel gauw er althans wat van begrijpen. Eindelijk kwamen we te Namen te liggen, want er was alle kans dat die stad zou belegerd worden."

"En is dat ook gebeurd?" vroeg Geertje.

"Dat weet ik niet, want ik ben te Namen niet gebleven. Hoe het kwam zal ik je vertellen. Want, schoon de menschen het een ongeluk noemden, toch geloof ik, dat het in des Heeren weg nog een groot geluk is geweest.

"Zooals ik je zei, was het in dienst dikwijls een ruw leven. Daar kun je hier je zoo geen denkbeeld van maken. Er werd wel voor ons gepreekt als er gelegenheid toe was, en we moesten er dan heen, maar de meesten luisterden niet, en sommigen zaten er bij te slapen, omdat zij geen lust hadden in den dienst van God, en liever in de kroeg zaten dan in de kerk. Zulk een was ik ook, en de Heere God heeft groot geduld en lankmoedigheid met mij geoefend; anders was ik zeker reeds lang niet meer.

"Op een Zondagmorgen gingen we, met z'n vieren, na de kerk, wandelen buiten de vesting. We hadden dan vrijaf. Een uur zoowat van de stad lag een herberg, waar veel soldaten kwamen en ook Zondags boeren en boerinnen. Je begrijpt wel hoe daar de Zondagmiddag werd doorgebracht. Je merkt in die Roomsche streken toch al van den Zondag veel minder dan hier, en dan zijn de menschen daar in 't Zuiden als 't op drinken en pret maken aankomt ons misschien nog de baas. Om kort te gaan, dien middag ging het er zóó toe, dat ik me nu schaam er over te spreken. Tegen den avond waren we, geloof ik, allen dronken. Wat er toen verder gebeurd is kan ik me niet meer herinneren; 't is me later verteld. Toen ik weer tot mijn bewustheid kwam, lag ik in 't hospitaal, en gevoelde een geweldige pijn aan mijn voet."

"Hoe was dat gekomen vader? Was dat in den oorlog gebeurd, dat zij u gestoken hadden of zoo?"

"Wel neen: het was om zoo te zeggen geheel mijn eigen schuld. Je moet weten, we moesten altijd op

een bepaalden tijd weer in de vesting zijn. Toen we daar nu zoo dronken in de herberg lagen, liet de waard — dat is me later verteld — een kar halen en ons er op leggen. Dit deed hij, omdat hij bang was dat als wij te laat thuis kwamen, 't aan de soldaten zou verboden worden voortaan zijn herberg te bezoeken. Een boerenjongen zou ons naar Namen brengen. Maar zoo dronken was ik — heb ik later van mijn kameraads gehoord — dat ik halverwege de vesting van de kar tuimelde. Het wiel ging over mijn voet en ik moet geweldig gekreund hebben, al wist ik daar later niets meer van. Toen ze in de vesting kwamen, brachten ze mij maar dadelijk naar het hospitaal.”

„En waart u erg bezeerd?”

„Heel erg; mijn been was bij den enkel gebroken, en ik leed hevige pijn, wel vijf weken lang. Toen kon ik weer een beetje voortstropelen, maar mocht nog niet uit het ziekenhuis, hoe graag ik ook wilde. Eindelijk na een maand of twee, kon ik heengaan. Doch het loopen ging nog slecht. Toen hebben ze 't onderzocht en het eind was dat ik moest worden afgekeurd voor den dienst, daar ik nooit meer goed zou kunnen loopen. Dit is dan ook net zoo uitgekomen.”

„Toen ik uit het hospitaal kwam,” zoo vervolgde vader, „wist ik niet wat aan te vangen. Mijn eerste gedachte was naar Holland terug te keeren, en ik kreeg daar ook 't noodige reisgeld voor. Ook zou ik, zei men, als ik weer te Amsterdam was, pensioen ontvangen, omdat ik in den dienst ongeschikt was geworden voor soldaat.

„Ik ging dus op weg en kwam te Brussel. Daar meldde ik mij aan, om eens te hooren hoe 't met dat pensioen zou staan. Maar dat viel tegen. Want mijn zaak was intusschen onderzocht, en toen was gebleken, dat ik wel een ongeluk had gekregen, tijdens ik in dienst was, maar door mijn eigen schuld. Daarom zou ik dan ook niets ontvangen dan het reisgeld dat verder noodig was, om Amsterdam weer te bereiken. Hoewel dit nu, goed beschouwd, heel rechtvaardig was, werd ik toch ontevreden. Als ze mij

zoo behandelen, dacht ik, ga ik niet naar mijn land terug en blijf liever hier.

„Je zult wel zeggen, kind, dat ik om degenen die achter waren gebleven, dan ook niet veel dacht, en dat is ook zoo. In den dienst was het een ruw leven geweest, en niemand bekommerde zich veel om wie en wat ver weg was. De hoofdzakelijke reden was, dat ik toen, gelijk al mijn bekenden, buiten God leefde en handelde, en mijn hart gesloten was voor al wat niet is uit den natuurlijken mensch.

„Ik bleef eerst nog wat te Brussel, en zocht er werk; dat vlotte echter niet best. Want als buitenlander was ik met niets daar bekend, en de meesten konden mij niet gebruiken. Eindelijk kreeg ik toch werk bij een koopman in wollen goederen en dekens, als looper en pakhuisknecht. Maar daar ik niet vlug ter been was, verdiende ik niet veel. En ik mocht nog blij wezen, dat ze mij hielden en dorst niet klagen. Ik had daar een hard leven. De menschen waren Roomsch, en dat ik het niet was deed mij bij sommigen weinig goed. Niemand bemoeide zich met mij, en ik voelde mij op 't laatst zoo alleen en verlaten, dat ik besloot toch in vredesnaam maar de reis naar mijn vaderland te aanvaarden.”

„Dus komt u dan nu van Brussel vader?” vroeg Geertje; „is dat niet heel ver hier van daan, wel acht dagen reizen?”

De lezer die weet, dat men tegenwoordig de reis in een uur of vijf best kan doen, denke er aan, dat we hier vertellen, wat nu bijna twee eeuwen geleden plaats vond.

„Dat kan er naar wezen,” hernam vader, „maar een dag of wat gaat er mee heen. Evenwel, ik kom nu niet van Brussel, tenminste niet rechtdoor. Daar scheelt veel aan.

„Juist toen ik van plan was heen te gaan, en dus op straat liep, kwam mij iemand tegen, die me staande hield. Ik kende hem eerst niet, maar hoorde wel aan zijn taal, dat 't een Hollander moest wezen. En om 't je maar kort

te vertellen, we hadden bij 'tzelfde regiment gediend. Maar hij was er beter afgekomen dan ik; hij had zijn tijd uitgediend, en was toen nog gebleven tot de oorlog ophield en had een klein pensioentje gekregen, door voorspraak, geloof ik. Hij had, zei hij, in Holland kind noch kraai, en daarom had hij geprobeerd in Brussel een kroeg op te zetten. Dat noemen ze daar een estaminet, weet je, want ze koeteren veelal zoo wat Fransch en Vlaamsch door mekaar. Nu dat was goed gegaan, zooals die dingen ongelukkig altijd schijnen te doen, maar 't is geld dat ik liever niet heb!"

Geertje keek vader eens van ter zijde aan. Zoo iets zou hij zeker vroeger niet gezegd hebben. Toen bracht hij immers trouw zijn halve weekloon naar de kroeg. Vader moest wel veranderd wezen 'bij vroeger. Zou hij misschien ook „fijn" zijn geworden?

„Mijn oude kennis dan," zoo ging vader voort, „nam mij mee, tracteerde mij, en liet me zijn winkel zien, die heel druk liep, dat moet ik zeggen, want ze zuipen daar in Brabant als tempeliers."

Dit laatste gezegde, of liever spreekwoord, klinkt ons wat vreemd, doch was vooral toen bij ieder bekend. De tempeliers of tempelridders waren een ridderorde uit den tijd der kruistochten, die echter toen reeds lang niet meer bestond. Men verweet den ridders, dat zij o.a. 't ook heel ver hadden gebracht in de smulkunst, en volleerd waren in 't drinken of „zuipen" — niet juist van water.

Geertje begreep vader best, die voortging:

„Mijn vriend had al twee knechts, maar een ging er weg, en nu kon ik zijn plaats krijgen. Ik had er veel zin in, want ik zou meer loon hebben, en niet zoo moeten sjouwen. Ik nam het dus aan, en vond het er niet onplezierig. Je moest er wel op je „qui vive" ¹⁾ wezen maar voor 't overige

¹⁾ De uitdrukking, die de Fransche schildwachten gebruiken om iemand aan te roepen. In ons leger gebruikt men het Duitsche *Werda*, d. i. wie daar. Op zijn „qui vive" zijn, wil zeggen, goed uitkijken, op zijn tellen passen.

kon ik het best af. Evenwel, ik kwam er in groote verleiding. In mijn vorige werk had ik geen geld om drank te koopen, en had me er ook buiten gehouden. Maar hier was elk oogenblik de een of ander, die je wou laten drinken, en kostte het me buitendien niet veel. Je begrijpt, lieve kind, de gevolgen. Ik ging weer aan 't drinken, en hoewel ik mij telkens voornam op te passen voor te veel — want ik wist heel goed dat het drinken mij in 't ongeluk had gebracht — toch was ik spoedig weer een dronkaard. Want ik zocht mijn sterkte niet in den Heere God, maar in mij zelf.

„Schoon mijn vriend, of nu ook mijn baas, graag had dat zijn gasten veel dronken, en ook voor mij op geen druppeltje zag, toch kreeg ik al gauw om dat drinken moeite met hem. Want ik moest veel geld ontvangen, ik kende die vreemde munt niet altijd zoo best, en de lui waren niet altijd even eerlijk, zoodat ik al spoedig nu en dan niet uitkwam, en 't zelf bij moest passen. Dat leek mij bijster slecht. Maar als ik er over klaagde, zei de baas: „Zorg dan ook dat je niet „onbekwaam” (beschonken) in den winkel staat. Als de menschen een stuk in der kraag hebben, kan je niet verwachten, dat ze zoo op een haar weten, hoe veel je hebben moet.”

Geertje keek vader zoo verwonderd aan, dat hij begreep hoe zij hem niet vatte, en hij zei:

„Ja, zie je, dat is zoo bij wijs van spreken. Want een stuk jenever of brandewijn is heel wat, en dat zal iemand niet in een keer in zijn kraag of anders gezeid te lijf slaan. Maar hij wou er mee zeggen, dat als de menschen zelf dronken waren en ik ook, er van de heele rekening niet veel terecht kwam, en daar had hij gelijk in.

„Op een avond kwam ik laat uit den winkel, want er had iemand zijn vrienden onthaald, en ik had ook 't mijne gekregen. Ik moest een heel donkere, nauwe straat door; alleen aan den hoek brandde een lamp voor een heiligenbeeldje: want die hebben ze daar veel aan de hoeken van

de straten, moet je weten. Door de donkerte en zeker ook doordat ik niet goed meer bij mijn zinnen was, viel ik, denkkelijk over een steen of een paal, en sloeg tegen den grond. Ik heb daar zeker een tijd gelegen, en toen ik weer tot mij zelf kwam, voelde ik een pijn, alsof al mijn leden waren gebroken. Ik begon te schreeuwen en te kermen, doch geen mensch scheen het te hooren. Ik wou opstaan, maar daar was geen denken aan.

„Ik werd vreeselijk benauwd, veel meer — dat zal je wel vreemd vinden — dan ik ooit in den oorlog was geweest, waar toch de dood zoo dikwijls vlak bij mij was. Ik kon daar zoo niet blijven en begon, toen al 't roepen niets hielp, God te bidden mij te helpen en te redden. Ik had, dunkt me, nog nooit zoo gebeden, want nu meende ik wat ik zei. Daarop beproefde ik voort te kruipen naar het beeld bij de lamp. Want ik dacht: Als ik hier blijf, ziet mij niemand, en ben ik misschien over een uur of wat dood. Maar op den hoek bij 't licht, daar komt wel de een of ander voorbij, die mij ziet. Je merkt wel, dat ik, zeker wegens den val en de erge pijn, niet meer door den drank was bevangen. Ik kroop voort al kermend, tot ik eindelijk bij 't beeld kwam. Daar bleef ik liggen; ik kon toch ook niet verder, en wachtte af of er iemand opdaagde. Maar ik hoorde geen voetstappen. 't Was daar in die buurt erg acfteraf, en ik kwam er anders ook bijna nooit iemand tegen.”

„Eindelijk,” zoo vervolgde de spreker, „hoorde ik voetstappen. Ik zag een oude vrouw aankomen. Ik riep en bespeurde dat zij schrikte. Toch kwam zij naderbij en keek verbaasd toen zij mij daar zag liggen. Doch mijn klagen en kermen deed haar zeker begrijpen, dat zij niets te vreezen had.

„Ik beduidde haar zoo goed ik kon wat mij was overkomen. Gelukkig verstond zij mij en ik haar ook, al was 't wat gebrekkig. Natuurlijk kon zij mij niet opnemen, doch zij liep heen, en kwam weldra terug met een man, en nu werd ik opgeholpen en kon zoowat voortstropelen,

naar haar woning, waar ze mij binnen brachten. Mijn eigen woning lag nog een heel eind verder.

„Ik was bij goede menschen gekomen, want zij zorgden voor mij alsof ik hun eigen kind was. Doch de hevige pijn die ik leed konden ze niet wegnemen. 's Morgens haalden ze een meester ¹⁾, die zei, dat ik wel lang ziek kon liggen. Want ik had me erg gekneusd, en ook inwendig bezeerd. 't Leelijkste was dat mijn been, dat al niet goed was, nu weer een knauw had gekregen. Ik stuurde een boodschap naar mijn baas, of hij wachten kon tot ik weer beter was maar kreeg geen antwoord. En toen ik later nog eens stuurde, liet hij weten als dat het mijn eigen schuld was, en ik dus wel kon wegblijven voor goed. Hij had al een ander.”

„Dat's ook vriendelijk,” zei Geertje.

„Ja kind, zoo gaat het. De barmhartigheden der goddeloozen zijn wreed. Toch had hij niet geheel ongelijk. Maar ondertusschen lag ik ziek en was, dacht ik, dien menschen tot grooten last, en kon ook niet vervoerd worden naar mijn eigen woninkje. De oude vrouw was de moeder van den man, daar ik je van verteld heb: zij woonden dicht bij elkaar. Ik was bij de moeder in huis gekomen, maar de man en zijn vrouw hielpen me ook veel, als 't noodig was.”

„Dat was mooi,” zei Geertje, „had ik maar geweten vader, dat u daar ziek lag.”

„Ja kind, maar 't was niet buiten Gods bestel, dat ik daar zoo kwam te liggen. Je moet weten, dat ik op een dag, terwijl ik me in bed erg lag te vervelen, de vrouw zag zitten lezen in een groot boek met koperen sloten. „Wat leest ge daar?” mocht ik zoo zeggen. „Wel,” zei ze, „wilt ge eens hooren?” Toen las ze mij wat voor van den verloren zoon en ik zei: „O dat is de Bijbel.”

Nu keek ze heel verwonderd, en begreep dadelijk, dat

---

¹⁾ Een wondheeler, heelmeester of chirurgijn.

ik van haar geloof moest zijn. Ze was namelijk Gereformeerd."

"Hé," zei Geertje, "ik dacht dat daar enkel Roomschen woonden."

"Dat dacht ik ook," was 't antwoord "en ik moet je dan ook zeggen, dat ik er behalve de vrouw en haar familie geen Gereformeerden heb gevonden. Vroeger jaren waren er heel veel, zooals zij mij vertelde. Haar overgrootvader had, zei ze eens, verhaald dat er zelfs wel dertien dominees waren. Maar toen de Spaanjaarden kwamen, moesten al de Gereformeerden weg. Een, die Plancius heette, moet nog bij ons in Amsterdam zijn geweest. Een ander die bleef is om zijn geloof gedood. Maar dat was lang geleden. De vrouw dan en haar kinderen waren Gereformeerd en leefden stil voor zich heen. Want alles om hen heen was Roomsch.

"Ik merkte al heel spoedig, dat zij menschen waren die God vreesden, en dat ik veel bij hen tekort schoot. Ze begrepen zeker ook heel goed wat voor man ik was, maar zeiden niets er van. Doch toen ik eenmaal van den Bijbël had gesproken, las de oude vrouw mij elken dag wat voor of haar zoon deed het, en dan spraken zij er ook wel eens over. Ik had dat vroeger ook wel zoo gehoord, maar ik had nooit willen luisteren. Nu moest ik wel, en wilde ook wel. 't Was alsof de Heere God tot mij zeide: Gij hebt nooit tijd gehad om naar Mijn stem te hooren, maar nu zal Ik u al den tijd geven, weken lang. Ik heb daar, schoon ik veel pijn leed, toch gezegende dagen gehad. Want ik leerde door des Heeren Woord, dat Hij zegende. inzien welk een groot zondaar ik was in Gods oogen. Ik begreep nu, hoe onbegrijpelijk genadig en barmhartig de Heere God was geweest, die mij op het slagveld en in mijn los leven steeds had bewaard, zoodat de dood mij niet weggenomen, en ik nog leven en tijd ter bekeering behouden had. Maar ook werd mij duidelijk, hoe de genade Gods die in Christus Jezus aan alle menschen is verschenen,

mij nu ook werd verkondigd, en ik nog te bekwamer tijd kon worden geholpen."

Nogmaals zag Geertje haar vader zeer verbaasd aan. 't Was als hoorde zij den koster spreken. 't Klonk haar heel bekend en toch uit vaders mond weer vreemd.

"Toen ik eindelijk weer beter was," zo ging vader voort, „was ik in alle opzichten niet meer de oude. Mijn gestel was zwakker geworden en de dokter zei, dat ik nooit weer zwaar werk zou kunnen doen. Maar daar binnen, in mijn hart, was het daarentegen geheel anders en beter geworden dan het eerst was. Ik had als een verloren zondaar de toevlucht mogen nemen tot Gods genade in Zijn lieven Zoon, en in Hem had ik de vrijspraak, de schuldvergiftenis verkregen. Wel was ik arm en zwak naar de wereld, maar ik voelde mij rijk en krachtig, nu ik wist dat de Heer met mij was, dat Hij mij niet zou begeven noch verlaten.

"In Brussel kon en wou ik echter niet meer blijven. Ik schreef dus naar Holland, maar die brief is zeker niet terecht gekomen."

"Nee," zei de dochter, „maar we waren ook verhuisd, zooals u weet, en de bureu verhuizen ook nog al eens. Ze konden u zeker niet vinden."

"Ik weet niet of de brief wel ooit in Amsterdam is gekomen," was 't antwoord dat vader niet zonder reden gaf. Brieven toch konden in dien tijd veel lichter dan thans zoek raken of niet komen waar zij zijn moesten. De post was toen heel anders ingericht dan nu, ging natuurlijk veel langzamer en liep over heel wat schijven. Iedere groote plaats deed het zoowat op eigen gelegenheid, en vooral naar het buitenland was de verzending soms ver van geregeld. Daarbij kwam, dat men toen niet had wat wij den „Burgerlijken Stand" noemen. De stads- en de dorpsbesturen hielden geen aanteekening van de bewoners, geboorten, sterften, woonplaatsen, enz. Ook hadden de huizen geen nummers. In de kerken werden doopboeken gehouden,

waarin men tegenwoordig nog vaak gaat nazien wanneer menschen uit vroeger tijd geboren zijn en waar, hoe hun ouders heetten, enz. Evenzoo hield de kerk aantekening van de huwelijken en veelal ook van de begrafenissen. De woonplaatsen der menschen werden in die aantekeningen vaak ook vermeld. Men behielp zich op de adressen van brieven met allerlei aanwijzingen, b.v. van het uithangbord, van den gevelsteen, een opschrift op het huis, enz. Zoo leest men van Goossen „in het anker”, Klaassen „daar de beer uithangt”, Pieter „in 't Geloof”, enz.; ook schreef men „tegenover 't weeshuis”, „bij de Oude kerk”, enz. Ge begrijpt echter licht, hoe in geringe buurten, waar veel menschen in één huis woonden en waar de post zelden kwam, een brief — die trouwens ook zeldzaam was — licht onbestelbaar kon zijn. Verhuisde iemand, dan bestond er geen vaste gelegenheid om te weten te komen waar hij heen getogen was. Van menig bekend man uit vroeger eeuwen, weten we zelfs niet recht hoe hij heette, wanneer hij geboren is, waar hij gewoond heeft, enz.

„Toen ik eindelijk beter was”, zoo vervolgde vader, „moest ik mijn vriendelijken verzorgers vaarwel zeggen. Ik had hen voor veel te danken, vooral daarvoor dat zij 't middel waren geweest om mij te brengen op den weg des levens, zoodat ik kan zeggen: Ik was blind maar nu zie ik.

„Ik had hun graag al de moeite en zorg vergolden, die zij voor mij hadden besteed, doch ik kon niet, want ik was nu doodarm. Gelukkig dienden ze geen rekening in, en zorgden zelfs nog dat ik een reispenning kreeg. Maar ik zal nooit vergeten wat zij voor mij gedaan hebben, en de Heere God in den hemel moge het hun vergelden, ja ik weet dat Hij het doen zal, naar Zijn Woord.

„Ik moest nu weder aan 't zwerven, dan hier dan daar, doch het ging niet. Ik leed honger en gebrek. Dat kwam aan den eenen kant daardoor, dat ik niet meer zoo voort kon als vroeger, en dus lang niet voor alle werk te gebruiken was. Maar aan den anderen kant ondervond ik

ook, dat wie God vreest in de wereld verdrukking zal hebben. Zoo als ik je zei, zijn de menschen daar Roomsch. Wat *ik* was, daar hadden ze vroeger niet streng op gelet. Ze gingen naar de kerk, maar voor de rest deden ze naar hun lusten. Zondags mochten ze rijden en rossen, en als het kermis was ging het dol en brooddronken toe. Eertijds deed ik daarbij mee, en mochten ze mij wel lijden. Maar nu was 't anders. Ik vond al die wereldsche pret verkeerd, en had er geen lust meer toe. En nu kregen ze een hekel aan mij, en op 't laatst wilde niemand mij meer in dienst hebben, en heette ik bij iedereen een ketter. 'k Heb wat dikwijls aan Jan Herrewijn gedacht."

„Wie was dat?“, vroeg Geertje. „Zeker iemand uit den dienst?“

„Neen meid. Je moet weten dat die goede menschen in Brussel, die mij hadden opgepast, nog een boek hadden, waarin stond van al de menschen die in Vlaanderen vroeger om 't geloof zijn ter dood gebracht. Wie de Roomsche kerk vaarwel zei en 't met Gods Woord hield, werd verbrand of zoo. Dat is ook gebeurd met dien Jan Herrewijn, waar ik je van sprak. In 't boek stond wat hij zei toen ze hem wegbrachten. Ik heb 't nog onthouden. Hij zei: „Zoo beloont nu de ellendige wereld de dienaren van Christus. Eertijds toen ik dronk en klonk en dobbelde, liet men mij stil begaan, doch nu ik den Heere vrees, voert ze mij ter dood. Maar de dienstknecht is niet meer dan zijn Heer.“

„Kortom ik begreep wel, dat het daar in het Zuiden voor mij niet was om te blijven. Zoo ging ik dan op reis naar Holland. Maar het kostte me heel wat zoover te komen. Weken lang heb ik gezworven eer ik hier kwam, en 't is zeker des Heeren leiding, dat ik juist op deze plaats een nachtverblijf moest krijgen en zoo mijn dochter weer vinden. Nu moeten we overleggen wat ons te doen staat.“

Zoo geschiedde, en 't gevolg was dat Geertje en haar vader den volgenden dag reeds naar Amsterdam trokken. De kapitein had het meisje een week vrijaf gegeven, en

er zelfs 't noodige reisgeld en nog wat meer bij geschonken. Beiden togen naar Halfweg, een plaatsje tusschen Haarlem en Amsterdam en namen daar plaats in de trekschuit. Dit voertuig zal men thans in de Haarlemmer trekvaart niet meer vinden, althans niet met reizigers gevuld. In dien tijd echter was de trekschuit zeer gezocht, en bij vreemdelingen zelfs hoog geprezen. In de roef, (roef is *dak*) het mooie, overdekte gedeelte voelde men niet dat men voer, kon men gerust een slaapje doen. 't Ging trouwens acht of tienmaal langzamer dan thans met den spoortrein. Alleen de „vlietschuit" maakte wat meer haast, voor de gewone liep een paard op een sukkeldrafje. Wie in de „schuit" zat, 't min fraaie, ten deele open gedeelte, betaalde minder dan de roefmensen, maar had ook minder gemak.

Kon 't gebeuren, dat iemand in de trekschuit tijd te veel had — daarop was trouwens gerekend, — maar Geertje noch haar vader hadden daar last van. De dochter had, evenals haar vader, veel te verhalen, schoon zij het minder geregeld deed dan hij, en dat wel om goede redenen. Vader vroeg dan ook veel meer dan zijn dochter had behoeven te doen, en 't scheen wel dat niet alle antwoorden hem bevredigden. Vooral wat Geertje van den koster en diens vrouw vertelde boezemde vader belang in; dat zij bij haar pleegouders niet was gebleven keurde hij volstrekt niet goed.

Na bijna anderhalf uur varens, hadden zij het doel van hun reis bereikt. Dicht bij de Haarlemmerpoort, die er heel anders uitzag dan de Willemspoort die nu op dezelfde plek staat, hield de schuit stil, en stapte 't gezelschap uit. Voor hen lag de groote stad, toen de grootste in noordelijk Europa, Londen uitgesloten, aan de landzijde geheel met muren omringd. Sterke bolwerken, waarvan een, het Blauw-
hoofd, dicht bij de poort lag, verdedigden de stad. En toen vader 't alles aanzag, sprak hij diep geroerd: „God zij geprezen, die 't mij nog eens weer doet aanschouwen; ik

oen wel diezelfde niet meer als vroeger toen ik in mijn kracht was, maar ik heb nu ook wat beters, dat ik toen niet had. En nu, kind, moeten we moeder gauw gaan opzoeken."

Ze gingen den naasten weg over den Haarlemmerdijk, die toen reeds net als nu geheel met huizen was bezet. Doch halverwege al moest vader rusten, waartoe de banken, die toen op de meeste stoepen werden gevonden, gelukkig gelegenheid boden. Zulke banken dienden eigenlijk voor de bewoners der huizen, die 's avonds zich kwamen verlichten, terwijl vader een lange pijp rookte, en de kinderen op de stoep speelden. Tegenwoordig zou men dat wat „burgerlijk" vinden, of „ordinair" zooals de Amsterdammers zeggen. Doch in dien tijd deden zelfs zeer deftige familiën zoo. Ja men vindt opgeteekend, dat een bekend raadsheer, Bontemantel geheeten, een gesprek over staatszaken hield met een hooggeplaatst man die naar Indië ging, terwijl beiden genoeglijk steunden op de ijzeren leuning van de Nieuwebrug aan 't IJ.

Vader had blijkbaar van zijn kracht wat veel gevergd, en daarbij was de ontroering groot, nu hij na zooveel jaren zijn stad wederzag, en allerlei herinneringen bij hem opkwamen. Hij beefde, en zei eindelijk dat hij geen kans zag den langen weg naar 't gasthuis nu af te leggen. Trouwens Geertje merkte dat ook wel, en overlei wat te doen. Aan drinkwinkels was hier geen gebrek, doch vader was, wat zijn dochter ook mocht zeggen, niet te bewegen daar in te gaan. Nog zat men te redeneeren, toen de man eensklaps zei:

„Weet je wat, kind, de Anjeliersgracht is hier immers heel dicht bij. Laten we even bij dien koster gaan, onze oude kennissen. Als ik daar rustig een poosje zit en wat drink, kom ik zeker wel bij."

Dat Geertje veel zin had in dit bezoek durf ik niet zeggen. Doch ook zij wist geen beteren raad. Zoo stapte men dan op, ging een zijstraat in, 't Fransche Pad voorbij,

en na een klein half uur — want vader liep nu heel langzaam — was de kosterwoning bereikt, vóór welke echter het „school en braayen” niet meer prijkte.

De goede koster was niet weinig verbaasd, toen daar zoo plotseling twee menschen voor zijn oogen stonden, die hij wel geenszins vergeten, maar toch evenmin op dat oogenblik verwacht had. Hij ontving hen recht hartelijk, en daar vader te vermoeid was om te spreken, deed Geertje het woord, en verhaalde in 't kort wat er gebeurd was, en wat hen nu hierheen dreef.

Al begreep de man des huizes niet alles, toch genoeg om hem met groote belangstelling te vervullen. Hij bood zich dadelijk aan, om behulpzaam te wezen zooveel hij kon. „Mijn vrouw,” zoo voegde hij er bij, „is er ongelukkig niet toe in staat: zij ligt ziek al een paar jaar; misschien kunt ge haar straks even zien.”

Intusschen was vader wat uitgerust, en in 't gesprek dat nu volgde, had de man des huizes al aanstonds gelegenheid op te merken, hoezeer zijn oude kennis veranderd was bij vroeger: naar het lichaam zeker veel verzwakt, maar naar den geest geheel anders en beter dan weleer. In stilte dankte de oude man den Heer, die zich over den zorgeloozen zondaar had ontfermd, en hem tot de kennis Zijns naams geleid.

„Wacht even,” sprak de koster, toen vader, door 't spreken vermoeid, zweeg, „ik kom dadelijk terug.”

Na een oogenblik keerde hij weder en zei:

„Mijn vrouw zou Geertje heel graag even spreken. Wil ik nu met u naar 't gasthuis gaan, dan komen we straks hier terug.”

Dat vond de oudste der twee bezoekers best. De andere had er eigenlijk niet weinig tegen, doch zij begreep, dat het nu kwalijk ging te weigeren, en ook dat men niet zoo dadelijk zou weten, waarheen te gaan, na 't bezoek aan moeder. Zoo togen dan de koster en zijn vriend op weg, en Geertje naar boven, naar de welbekende kamer waar de zieke was.

De huisvrouw lag, gelijk haar man gezegd had, reeds zeer lang ziek, en was uiterst zwak, wijl de koorts haar ondermijnde. Men had toen tegen die ziekte geenszins die krachtige werkende middelen, welke de Heere God de menschen later heeft doen vinden, en behielp zich met allerlei andere, zooals we vroeger reeds verteld hebben. Bij deze zieke hielpen de middelen echter weinig, en Geertje schrikte dan ook, toen zij de juffrouw zag, die wel een schim geleek van wat zij vroeger was geweest. Bij het bed zat haar dochter die haar oppaste.

„Wat ben ik blij je te zien, Geertje!” sprak de zieke. „De Heere God heeft het wonderlijk zoo beschikt. O, ik heb zoo veel aan je gedacht, terwijl ik hier lag, en zoo verlangd, dat je eens komen zoudt.”

Geertje ontroerde; zij had gedacht een scherp verwijt te ontvangen, een „schrobbeering” zoo als zij dat noemde. Doch nu 't heel anders liep kon zij bijna niet antwoorden, en barstte in tranen uit. Toen zij wat bedaard was, kustte zij de juffrouw hartelijk, en zei hoe naar het was dat die al lang zoo plat te bed moest liggen en hoe het haar nu oprecht speet, dat ze zoo weinig van zich had laten hooren.

„Och kind,” was 't antwoord, „de Heere maakt het wèl. Hij heeft mij nedergelegd en in Zijn handen ben ik veilig, al gaat mijn lichaam er onder. Ik zal niet lang meer leven op aarde, dat voel ik wel, maar eeuwig in het huis niet met handen gemaakt, in de hemelen. Maar ik kan niet veel spreken. Vertel me nu eens je wedervaren in al dien tijd. Ik weet er haast niets van.”

't Was niet zoo gemakkelijk aan dat verlangen te voldoen, vooral wijl er vele dingen waren daar het meisje hier maar liefst niet over sprak. Toch duurde het verhaal nog vrij lang; ook had zij trouwe toehoorders.

„Je hebt al veel ondervonden, lieve Geertje!” sprak de zieke eindelijk: „Ik hoop maar, dat je er iets uit geleerd hebt, dan is het van nut, al had ik je graag hier gehouden.

Maar zeg mij nu eens, heb je ook geleerd in oprechtheid den Heere de dienen? Daar komt het immers op aan."

Het meisje zweeg: 't was al moeillijk daarop een antwoord te geven, en de juffrouw ging voort:

„Ik zeg dit, omdat ik het zelf bij ervaring heb. Al wat de wereld heeft en geeft is ten slotte onzeker, vergankelijk, en ons hart heeft er geen bevrediging in. We moeten altijd weer wat anders hebben en dan weer wat, doch nooit zijn wij voldaan. Dat worden we alleen, wanneer de Heere Christus onze onrust wegneemt door het geloof in de verzoening die Hij heeft gewerkt, en onze armoe vervangt door Zijn rijkdom. Zie, ik lig hier nu ziek en ga sterven. In de wereld heb ik niet veel gehad, dat weet je, en ik lijd soms veel smart. Doch door des Heeren genade is het alles te dragen, ja ik lig in vrede en verblijd mij, dat het niet lang meer duren zal. Want straks is al die moeite en al het lijden voorbij. Daarginds waar de Heere God woont, zal niemand zeggen: ik ben ziek, en zal Hij alle tranen van de oogen afwisschen, en de dood zal niet meer zijn, want de eerste dingen zijn weggegaan."

Met grooten ernst, schoon met zwakke stem toch blijmoedig, werden die woorden gesproken, en Geertje voelde zich diep getroffen en innerlijk bewogen. Zij zat een poosje stil zoowel om de zieke die afgemat was, als om zichzelf. Toen echter sprak zij eensklaps:

„o, Juffrouw, ik kan niet begrijpen, dat u zoo gelukkig zijt. Ik zou bedroefd zijn als ik ziek was, en bevreesd wezen om te sterven. Ik wou dat ik was als u, maar dat word ik toch nooit."

„Waarom niet? Ik ben een zondares zoo goed als jij, en 't is louter Gods genade, die mij het heil in Christus om niet, versta het wel, *om niet*, heeft geschonken.

„Ja maar, u zijt altoos een goed mensch geweest, heel goed, ook voor mij. Ik ben heel anders. Ik kan mij zelf niet anders maken."

„Neen zeker niet, maar de Heere God kan het, en wil

het ook. Er staat nergens in den Bijbel, dat de Heere Christus gekomen is om goede menschen zalig te maken, maar wel zondaren. Ik heb eens een boek gelezen, waarin een dominee zegt: „Als er in den Bijbel stond, dat de Heere Jezus gekomen was om N N — hij bedoelde iemand genaamd als hij — tot bekeering te roepen, dan zou ik twijfelen, of *ik* wel bedoeld was. Want licht kon er ergens nog een ander zitten, die net zoo heet als ik. Maar nu er staat dat Hij gekomen is om zondaars te zoeken en zalig te maken, nu heb ik niet te twijfelen, want bij de zondaren behoor ik ook.”

„Ja, ik ook,” herhaalde Geertje, en dat was blijkbaar nu niet een gedachteloos gezegde, gelijk zoo vaak, wanneer de menschen spreken: „Ja, zondaars zijn we allemaal.” Dat wil dan eigenlijk zeggen: 't Is me zoo kwalijk niet te nemen. — Wie meent wat hij zegt, als hij betuigt: Ik ben een zondaar; die verklaart daarmee tevens, dat hij een Verlosser, een Verzoener noodig heeft, of anders verloren is, reddeloos verloren.

De zieke zweeg; zij kon niets meer zeggen. 't Was op het oogenblik ook niet noodig. Want de Heere God had door haar tot Geertjes hart gesproken, en deze had nu meer gehoord en geleerd, dan in al de vroegere jaren bij de vermaningen in huis en school en kerk. Wel waren die vermaningen heel goed, maar als iemand stokdoof is, dan baat het niet al maken zelfs toonkunstenaars als Bach en Händel de schoonste muziek voor hem. Doch als de Heere God de ooren der dooven — en dat zijn allen die buiten Hem leven — opent, dan moeten zij luisteren, en worden geboeid en staan verbaasd, dat zij vroeger van die heerlijke klanken niets vernamen. En dan wordt hun ook de doofheid tot schuld, want God had hen niet met die kwaal geschapen.

Nog een poosje bleef Geertje beneden zitten praten met de dochter des huizes. Deze vertelde haar, hoe de school reeds geruimen tijd geleden had moeten gesloten worden,

wijl de schoolvrouw haar niet meer kon houden, en dat vader ook lang niet meer dezelfde was als vroeger. De zoon werkte nog in een looierij, en was de voornaamste steun van de huishouding.

Thans kwam vader met den koster terug, en daarmee een eind aan 't gesprek.

Zooals bleek, had de teruggekeerde een wandeling gemaakt, die hem, althans naar 't lichaam, geen goed had gedaan. De koster was Geertjes moeder even vooruit gaan waarschuwen, dat er iemand was om haar te spreken. Moeder, die in 't gasthuis vaak zelf zulke boodschappen had over te brengen, welke gewoonlijk weinig goeds voorspelden, dacht niet anders of er was een ongeluk gebeurd, met Geertje wellicht, en verschrikte hevig.

Nu trachtte wel de koster haar te doen bedaren, doch toen hij zei, dat iemand op haar wachtte, dien zij heel lang niet gezien had, ontstelde de vrouw nog meer. Zij sprong op, rukte de deur open van het vertrekje, waarin gemeenlijk de bezoekers werden gelaten, en trad metterhaast binnen. Daar zat haar man, hij, dien zij in zulk een reeks van jaren niet had gezien. Ja 't waren zijn trekken, die zij zag, hij was het wel, maar overigens, — kon dat dezelfde man zijn, die 't vroeger tegen drie opnam? Hoe was hij veranderd, vermagerd, neergebogen. Hij strekte de armen bevend naar haar uit, doch eer hij op kon staan, was zijn vrouw naast hem gezeten, en hield hem omvat. Toen echter begaven ook haar de krachten, en viel zij bewusteloos op zijde. Gelukkig was hulp hier spoedig bij de hand. Een halfuur later zat het drietal in de kamer die moeder bewoonde, en wat daar voorviel laat zich beter denken dan beschrijven. Al kon de teruggekeerde niet veel spreken en al was zijn vrouw hevig ontroerd gelijk hij, toch kon hij haar vergeving vragen, voor al 't verdriet haar aangedaan, en bemerkte zij zeer spoedig, dat haar man ook naar den geest een geheel andere was dan vroeger. Er viel veel, zeer veel te verhalen weerszijds. Doch de

koster begreep wijselijk, dat het beter zou zijn, als dit eerste bezoek niet te lang duurde en wees er dus op, dat zijn tijdelijke gast wel zou doen eerst een poos uit te rusten. Dat nu was voor elk die hem zag zoo duidelijk, dat de raad werd gevolgd, en afgesproken, dat moeder zoo spoedig zij kon komen, en men dan gezamenlijk overleggen zou wat te doen.

Dat bleek al spoedig makkelijker gevraagd dan beantwoord. De vader, die blijkbaar vooreerst niets kon doen, en rust en verzorging noodig had, kon bij den koster moeielijk blijven, die zelf een zieke had te verzorgen. Men had gelukkig in dien tijd niet zoo groot een aantal menschen als thans, van wie men evenmin kan zeggen, dat zij bepaald ziek als dat zij gezond zijn, die niet te bed liggen, maar toch evenmin kunnen werken. Voor dezulken wordt nu veelal door barmhartige Christenen gezorgd, doch destijds — toen zij er toch ook waren — wist men daar minder van. Gelukkig, althans in zekeren zin, bleek vader ziek genoeg, om hem recht te geven op een plaats in 't gasthuis, wat door voorspraak van een heer, bij wien de koster bekend was, dadelijk gelukte. Moeder kon nu ook nog iets voor hem doen. Als hij beter was, zou men weer verder zien.

Op Geertje had al wat zij gehoord en gezien had diepen indruk gemaakt, en de vrije dagen die zij nu eens in 't gasthuis dan op de Anjeliersgracht doorbracht, waren zoo al geen vroolijke toch zeer gezegende, gelijk later blijken zou. De Schrift zegt, dat door de droefheid des aangezichts het hart gebeterd wordt. Dezelfde Schrift spreekt ook van een „droefheid naar God,” gelijk die veelal ontstaat, wanneer de Heilige Geest iemand duidelijk maakt, dat zijn weg uitloopt op het eeuwig verderf, en hij dus begrijpt, dat hij van dien weg af moet. Dit is nu niet omdat de dienst van God iets droevigs is of God er behagen in schept den mensch bedroefd te maken. Integendeel de Bijbel leert ons, dat God de menschenkinderen

niet plaagt of bedroeft van harte, dat wil zeggen uit lust en louter om te bedroeven. De dichter De Liefde zegt terecht:

„De Heer plaagt niet uit lust tot plagen,
Genezen is Zijns harten lust:
Zijt gij vermoeid door 's Heeren slagen,
Gij vindt ook aan Zijn voeten rust.”

En zoo is het: „Als Hij bedroefd heeft zal Hij Zich ontfermen,” zegt de Schrift wederom. Dat moeten we goed vatten. Onze zonde is de oorzaak der droefheid. God werkt straks de vreugde, als wij 't van Hem bidden en op Hem hopen. De droefheid naar God werkt een onberouwelijke bekeering tot zaligheid, zegt Paulus, en voor dit laatste mag men, om zoo te zeggen, wat over hebben. Reeds de oude heidenen gevoelden, dat het niet anders gaat of anders kan, en zeiden daarom zeer schoon: *Per aspera ad astra*, d. w. z., langs ruwe en moeilijke wegen opwaarts, omhoog.

Toen Geertje in haar dienst was teruggekeerd, werd zij aanstonds door haar heer, den kapitein, ten gehoor ontvangen. Zij moest verslag doen van al haar wedervaren, zoo goed zij dat kon, en kreeg ten slotte de verzekering, dat zij „als een brave deern” gehandeld had en nu maar altijd goed moest oppassen. In de keuken bij de kameraads, werd zij met vragen bestormd, meer dan haar lief was. De antwoorden die zij gaf, schenen dan ook niet te voldoen, wat toegeschreven werd aan den indruk, dien al 't gebeurde op Geertje gemaakt had. Doch toen zij na twee dagen nog stil bleef, en niet meer zoo veel schertste en lachte als voorheen, werd haar al gauw gevraagd, of zij ook „fijn” was geworden als haar vader. 't Ging moeilijk daar antwoord op te geven, en de dienstboden schenen van de leer: „Wie zwijgt stemt toe.” Zoo werd dan Geertje al heel spoedig, gelijk het bij wereldsche menschen gaat, buiten den gezelligen kring gesloten, en beschouwd als iemand, waarmee niet meer te redeneeren viel.

't Is niet aangenaam zoo beschouwd en behandeld te worden, vooral wanneer men niemand heeft om zich bij te troosten of te sterken. 't Is goed, dat men zich dan als David kan sterken in den Heer zijn God, en dus leeren, hoe Hij „een lieflijke troost is,” gelijk een geloovige uit vroeger eeuwen het zeer juist heeft gezegd.

Doch Geertje gevoelde dit niet zoo aanstonds. De woorden, die de juffrouw tot haar had gesproken, al wat zij van vader had gehoord, de wonderlijke leidingen des Heeren die zij had aanschouwd, dat al had haar in 't hart gegrepen, en haar doen zien, dat zij op een verkeerden weg was, dat er een ander en begeerlijker goed is, dan zij tot nu toe had gezocht. Hoe verkeerd en zondig zij had gehandeld door dien weg te bewandelen, en dat terwijl zij beter wist, werd haar even duidelijk als 't haar nog onbegrijpelijk was, dat ook zij dat heerlijk goed ooit zou kunnen deelachtig worden. Want hoe meer iemand leert inzien, dat hij moedwillig van God is afgeweken, hoe minder hij kan gelooven, dat die God hem zoeken zal. Dat is dan ook altijd een groot wonder van Gods genade, 't welk door het geloof wordt verstaan, wanneer wij uit het Evangelie hebben geleerd hoe het kan; door het geloof, dat al deze dingen zoo zijn, en dat God ze gewerkt heeft voor zondaren, voor die Hem haten en weerstreven.

„Als ik in den hemel kom,” zei eens een vroom man, „zal 't grootste wonder in mijn oogen wezen, dat ik er zelf ben.”

Daarin ligt zoo al geen volkomen, dan toch een zeer diepe waarheid, daar de vrienden en vriendinnen wel eens over denken mogen.

V.

GAAN EN KEEREN.

Nog geen veertien dagen nadat Geertje in haar dienst was teruggekeerd, stond plotseling op zekeren dag een schippersknecht voor haar oogen, die haar een briefje bracht. Dit nu was iets dat haar hoogst zelden overkwam. Zij opende het papier. 't Bevatte slechts enkele regels, waarin de koster haar meldde, dat het heel goed zou zijn, zoo zij met de eerste schuit de beste naar Amsterdam ging. Haar vader was hoogst ernstig ziek, en het kon wel met hem afloopen. Zeer gaarne zou hij zijn dochter nog eens zien, vóór hij stierf.

Geertje haastte zich, na bekomen verlof, naar Amsterdam. 't Was toen van het naaste „station,” te weten Halfweg, nog een anderhalf uur ruim, eer men de stad bereikt had. Thans kan het in een minuut of tien. Eer 't meisje echter kon heengaan, en vóór Halfweg bereikt was, verliep nog wel meer dan anderhalf uur. En om kort te gaan, 't was reeds avond, toen Geertje, tengevolge van de in den morgen ontvangen boodschap, in het gasthuis te Amsterdam aankwam. Zij vroeg naar moeder en deze verscheen dan ook weldra. Maar haar roode oogen voorspelden al, wat het antwoord zou wezen op haar vraag, hoe vader 't maakte. Hij was reeds dood.

Gelijk we reeds vroeger zeiden, was het brieven schrijven en ontvangen, toen voor velen een groote zeldzaamheid. Wat in een andere stad of dorp gebeurde, bleef lang aan wie er niet woonden onbekend, en alleen zeer gewichtige dingen waren aanleiding, dat burgerlieden, die op verschillende plaatsen woonden, tot het wisselen van brieven kwamen. Voor de armen was het schrijven zelf en ook de hooge kosten van verzending, een groot beletsel. Er waren zelfs in de steden lieden, die leefden van het schrijven van brieven, voor hen die zelf deze kunst of ook heel de schrijfkunst niet verstonden. Men zei hoe men 't hebben wou, en de man bracht dan voor een schellinkje of zoo — alles *naar rato*, d. i. naar het werk lang en moeilijk was — de zaak in orde. Zulke schrijvers vindt men ook nu nog wel, doch ze zijn toch aan het uitsterven onder ons. In Zuid-Europa, waar de bevolking veel onwetender is dan hier, bestaan zij, zoover ik weet, nog in grooten getale. Er is echter een onderscheid. Bij ons wonen zulke schrijvers vaak „driehoog,” maar te ome en elders oefenen ze hun vak uit op straat, zittende op een of ander geschikt plekje. Wat de kosten betreft, zoo werden vroeger de brieven veelal met de goedkoopste gelegenheid verzonden, soms wel met een die niets kostte, doch 't duurde dan ook heel, heel lang, eer men ze verzenden kon.

Zoo was dan Geertje ook onkundig gebleven van den toestand haars vaders. Moeder deelde haar mee, dat vader, in 't gasthuis eenmaal opgenomen, terstond op de zaal der „swaere siecken” was gebracht, een uitdrukking die de lezers met wijsheid moeten verstaan. Deze plaatsing had en hem zelf en moeder zeer verbaasd, doch de „prefester” die weldra naar den zieke kwam zien, had haar gezegd, dat het zoo moest, want dat haar man „in geen goed vel stak.” Zijn sterk gestel was door de ellende, die hij in Brabant geleden had, verzwakt en zijn lichaam, ook wijl hij een dronkaard was geweest, niet tegen de gevolgen der ontbering, vroeger geleden, bestand. Aan

wat ziekte hij leed, had moeder niet vernomen, maar wel kon zij zeggen, dat de zwakte elken dag was toegenomen. „’t Scheen wel een kaars die opbrandde,” zei moeder, zeer juist. Toen had de koster Geertje gewaarschuwd, doch, gelijk we zeiden, zij kwam te laat om vader nog te zien, die reeds in den voormiddag dit leven had afgelegd.

’t Was een droeve tijding voor de dochter, maar gelukkig was er een groote troost bij. Want naar al wat moeder verhaalde, en evenzeer hetgeen de koster later meedeelde, die mee bij vaders sterven was geweest, was de zieke heengegaan, vastelijk wetende, dat hij voor zijn straks verbroken aardsche huis, een ander had bij God. Duidelijk was in dit sterven gebleken, hoe Gods genade zich had verheerlijkt in de bekeering van een zondaar, die grootendeels door eigen schuld een leven had geleid vol tegenspoed en verdriet, maar die ten slotte op zijn verkeerden weg was staande gehouden, en gebracht op den eenigen weg die naar boven leidt. Stervende had hij geroemd in de vrije gunst, die de Heer hem, een ’t zoo gansch onwaardige had bewezen, en zijn vrouw ernstig gebeden het heil daar te zoeken waar hij ’t had gevonden. Ook Geertje moest zij, zoo hij haar niet meer zag, daar op wijzen. Had hij al niet veel kunnen spreken, ’t was genoeg geweest om te getuigen van de blijde hoop, die zijn ziel vervulde bij het naderen van den dood. Wel had het moeder zeer gespeten, dat de predikant, dien men bij den stervende had geroepen, niet zoo spoedig had kunnen komen, en daardoor, gelijk de dochter, den zieke niet meer had gesproken, doch de koster zeide terecht: „De Heere God heeft zelf den stervende getroost, en Zijn dienaar kon het toch ook niet anders gedaan hebben. De Heer heeft alles welgemaakt.”

Onder den diepen indruk van dit alles, keerde Geertje, nadat vader in allen eenvoud begraven was, weder naar haar dienst. Dat zij nog stiller was dan eerst, begreep ieder en werd haar vooreerst althans niet ten kwade ge-

duid. Doch weldra veranderde dit, juist als de vorige maal Iedereen begon Geertje te beschouwen als een naargeestig, eenzelvig meisje, die goed was om alle vroolijkheid te verdrijven. Nu was zeker de verandering groot, vooral bij iemand die vroeger veel van pret en jokkernij had gehouden. Doch er kwamen ook andere redenen bij, zooals bleek toen de keukenmeid, een maand na Geertjes terugkeer eens tot haar zei:

„Je moet nu niet langer zoo voor je heen loopen, Geertje. Je doet altijd alsof je op den grond wat zoekt, en 't is of je denkt dat lachen zonde is.”

„Ik kan mijn vader zoo gauw niet vergeten,” zei Geertje.

„Nu, hij heeft jelui toch nog al lang vergeten, als ik goed gehoord heb,” was 't antwoord, „maar in alle geval, hij is uit den tijd. Sterven moeten we allemaal en daarom zeg ik maar: Schep vreugd in 't leven zoolang als 't lampje schijnt.”

Als het krassend geluid der snaren van een ontstemd muziekinstrument, zoo knarsten die woorden op het oogenblik Geertje in de ooren. Al de drift van haar karakter kwam boven en zij antwoordde scherp:

„Wie zoo over zijn vader denkt mag wel zwijgen; ik zou me schamen.”

„Wat,” riep de keukenmeid verbolgen, „jij moest je schamen voor zoo'n vader! De mijne is in elk geval een knappe man en geen dronken zwerver.”

Zoo bleek waar wat de Schrift zegt: Een zacht antwoord keert de grimmigheid af, maar een hard woord doet den toorn oprijzen. Geertje op haar beurt werd over het gehoorde zoo boos, dat zij de ander bij den arm vatte, als om haar te doen verstaan: Ga heen! De tegenpartij echter scheen dit als een aanval met daden te beschouwen, rukte zich los, en wie weet wat er zou gebeurd zijn — want deze keukenmeid was sterk en weldoorvoed — zoo niet onverwacht de kapitein, die voorbijkomende gerucht hoorde, was binnengetreden. Zijn komst maakte aan den twist

vooreerst een einde. Hij behoefde niet te vragen wat er gebeurd was; toch deed hij het met een enkel woord tot de keukenmeid, die toornig en nijdig antwoordde:

„Dat lievertje daar vloog me aan, mijnheer! en dat laat ik niet toe.”

„Wie aangevallen wordt mag zich weren; dat is krijgsrecht,” zei de kapitein deftig.

Geertje wilde nu ook iets in 't midden brengen, maar de kapitein belette het haar door te zeggen:

„Ik hoor, dat je een fijn bagijntje zijt geworden, maar ik zie wel, die zijn soms erger dan anderen.”

Geertje wilde weer wat inbrengen, maar de kapitein vroeg kortaf, of zij niet het eerst de handen had uitgestoken. Dat was zoo, en nu zond de heer beiden weg, zeggende dat hij „wel verder zien zou.”

Wat dat beteekende, werd Geertje reeds een paar dagen later duidelijk.

Zeer kort daarna werd Geertje de dienst opgezegd. Wel ontving zij een zeer loffelijk getuigenis, en ook nog een maand loon boven wat haar toekwam, maar blijven mocht zij niet. „Want,” zei de kapitein, „is er ruzie in de schuit, dan moet een er uit.” Dit nu is niet zelden waar, doch men dient dan toch vooraf te onderzoeken wie 't eerst aan de beurt is om er uit te gaan, en ten tweede of 't ook nog mogelijk is, allen te laten blijven.

De waarheid echter was, dat zoowel de kapitein als zijn vrouw — hoe weinig die laatste zich overigens met de zaken bemoeide — liever geen vromen in hun dienst hadden. Alles heeft zijn tijd, zeiden ze, godsdienst dus ook, en 't is daarom goed, de kerk niet te verzuimen, 's morgens uit den Bijbel te lezen, enz. Maar dan had de godsdienst ook zijn beurt gehad, en werd opgeborgen tot nader order, op vasten tijd. In den grond der zaak wisten deze lieden niet dan van „godsdienstplichten” gelijk we dat in de Roomsche kerk vinden, en die plichten volbrachten ze, zoo redelijk althans, om als 't ware den Heere

God tevreden te stellen. Maar iemand die God zocht was hun een raadsel, en zoo konden zij dan ook de droefheid naar God, die bij Geertje zich openbaarde, niet begrijpen. Zij vonden dat lastig, onaangenaam, dwaas. En daarom moest Geertje weg, hoe „braaf” zij ook werd geroemd. Er bij kwam nog, dat de kapitein als Izak veel hield van smakelijke spijzen, en dus de keukenmeid gaarne behield, wjl hij op zijn eenzaam buiten niet zoo gemakkelijk weer een dergelijke krijgen zou.

Zoo stond dan Geertje op een goeden of, zooals zij vond, een kwaden dag, weer te Amsterdam, niet wetende waarheen. Wel kon zij als meid in 't gasthuis geplaatst worden, maar dat was een min begeerlijke betrekking. Met hoog verlof werd haar toegestaan zoo lang bij moeder een onderkomen te vinden, tot zij weder een dienst zou hebben.

't Was winter en St.-Nicolaasavond. St.-Nicolaas, d. i. de „heilige Nicolaas”, was in den Roomschen tijd de „heilige” of „patroon” van Amsterdam. Nu weten wij wel, dat er zulke heiligen of patroons niet bestaan; ook dat van dien St.-Nicolaas zoo ongeveer niets met zekerheid bekend is, en bovenal dat Gods Woord ons verbiedt, dergelijke „heiligen” of sinten te eeren en ons onder hun bescherming te stellen, die trouwens natuurlijk niets beduidt. Zoo hadden dan onze Gereformeerde vaders groot gelijk, toen zij dien „heiligen” dienst van St.-Niklaas afschaften, en dat „misbruyck uit Godes kerk uytgedaen” werd. Maar St.-Nicolaas, of Sinterklaas bleef toch in eere, of liever de aangename dingen en de smakelijke zaken die deze dag meebracht. 't Ging er mee als met paasch-eieren en zooveel meer, die, omdat zij lang niet verwerpelijk zijn, in gebruik blijven, al is de ware oorsprong niet Christelijk. De meeste menschen weten dien zelfs niet.

Voor Geertje was 't geen vroolijke St.-Niklaas. Haar geld en de tijd van haar verblijf in 't gasthuis liepen beiden ten einde. Verrassingen en lekkers was zij weinig te

wachten. Juist ging zij de enge Halsteeg door — thans verbreed en vernoemd tot Damstraat — toen zij een geschreeuw hoorde van verscheiden stemmen. Daar nu deze buurt nog al huizen telde, waar het niet goed was te komen, haastte Geertje zich wat, toen een vrouw, die er bleek en ontdaan uitzag, uit een huis kwam loopen, en als een wanhopige op het meisje toesprong, roepende: „Help me! Kom mee!”

Geertje had daar weinig lust toe. Want aan weerszijden van de openstaande deur had zij de afbeeldingen ontdekt van twee vaatjes, waarop de woorden *Vrij-Wijn* prijkten, in gouden letters. De lezer denkt misschien, dat men in zulke huizen kosteloos wijn schonk, maar dan vergist hij zich. „Vrij-Wijn” wilde eenvoudig zeggen, dat de belasting betaald was en men dus vrij kon schenken. Nog altijd noemt men te Amsterdam een kroeg vaak een „wijnhuis”, schoon er al heel weinig eigenlijke wijn geschonken wordt.

Doch medelijden hebbende met de vrouw, ging Geertje mee naar binnen.

't Zag er daar vreemd uit. In de binnenkamer was de vloer bestrooid met suikerboonen en ander grabbelgoed. Op de tafel lagen een paar pakjes, ook koekjes en andere lekkernijen. Doch te midden van al deze heerlijkheden en zelfs er boven op, stonden vier kinderen te huilen, en tegen elkaar allerlei min lieflijke woorden uit te roepen. In een hoek van 't vertrek zat iemand, die naar zijn kleur een moriaan geleek en in zijn kleedij een pop uit de poppenkast. Deze moriaan voelde zich hier blijkbaar niet recht goed. Want hij zat of lag half op een stoel, met de hand onder 't hoofd, en maakte geluiden, die men op een vroolijken avond niet juist zou verwacht hebben.

Geertje begreep er niets van, totdat de vrouw des huizes, met haar binnengekomen, 't ophelderde. Men had, naar oud gebruik, St.-Niklaas willen houden, en daartoe behoorde, dat iemand die zich verkleed had, voor den „Sint” zou spelen, en komen strooien, waarom de avond bij de

jeugd „strooi-avond” heette. Tegelijk deelde deze St.-Nicolaas ook belooningen of bestraffingen uit. Op een beroemde schilderij van Jan Steen kunt ge zulk een strooiavond voorgesteld zien.

Nu had de vrouw een haar bekenden knecht van een sleeper of stalhouder uit de buurt, verzocht als St.-Nicolaas voor de kinderen op te treden. Vooral moest hij den oudsten jongen, een rechte bengel, zei de moeder, eens bang maken en hem zoo inprenten, voortaan wat gehoorzamer te wezen. St.-Niklaas had zich dan ook vertoond, niet volkomen in de juiste kleeding en met het passend voorkomen, maar daarop werd minder gelet. Zoodra hij den oudste, gezegd den bengel, in 't oog kreeg, was St.-Nicolaas op dezen al zwaaiend met een ketting los gegaan, terwijl hij dreigend wees op een grooten zak, dien hij bij zich had. De jongen begon geweldig te schreeuwen en kroop achter de tafel. Doch toen de geduchte boeman hem ook daar vervolgde, besloot de bengel in vertwijfeling, zijn leven of zijn vrijheid althans zoo duur mogelijk te verkoopen. Een stoof grijpende, die onder de tafel stond, wierp hij dien met zooveel kracht St.-Nicolaas naar 't hoofd, dat deze verschrikt achteruit deinsde, zijn ketting met groot geweld vallen liet en een oogenblik machteloos op een stoel zank. De stoof was blijkbaar geweldig aangekomen. Van schrik gingen al de kinderen aan 't schreeuwen, de bengel het hardst, terwijl de moeder poogde St.-Nicolaas, die het zeer te kwaad had, bij te brengen. Deze echter was „heelendal flauw gevallen,” zooals de huisvrouw zei. Toen was ze van angst de straat op geloopen, om hulp te halen.

Met behulp van Geertje werden de kinderen gestild en aan den ongelukkigen St.-Nicolaas de noodige hulp verleend. Hij was reeds weer wat bij gekomen, en terwijl Geertje haastig naar een apotheker liep om iets te halen, wiesch de vrouw het gezicht van den man schoon van het zwart, waarmee 't besmeerd was. Ongelukkig bleven

er twee blauwe of zwarte plekken zitten, te weten ter plaatse waar de stoof met den scherpen kant geraakt had.

De apotheker, die 't geraden had geacht om mee te gaan, troostte echter met de verklaring, dat als men er den balsem op lei, dien hij geven zou, 't binnen een dag of acht wel over zou wezen. Dat bleek ook later zoo te zijn. Of echter de sleepersknecht ooit weer voor St.-Nicolaas heeft willen spelen is te betwijfelen.

Gedaan hebbende wat haar gevraagd was, wilde Geertje, nu de zaken weder zoowat in orde waren, maar vertrekken, doch de huisvrouw, terecht dankbaar voor de hulp haar verleend toen zij zoo „verbouwewereerd” was, drong haar nog wat te blijven. Door moeder werd St.-Niklaas bedacht met een teug uit de tapkast in 't voorhuis, waarna hij afscheid nam, de heugenis van dezen avond met zich dragend.

De kinderen gingen ter rust, en toen zette de buurvrouw Geertje een en ander voor, dat ze haar dringend verzocht te willen gebruiken. Ook werd haar een „vrijer” vereerd, dat is een groote pop van koek, gelijk men die nog jaarlijks ziet. Maar vroeger waren ze veel mooier dan nu. Want de geheele pop was netjes in alle lijnen en geledingen verguld, wat heel sierlijk stond. Dit vergulden is later afgeschaft, omdat men, 't goud opetende, wat kwalijk te mijden was, ook iets naar binnen kreeg, dat in de maag niet thuis behoort. Vroeger waren er, dat merkt gij al, geen commissies om op de gezondheid van de menschen te passen, zooals nu.

De vrijer en nog andere, haar vereerde zaken waren oorzaak, dat Geertje, al had zij er niet veel zin in, langer bleef dan zij gedacht had, en ook dat zij spraakzamer was dan gewoonlijk. Juist hierdoor echter werd het laat, wjl de huisvrouw telkens weg moest om de gasten te bedienen, die een borreltje kwamen drinken, en ter eere van St.-Niklaas misschiën wel twee. Want er zijn in ons land altijd menschen geweest en ze zijn er nog, die

meenen, dat elk feest een opwekking is om te drinken of meer te drinken dan gewoonlijk — en dan geen water en melk. Nu is dit laatste zeker geen drank op een feest, maar toch zeker tienmaal beter te gebruiken, dan dronken te worden in wijn, wat Gods Woord nadrukkelijk veroordeelt.

Al pratende kwam de vrouw uit het wijnhuis te weten, in wat omstandigheden voor het uiterlijke Geertje verkeerde. Van dankbaarheid vervuld voor den dienst haar bewezen, liet zij haar gedachten gaan. Menschen van haar beroep hebben meestal veel en velerlei kennissen, en zoo duurde het dan ook niet lang of de vrouw zeide:

„Ik geloof dat ik wat voor je weet. Kom morgen maar eens even aan.”

Geertje stond op om te vertrekken, toen de torenklok der Oude kerk begon te spelen. Zij luisterde: zij hoorde 't half elf slaan, een heel laat uur voor dien tijd. Haastig wilde zij voortgaan, maar de vrouw zei zeer wijs:

„Neen, ik ga even met je mee. Op St.-Niklaas zal geen mensch 't zoo kwalijk nemen, als je wat laat thuis komt, maar 't is hier geen buurt om zoo laat alleen te loopen voor een meisje. En 't gasthuis is zoo ver niet.”

Zij sloot den winkel en beiden gingen de straat op. Nauwlijks echter waren zij 't Walenpleintje voorbij, waar de Fransche kerk stond en nog staat, of een man trad op hen toe. Verschrikt week Geertje op zij, maar de man sprak gebiedend: „Sta!”, en Geertje bemerkte toen, dat hij een sabel droeg. Tegelijk liet hij een ratel snorren, dien hij in de hand droeg, en zij begreep nu, dat zij den nachtwacht voor zich had, wiens „halfe elf heit de klok, halfe elf!” — zij zoo pas had vernomen.

„Wat beduidt dat pak, dat jelui daar draagt?” vroeg hij barsch, „weet je niet dat het na tien is?”

Om tien uur, moet de lezer weten, begon de nachtwacht zijn taak, volgens het oude kinderdeuntje:

„Als de klokke tien uur slaat,
Komt de ratelwacht op straat.”

Liep iemand na tien en met een pak, dan had de nachtwacht recht hem aan te houden, en mee te nemen naar 't wachthuis, daar het gedragene wel van diefstal kon afkomstig zijn. De man deed dus hier zijn plicht; alleen ging hij wel wat al te ver. Dat bracht hem de juffer uit de Halsteeg onder 't oog, door te zeggen:

„Maar wacht! Is 't wonder, dat we op St.-Niklaas met een pakje loopen? Daar zit een vrijer in.”

De nachtwacht betastte het pak en scheen half overtuigd, terwijl hij vroeg:

„Waar moet jelui heen?”

„Naar 't gasthuis.”

Dit antwoord scheen onzen wacht te bevredigen. Hij liep mee, tot hij het tweetal voor 't gasthuis zag stilhouden, en hij aan de zware bel hoorde trekken. Toen keerde hij om en ging zijn „huisje” binnen. Die huisjes stonden aan den waterkant, en waren zoo groot, dat twee menschen er zittende al net in pasten, als de bovendeur een eindje openbleef. In den winter kon de nachtwacht zich in dit huisje, als 't koud was, warmen bij een kolenvuur. De middelen om dit te verkrijgen, vond hij in een soort van belasting, die de burgerij verplicht was hem te betalen, en die voor heel den winter enkele stuivers bedroeg. Kwijtbrief gaf de wacht er niet van, maar hij teekende op de deur of den muur van het huis een *B*, d. i. de eerste letter van „Betaald”. Kwajongens mochten voor de grap soms een *B* schrijven waar nog niet betaald was, de nachtwacht viel niet te misleiden. Wilde iemand echter niet betalen, dan kon hij ook volstaan met 's avonds een turf te geven. De man verscheen dan zelf, roepende: „De wacht om een turrevie” — dat hij dan ook kreeg. Was hij niet in 't huisje, dan deed hij de ronde, en riep, al ratelend uit, hoe laat het was: Heel gemakkelijk voor wie dit 's nachts wou weten. Net als de vergulde poppen is ook de nachtwacht jaren geleden te Amsterdam afgeschaft.

Den volgenden middag begaf Geertje zich weder naar de Halsteeg, na eerst de boodschap verricht te hebben, die gisteravond was ongedaan gebleven. Zij had dien nacht weinig geslapen, wat na zoo velerlei en vreemde lotgevallen begrijpelijk was. Doch des te meer had zij den Heere God gebeden, haar wegen te leiden en, kon het zijn, haar den weg aan te wijzen, om met eere haar brood te verdienen. Wel vond zij 't niet aangenaam, daartoe de wijnhuisvrouw noodig te hebben, doch zij wist ook, dat de Heer alles in Zijn hand heeft, en Hij niet juist altijd die middelen gebruikt, welke *wij* de beste achten.

De kroeghoudster bleek ook een houdster van haar woord. Op 't afgesproken uur stond zij gereed en gekleed. Haar oudste kind, de bengel, kreeg last om haar te roepen, als er „volk” mocht komen. „We gaan naar „'t Smeerenburger Hofje,” zei moeder, „je weet wel, hier vlak bij.”

Ze wandelden de Halsteeg uit, de Doelenstraat door — de Oude — en gingen toen den Oudezijds-Achterburgwal op. Er was ook een Oudezijds-Voorburgwal en evenzoo twee Nieuwezijds. Deze lange namen worden begrijpelijk, als men bedenkt wat een burgwal is, namelijk een vestingwerk, gelijk Amsterdam die bezat, daar 't een vesting was. De hier bedoelde burgwallen dagteekenden echter uit veel vroeger dagen, en lagen reeds toen, net als nu, midden in de stad. Door den Oudezijds-Achterburgwal heen, en de Nieuwezijds-Achterburgwal (thans de Spuistraat) terug te loopen, maakt men een wandeling rondom 't oude Amsterdam, nu drie eeuwen geleden. De stad ligt aan beide zijden van den Amstel; oostelijk vindt men de oude, westelijk de nieuwe zijde. Aan deze laatste kan men van burgwallen en grachten niets meer herkennen, wijl het water is gedempt. Aan de oude zijde waar 't nog bestaat, is de Achterburgwal zeer smal, en wijst op den tijd toen er nog geen rijtuigen gebruikt werden. De nieuwe burggrachten liepen aan den IJkant in elkaar op

een plek, die de Amsterdammers „het eind van de wereld” noemden; want daar hield de stad op.

Dicht bij de brug over de Huidenvetterssloot, die als onnoodig en lastig onlangs is gedempt, hield het tweetal stil voor een lage, hardsteenen poort, nabij de plek, waar veel later het huis van den dichter Bilderdijk heeft gestaan. Boven de poort stond met zwart en rood geschilderde letters: „’t Smeerenburger Hofje.”

Door een lange gang, welker deur open stond, kwamen ze op een plaats met boomen en gras beplant, wat in deze streken zeldzaam was. Opdat echter straatjongens en anderen geen vernieling zouden aanrichten, stond er een waarschuwing aan een paal bij: „Geen publicque toegang.” De groene hof was omringd door een rij lage huisjes, elk met twee ramen met kleine ruitjes, en een deur met een klopper er op. Al de deuren zagen zwart en gingen in twee deelen open; al de ramen waren groen, en prijkten met potten bloemen. Verder belett’en ondergordijntjes naar binnen te zien, en ’t was er zoo stil, als ware heel ’t Smeerenburger Hof uitgestorven en begraven.

Dat bleek echter anders te wezen. Want toen Geertjes geleidster had aangeklopt aan de deur van een huisje, vlak over de pomp, ’t eenige dat aan elke zij der deur twee ramen had, werd er weldra geopend en verscheen een vrouw, van naar gissing vijftig jaar. Zij droeg een donkerkleurige japon, een helderwit boezelaar en een nog witter neepjesmuts, die een zeer vriendelijk gezicht omkranste. Geertje zag dadelijk, dat die vrouw een zuster van haar geleidster moest zijn, maar ook dat zij in voorkomen en uiterlijk van deze veel verschilde. Zij was de „moeder” van ’t Hofje, d. w. z. degeen die het toezicht hield over de bewoonsters, een twintigtal oude vrouwen, van welke echter thans geen te zien was.

Uit het gesprek, dat nu tusschen de beide zusters volgde, werd Geertje duidelijk, waarom zij hierheen was gebracht. Dat dit niet kon zijn om op het hofje besteed te worden,

had zij dadelijk begrepen. Daarvoor was zij te jong, en bovendien zou zij 't vooruitzicht min aangenaam hebben gevonden. Doch 't had haar reeds verwonderd, dat de „moeder” in eigen persoon opendeed, en zij vernam dan ook weldra, dat het meisje, 'twelk bij moeder had gediend, vertrokken was, en haar nieuwe vriendin nu poogde Geertje de ledige plaats te doen innemen. Zij moest eén en ander vertellen, en 't slot van de zaak was, dat zij morgen om „uitsluitse!” zou komen, en met een hoopvol hart heenging. Wel was het vooruitzicht om bij een hofjesmoeder te dienen, voor wie wat levenslustig viel niet aanlokkend, maar Geertje bevond zich in een zielstoestand, waarin een stille, rustige omgeving haar 't meest welkom was.

En zulk een bood een hofje voorzeker. Dergelijke inrichtingen behoorden gewis tot de beste, die onze vaders gesticht hebben; tegenwoordig worden er trouwens nog wel gebouwd. De bedoeling was om ouden menschen, die niet genoeg hadden om van te leven, de gelegenheid te geven, hun laatste dagen rustig te slijten. Dikwijls kreeg men nog eenig geld er bij wekelijks, of wel levensmiddelen en brandstof. Zoo werden fatsoenlijke lieden, vooral vrouwen, voor armoede bewaard, en hadden ze een „oud leven” gelijk men dat noemde.

Het Smeerenburger Hof had echter een leelijke naam, zult gij zeggen. Doch laat mij u vertellen, dat die toen der tijd niet zoo klonk als nu. 't Woord „smeer” werd voor „vet” vaak gebruikt, gelijk ge onder anderen uit onze Statenvertaling van den Bijbel zien kunt. Maar daarbij had de naam een zeer begrijpelijken oorsprong.

Ge moet weten, dat onze vaders, die kloeke mannen waren, ook ter walvischvangst voeren. Om deze dieren te vangen kon men natuurlijk niet terecht in onze sloten en meren, maar moest de noordelijke zeeën opzoeken. In de wateren ten noorden van Scandinavië ving men den walvisch, doch met het spek hierheen te varen ging moeillijk, wijl de reis te ver was. Zoo had men dan op de eilanden

die Spitsbergen heeten, een dorp of stad aangelegd van enkel houten huizen of loodsen. Daar werd het spek heengebracht, gekookt en de traan verkregen, die dan sloop ging naar Nederland. De stad heette Smeerenburg, een zeer gepaste naam. 's Winters was het er doodstil, zomers heel druk.

Nu had te Amsterdam een reeder gewoond, die schepen uitzond ter walvischvangst, en veel geld daarmee had verdiend. Een deel van dit geld had hij afgezonderd om daarvoor een hofje te stichten. Gij begrijpt nu wel, hoe het „Smeerenburger Hof” aan zijn naam kwam. Later toen de inkomsten afnamen, wyl de walvischvangst al minder opbracht — dat was lang na den dood des stichters — kon het Smeerenburger Hofje niet op zichzelf blijven bestaan, daar het voor een deel zijn inkomsten had uit hetgeen die vaart opbracht. Het hofje is toen met een ander vereenigd, wat goedkooper uitkwam, doch de naam verdween daarbij.

Toen Geertje den volgenden dag terugkwam, vernam zij tot haar blijdschap, dat de zaak in orde was, en zij — waartoe vooral het goed getuigenis van den kapitein had medegewerkt — in dienst kon treden. „De Heere geve, dat je hier lang blijft, en we elkaars lasten mogen dragen”, voegde de moeder er bij, na het meisje gezegd te hebben hoe de zaken stonden.

Wat Geertje reeds uit velerlei had begrepen, werd haar nu geheel duidelijk, namelijk dat de twee zusters veel van elkaar verschilden en dat de hofjesmoeder een vrouw was, die in des Heeren vrees leefde. Nog nooit was Geertje zoo in een dienst ontvangen en het verbljdde haar, dat de Heere God 't dus had geleid. Temeer nu zij juist in een toestand was, waarin een wereldsche omgeving haar zeer zou hebben gehinderd. Ze kon zelfs niet nalaten dit even te laten merken, waarop de moeder zei: „Indien je ook den Heer kent, mijn kind, doet het mij dubbel genoeg dat je hier gekomen zijt. Want er zijn niet vele dienstboden, die God vreezen.”

Weldra begon Geertje haar nieuwe taak, die niet moeielijk was. Veelal moest zij zonder eenig opzicht werken, want hoe stil het hofje ook was, en hoe afgescheiden van alle straatrumoer, er viel toch voor de moeder allerlei te doen, en zelfs was 't niet altijd gemakkelijk de rust tusschen de bewoonsters te bewaren.

De eerste dagen waren voor Geertje recht aangename, gelijk zij zich niet kon herinneren er nog in eenigen dienst te hebben doorgebracht. Vroeger zou zij misschien niet zoo hebben geoordeeld, doch dit kwam, doordat haar hart anders gesteld was dan nu. Toen ging het uit naar wat deze wereld heeft en geeft, thans gevoelde zij iets van die droefheid naar God, welke een onberouwelijke bekeering tot zaligheid werkt. En het was haar een blijdschap, te zijn bij een meesteres, die ook van deze dingen wist, die niet, gelijk haar vroegere heer, onder vele andere zaken ook iets dat „godsdiens” heette, in huis had, maar die in de vreeze des Heeren leefde.

Het groote onderscheid tusschen de beide zusters trof Geertje zeer bijzonder. Beide waren goedhartige menschen, maar de kroeghoudster was een volkomen wereldsche vrouw, die zich blijkbaar om niets bekommerde, dan om haar huisgezin en haar zaak, waarvan zij als weduwe moest leven. De hofjesmoeder was wel volijverig in haar werk, maar achtte dat toch blijkbaar niet het hoogste. Zij begon den dag dan ook niet met de dingen dezer wereld, maar met de eeuwige en blijvende, die het Woord Gods, 't welk zij las, haar bekend maakte. Geertje vond het nu even aangenaam als vroeger vervelend, daar bij te mogen zijn, en luisterde opmerkzaam toe, of zij ook iets hooren mocht, dat haar ten zegen kon wezen.

Dat er tusschen de twee zusters zulk een onderscheid bestond, was, gelijk de lezer begrijpt, eenvoudig daaraan toe te schrijven, dat de een den breeden, de ander den smallen weg bewandelde, van welke beide des Heeren Woord ons spreekt. De zusters waren, zooals Geertje later

vernam, vroom opgevoed en wel onderwezen in de waarheid, die naar de godzaligheid is. Doch de een der zusters, was in het huwelijk getreden met een man, die God niet vreesde — hoe ernstig des Heeren Woord daartegen ook waarschuwt — en, gelijk 't veelal gaat, de ongeloofige was oorzaak geworden, dat ook de ander zijn weg op ging. Zoo was de vrouw allengs geheel van den Heer afgeweken en toen nu haar man stierf, had zij niet beter geweten, dan een kroegje op te zetten, ten einde zoo haar brood te verdienen.

Den eersten Zondag den besten was Geertje ter kerk geweest in de Oude-Zijdschapel, een der oudste kerken van Amsterdam. Toen zij weer thuis kwam, en de juffrouw vroeg, hoe zij 't gehad had, antwoordde Geertje, dat zij wel met groot genoegen den predikant had gehoord, doch dat zij gaarne een woord had ontvangen, dat haar troostte en sterkte. Dat nu was niet zoo geweest. „Maar dat zal wel aan mij liggen,” voegde zij er bij.

„Dat kan ook wel zijn,” was 't antwoord „Maar als je lust hebt, ga dan van avond eens met mij mee. We hebben gezelschap, weet je, en dan gaat vader Van Slijpe voor, iemand die naar ieders hart weet te spreken. 't Is van avond om 6 uur.”

„Is dat onder kerktijd?” vroeg Geertje. „Bij den koster, waar ik vroeger was, hielden ze ook gezelschap, maar, ziet u, na de kerk.”

„Neen,” zei de juffrouw, „de menschen die bij vader Van Slijpe komen en ik zelf ook, krijgen daar, wat ze in de kerk niet kunnen vinden. Wij hebben het onder elkaar heel goed. Niet dat de dominee de waarheid niet preekt, o, neen, maar zie je, ik heb daar niet aan. Je krijgt zoo weinig voor je hart, en daarom zoeken we 't maar in ons kringetje. Je moet maar eens meegaan.”

Hoewel Geertje de zaak wat vreemd vond, was zij tot dit laatste gaarne bereid, en zoo wandelde zij dan tegen 't bepaalde uur met de juffrouw naar den Haarlemmerdijk.

Zij gingen een huis binnen, waarvan de deur gemakshalve open stond, en een trap op, die naar een zeer groote kamer voerde. Daar zaten reeds eenige mannen en vrouwen, en Geertje bespeurde aan de begroetingen, dat het zeker vaste bezoekers waren, die elkaar kenden. Tegen zes uur was de kamer geheel gevuld, ook met enkele personen van Geertjes leeftijd.

Inmiddels verscheen een man, op wien bijzonder haar aandacht viel, doordat hij niet alleen er bijzonder statig uitzag, maar ook de rijen rondging, en ieder vriendelijk de hand reikte. Dat was vader Van Slijpe, zei de juffrouw. 't Was iemand van een jaar of vijftig, met een zeer ernstig en toch niet onvriendelijk gelaat en reeds sterk grijzend haar. Hij droeg aan 't lijf een zwarten rok, een kleedingstuk waar toen des Zondags de mannen veelal des zomers in ter kerk gingen, en op den neus een bril met groote ronde glazen, gelijk men ze destijds had. Hij nam plaats vóór een tafel, en nadat er gezongen en gebeden was, las hij een hoofdstuk uit Zacharia en begon daarover te spreken. Geertje luisterde zeer aandachtig, doch zij begreep er weinig van. Wel sprak de voorganger in 't Hollandsch, maar de dingen die hij behandelde en de woorden en uitdrukkingen die hij gebruikte gingen boven haar begrip. De lieden om haar heen echter vatt'en blijkbaar alles best, en kniktend nu en dan toestemmend.

Toen vader Van Slijpe een poos over het voorgelezen Bijbelwoord had gesproken, maakte hij datgene wat wij bij een predikatie de toepassing noemen.

Dat ging echter eenigzins anders dan bij ons in de kerk. Want al spoedig wendde de spreker zich tot een der aanwezigen, dien hij bij zijn naam noemde, en vroeg hoe hij 't deze week gehad had. Dit wilde zeggen, hoe 't met zijn ziel voor den Heere en voor hem zelf was gesteld geweest. De gevraagde vertelde daarvan iets, wat Geertje weder maar ten halve vatte. Vader Van Slijpe maakte over het antwoord eenige opmerkingen, en daarna kwam een ander

aan de beurt. Nu en dan sprak ook deze en gene een woord, die niet was gevraagd.

Natuurlijk voerden niet allen 't woord, en Geertje verwachtte dan ook niet anders, of zij zou overgeslagen worden, doch 't viel anders uit. Want tot haar niet geringe ontsteltenis richtte zich de voorganger eensklaps tot haar en zei:

„Jonge dochter, we zien u hier voor 't eerst, en zoo we hopen niet voor 't laatst. Hebt ge ook iets mee te deelen omtrent de reden die u hierheen drijft? Is door Gods genade ook in u een goed werk begonnen?”

Het meisje wist niet wat te antwoorden; zij werd verlegen, kleurde en barstte eindelijk in tranen uit. Gelukkig vroeg de voorganger niet verder. Er werden nog eenige opmerkingen gemaakt en toen met bidden en zingen gesloten. Geertje kon verder dien avond gaan waar zij wilde, doch zij gevoelde geen lust meer om uit te gaan, en keerde dus naar het hofje terug, om in gezelschap van de juffrouw den avond door te brengen. Er kwamen nog een paar vriendinnen mee, en zoo werd de tijd gezellig gesleten, niet in ijdel geklap, maar in het spreken over den Heer en Zijn dienst.

Een paar dagen na den Zondag waarvan we spraken, vroeg de juffer van 't hof aan Geertje, hoe het haar bevallen was, en of zij lust had, nog eens mee te gaan naar vader Van Slijpe.

„O heel graag,” was 't antwoord, „maar ik hoop niet, dat mij weer zoo een vraag wordt gedaan; ik durf er toch niet op antwoorden.”

„Dat zal wel komen kind,” zei de juffrouw, „als je maar eerst meer kennis hebt. Ik heb er wel meer op onze oefening gezien zoo als jij, en nu weten ze toch wel van des Heeren wegen te spreken.”

„Maar,” zei Geertje, „waarom gaan die menschen niet naar de kerk. Is het daar dan niet goed?”

„O zeker, maar zie je, op 't gezelschap of in de oefening

hooren we nog wat anders, en dat is juist wat we noodig hebben. In de kerk krijgen we dat zoo niet, althans niet voor ons, zoo als we 't graag hebben. Je zult dat misschien later beter inzien."

Geertje zag het voor 't oogenblik nog niet in, en dat was minder te betreuren. Er waren toen, gelijk vroeger en later, mannen en vrouwen, dikwijls innig vrome menschen, die meenden dat de kerk niet voldoende leerde, of liever, dat zij niet kregen, al wat ter zaligheid noodig is. Niet dat zij de prediking slecht vonden, maar zij noemden die „lichte kost," d. w. z. onvoldoende voor het ware volk des Heeren, en niet toereikend, om den honger der ziel geheel te stillen. Zoo zochten zij dat dan buiten de kerk te doen. Meestal vereenigden zij zich ook om een of ander man, soms ook een vrouw, die de gave bezat om over Gods Woord te spreken, en dat dan deed op de wijze die zulken hoorders aanstond.

Zoo liet men dan den dominee in de kerk preeken, en zocht zelf op andere wijs en plaats het Evangelie te vernemen. Menschen als de juffrouw van 't hofje en vader Van Slijpe, bleven niet uit de kerk omdat er dingen werden verkondigd, die tegen het Woord streden, maar omdat zij meenden, het beter en dieper in te zien dan de leeraar. Zij pasten heel verkeerd, het woord van den psalmdichter toe: Ik ben wijzer dan al mijn leermeesters. Werd in de kerk het Evangelie verkondigd, dan was dat wel goed, maar hun niet voldoende. Zij hadden 't onder elkaar, meenden zij, veel beter dan ergens elders. Meestal bestonden de kringen waarin dezulken saamleefden, een tijd lang, tot er ook daar weer ontevreden en opkwamen, of de voorganger stierf, of men in twist geraakte. Doch telkens vormde men toch weer nieuwe.

Dat Geertje dit alles nu duidelijk inzag, betwijfel ik zeer. Toch kon zij niet geheel vrede hebben met het gezelschap. Nadat zij er een paar malen was geweest, kreeg zij meer vrijmoedigheid. Toen vader Van Slijpe

kort daarop — de juffrouw had het hem in stilte verzocht — eens aankwam, geraakte hij al spoedig met het meisje in een zeer ernstig gesprek over haar toestand. Sinds Geertje 't gezelschap had bezocht, was zij al meer onder den indruk gekomen van haar zonden en haar schuld voor God. Doch tot raad, troost en bemoediging had zij weinig vernomen. Zij bespeurde nu echter, dat dezelfde voorganger, wiens woorden haar vaak hadden doen beven, ook van andere dingen wist te spreken, dan van schuld en oordeel, namelijk van verzoening en vrij-spraak door de gerechtigheid van Jezus Christus. Daaraan nu had Geertje, wier hart verbrijzeld was onder de krachtige hand Gods, juist de meeste behoefte. Zoo werden haar de woorden van vader Van Slijpe — die 't zelf maar niet van hooren zeggen had — tot een hemelschen en eeuwig-zegen. Had zij zichzelf leeren kennen als een verloren zondares, zij leerde nu ook den Heere Christus kennen in al Zijn genoegzaamheid, Zijn rijkdom van genade, Hem, den Rechtvaardige, die voor de onrechtvaardigen heeft geleden, die gestorven is voor de goddeloozen.

Zoo ging in de ziel van het meisje het waarachtig licht op, en daarmee begon het nieuwe leven. Had zij de wereld, haar begeerlijkheid en ijdelheid lief gehad, thans was haar hart door de vernieuwende kracht des Heiligen Geestes, gewend tot de eeuwige, blijvende, onbedriegelijke dingen. Zij kon met den man, van wien het Evangelie verhaalt, zeggen: „Eén ding weet ik, dat ik blind was en nu zie.”

Zoo had de Heer Zijn genade en liefde aan Geertje verheerlijkt, haar uit de booze wereld getrokken en overgezet in het koninkrijk van den Zoon Zijner liefde. Dat is altijd een heerlijke en wondere gebeurtenis, maar inzonderheid zicht- en merkbaar bij hen, die vroeger ook voor het uiterlijke buiten God leefden. Bij hen die vroom zijn opgevoed en door 's Heeren genade in dien weg bleven, is dikwijls de bekeering des harten min openbaar voor een

ieder, ja soms ook voor hen zelf. Dit neemt echter niet weg, dat er altijd bekeering moet zijn. Al hebt ge vrome ouders, en al hebt ge u geschikt naar wat zij u leerden, en zijt voor de wereld onberispelijk, en leeft in den kring der vromen, dat alles, vrienden, behoudt u niet. Gij wordt alleen behouden door *uw* geloof, gelijk de Heere Jezus zoo vaak tot de menschen zeide; — niet door dat van ouders of van vrienden.

Niet lang na den tijd, dat Geertje beslist voor den breeden den smallen weg had gekozen, gevoelde zij lust en begeerte om ook openlijk belijdenis des geloofs te doen. Vaak, helaas, is dat sleurwerk en is 't hart er niet bij. Maar hier was het anders, en begeerde zij 't zelf zonder iemands aandrijven. Zij sprak er over met haar vrouw, die haar aanried vader Van Slijpe eens te vragen. Zoo deed Geertje en zijn antwoord was, dat hij het heel goed, ja een zeer prijselijke zaak vond.

Om de waarheid te zeggen verbaasde dat bescheid het meisje wel een weinig. Immers vader Van Slijpe hield, zoo meende zij, de menschen juist van de kerk af. Hoe kon hij haar dan raden zich er bij te voegen? Met haar gewone rondheid, kon zij niet nalaten hem hierop, doch zoo met halve woorden, te wijzen. Evenwel het antwoord was: „Volg maar mijn raad kind. 't Andere zal je wel na dezen verstaan.”

In afwachting van het tweede, deed Geertje het eerste. Zij ging in de leer bij een predikant, en deed na eenigen tijd belijdenis haar geloofs. Reeds was zij in den laatsten tijd veel meer dan vroeger ter kerk, in plaats van naar de samenkomst gegaan. Thans echter meende zij, dat het in 't geheel niet meer aanging, die laatste te bezoeken en haar plaats in de kerk ledig te laten.

De juffrouw van het hofje was verstandig en eerlijk genoeg, om haar dit niet kwalijk te nemen. Zij verblijdde zich, dat Geertje den waren vrede had gevonden, en was niet alleen haar meesteres maar ook haar vriendin. Heel

lang bestond echter het gezelschap niet meer. Want iemand uit de leden, Zoeter of Zouter geheeten, meenende dat hij 't beter wist dan de voorganger, kreeg met dezen verschil. 't Gevolg was, dat er twee partijen ontstonden, een voor Zouter en een andere voor Van Slijpe. Deze twee hadden een poos oneenigheid en gingen toen geheel uiteen. Bij welke groep de hofjesjuffrouw behoorde, is mij niet bekend, maar wel, dat na enkele jaren geen der beide vergaderingen meer bestond.

Voor Geertje was en bleef het in haar dienst recht aangenaam. Zij had een vrome meesteres en schoon er veel te doen was, viel de arbeid, met gebed begonnen en met het oog op den Heere God voortgezet, het meisje niet zwaar. Vooral de Zondag was haar lieflijk; in waarheid een rustdag voor allen. Er werd niet, als in vele gezinnen, dien dag eens bijzonder lekker gegeten, ja gesmuld, zoodat de kookerij den halven dag in beslag nam. Evenmin stonden meid of juffrouw hun tijd te verbeuzelen met zich op te tuigen als een schip, dat reisvaardig moet gemaakt. Neen, men lei het hier Zondags eenvoudig aan, en deed zooveel mogelijk, alles Zaterdags af. 't Was wel te wenschen dat allen in onzen tijd ook zoo deden. Wie den Zondag als rustdag *wil* gebruiken, *kan* het, en zal er zelf een zegen van ondervinden.

Zoo had dan Geertje ook alle gelegenheid, haar ouden vriend den koster te bezoeken, die met vreugd vernomen had, wat de Heer aan haar ziel had gedaan. Dat zij op het hofje bleef dienen vond hij heel goed, wijl zij daar voor veel verleiding bewaard bleef. Zijn eenige dochter Koosje had kort geleden het ouderlijk huis verlaten, daar zij gehuwd was met een man die te Haarlem woonde. Geertjes gezelschap vergoedde den nu ouden vader eenigszins het gemis. Het meisje harerzijds verheugde zich in de goede uren, die zij bij den vromen, liefderijken man doorbracht. Zondags was ook vaak zijn zoon, haar oude speelkameraad, nu een man flink in zijn vak, in hun

gezelschap. De jonge man was iemand, die meer dacht dan sprak, doch wat hij zeide was degelijk en ver van dat tijdjel gesnap en geklap, waar zoo vaak de tijd mee wordt gedood.

Geertje ontging dat niet. Zij had zooveel jongelingen bijgewoond en herinnerde zich maar al te wel hun laffe, flauwe, ja zedeloze taal. Zij moest erkennen, van haar vroegeren huis- en speelgenoot hoorde zij gansch andere dingen. En 't bewees haar opnieuw, hoe gezegend het is, in de vreeze Gods te zijn opgevoed. Want de jonge man, al dorst hij niet zeggen reeds tot de volle verzekerdheid des geloofs te zijn gekomen, was toch een die ernstig God zocht. Dat betoonden zijn woorden en zijn daden.

Twee jaren had Geertje bij de hofjesjuffer doorgebracht, toen deze laatste het ongeluk had, op zekeren avond, door te struikelen, van de trap te vallen en het been te breken. Zij leed lang en veel, en toen zij eindelijk weer hersteld was, bleek dat zij wel al haar verder leven met een stokje en met moeite zou moeten loopen.

Trouw had Geertje de juffrouw opgepast. Nu zij weder hersteld was, ried menigeen het meisje aan een anderen dienst te zoeken, wijl de taak die zij bij de juffrouw had te vervullen zeer verzwaard was. Doch dat weigerde Geertje zeer beslist. 't Zou ondankbaar wezen, zoo sprak zij, maar ook heel onchristelijk, iemand in de moeite alleen te laten, en niet bij te staan als men kan. Mij dunkt, dat was mooi gezegd en veel beter, dan dat nu zoo velen die dienen, mannen en vrouwen, enkel vragen: Hoeveel krijg ik er voor, of, waar ontvang ik het meest? — en hun heeren en vrouwen louter beschouwen als werk- of geldgevers en geefsters. Tusschen meerdere en mindere moet liefde zijn, anders gaat het niet goed, en dat juist ontbreekt nu zoo vaak. Wie weten wil hoe het wezen moet, leze eens Ruth 2:4, waar staat: En zie, Boaz kwam van Bethlehem, en zeide tot de maaiers: De Heere zij met ulieden. En zij zeiden tot hem: De Heer zegene u.

Niet altijd wanneer iemand goed doet en naar des Heeren wil, heeft dat voor hem aangename gevolgen bij de menschen. Voor Geertje echter liep het anders. Immers Karel van den koster, die, gelijk we weten, te allen tijde met het meisje zeer bevriend was geweest, en haar gezelschap had gezocht, besloot thans te doen wat hij reeds lang gewenscht had, n.l. haar ten huwelijk te vragen. Hij had verstaan wat Gods Woord zegt, dat een goede vrouw van den Heer komt, en dat een goede vrouw allereerst zulk een is, die God vreest. Dit nu wist hij van Geertje, en haar gedrag jegens haar juffrouw had hem nog meer achting en liefde voor haar doen verkrijgen. Geertje harerzijds wist, dat de man die haar tot echtgenoot begeerde, iemand was, die dat allereerst deed, wijl hij overtuigd was, dat in den Heer thans haar lust was. Haar omgang met hem vooral in den laatsten tijd, had haar meer en meer genegenheid voor hem doen opvatten. En zoo kwam dan hun verbond tot stand, 't welk een goed verbond bleek, omdat het met den Heere God was begonnen. Zoowel haar moeder als zijn vader verheugden er zich hartelijk over.

Er verliepen echter nog ettelijke jaren, eer het huwelijk van die beiden kon gesloten worden. Geertje namelijk kon niet besluiten, haar meesteres, die niet recht weer op haar verhaal kwam, alleen te laten. Ten slotte echter werd de juffer zoo zwak en hulpbehoevend, dat zij de bevolking van het hof en de zaken niet goed meer leiden kon. Toen besloten de bestuursters of regentessen van 't Smeerenburger hofje de moeder voor 't overige van haar leven te besteden in een Proveniershuis. In zulk een huis betaalde wie er wonen ging, bij de inkomst een zekere som geld, en daarvoor werd men dan zijn leven lang verzorgd, of zooals de vadersen zeiden, „voor syn bespaerde penningen deftig getracteert,” d. w. z. fatsoenlijk onderhouden. Ook daar echter vergat Geertje — ook toen zij gehuwd was — haar vriendin niet.

Er is een strijden en overwinnen, al merken de menschen er weinig van, even hevig en even beslissend als in den zichtbaren oorlog. Van dien strijd wist Salomo, en wisten en weten alle kinderen Gods, en die strijd was ook Geertje niet vreemd gebleven, gelijk we zagen. 't Is goed dat we vroeg leeren, dien kamp en die zegepraal als de gewichtigste en heerlijkste te beschouwen. Paulus wist het ook, toen hij uitriep: „Gode zij dank, die ons de overwinning geeft door onzen Heer Jezus Christus!”

I N H O U D.

Hoofdst.	Bladz.
I. Voor ouden en jongen	5
II. Kwade saamsprekingen	28
III. In 't Uytersse fruithuys	48
IV. Groote veranderingen	77
V. Gaan en keeren	126

